

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**Zadluženost České republiky ve srovnání s vybranými
státy Evropské unie**

Bc. Petra Nováková

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Petra Nováková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Zadluženost České republiky ve srovnání s vybranými státy Evropské unie

Název anglicky

The Indebtedness of the Czech republic compared to selected European Union countries

---

Cíle práce

Hlavním cílem této diplomové práce je zhodnotit vývoj zadluženosti České republiky v období let 2012-2020 a zjistit, jak je na tom státní zadluženost ČR ve srovnání s vybranými státy Evropské unie. Dílčím cílem práce je analyzovat vývoj zadluženosti vybraných členských států EU.

Metodika

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první části práce jsou rozebrána teoretická východiska. Jsou vysvětleny základní pojmy jako například fiskální politika, rozpočtová soustava a státní rozpočet, státní a veřejný dluh. V praktické části práce je nejprve detailně analyzována zadluženost České republiky v období 2012-2020. Dále je popsána struktura a vývoj zadluženosti vybraných členských států Evropské unie a následně je provedena komparativní analýza zadluženosti ČR s vybranými zeměmi. Je porovnáváno například tempo růstu zadluženosti nebo výše veřejného dluhu vztaheného k HDP. Statistická data použita v této práci byla získána z databází Eurostatu, IMF, MF a Českého statistického úřadu.

Doporučený rozsah práce

60 – 80s.

Klíčová slova

Fiskální politika, Rozpočtová soustava, Státní dluh, Státní rozpočet, Veřejný dluh, Zadluženost

---

Doporučené zdroje informací

DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-075-1.

HAMERNÍKOVÁ, B. – MAAYTOVÁ, A. *Veřejné finance*. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-301-0.

JUREČKA, V. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0251-8.

MAAYTOVÁ, A. – OCHRANA, F. – PAVEL, J. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5561-8.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2021

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 23. 11. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zadluženost České republiky ve srovnání s vybranými státy Evropské unie" jsem vypracoval(a) samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor(ka) uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.03.2022

Poděkování

Rád(a) bych touto cestou poděkoval(a) panu prof. Ing. Miroslavu Svatošovi, CSc., za cenné rady, podněty a připomínky, které mi byly nápomocné při zpracování této diplomové práce.

Zadluženost České republiky ve srovnání s vybranými státy Evropské unie

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou dluhu sektoru vládních institucí. V první části práce jsou vymezeny základní pojmy potřebné k pochopení daného tématu. Vysvětleny jsou například pojmy jako veřejné finance, státní rozpočet, státní dluh a vládní dluh. V analytické části práce je nejprve obecně analyzován vývoj a struktura vládního zadlužení v České republice. Poté je zaměřena pozornost na jednotlivé složky tvořící dluh sektoru vládních institucí, tedy státní dluh, dluh územních rozpočtů, dluh mimorozpočtových fondů a dluh fondů sociálního zabezpečení. Dále se práce věnuje vývoji zadluženosti v sousedních státech ČR, a následně je provedena komparace zadluženosti těchto států a České republiky. Součástí komparace je deficit veřejných financí, míra zadluženosti ve vztahu k HDP, tempo růstu zadluženosti a struktura dluhu podle finančního instrumentu, držitele a doby splatnosti vládního dluhu.

Klíčová slova: deficit, HDP, příjmy, rozpočet, státní dluh, struktura, vládní dluh, výdaje, zadluženost.

The Indebtedness of the Czech republic compared to selected European Union countries

Abstract

The thesis deals with the topic of the general government debt. The first part of the thesis defines the basic concepts needed to understand the topic. For example, concepts such as public finance, state budget, central debt and government debt. The analytical part of the thesis first analyzes the development and structure of government debt in the Czech Republic. Then, attention is focused on the individual components that make up the debt of the general government sector, ie central debt, debt of local budgets, debt of extra-budgetary funds and debt social security funds. Furthermore, the work deals with the development of indebtedness in the neighboring states of the Czech Republic and subsequently a comparison is made of the indebtedness of these states and the Czech Republic. The comparison includes the general government deficit, the debt ratio in relation to GDP, the growth rate of debt and the debt structure by financial instrument, holder and maturity of government debt.

Keywords: deficit, GDP, revenues, budget, central debt, structure, government gross debt, expenditures, indebtedness.

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Veřejné finance	13
3.1.1 Postavení veřejných financí v ekonomice podle ekonomických směrů ...	13
3.1.2 Principy fungování veřejných financí	14
3.1.3 Veřejné příjmy	15
3.1.4 Veřejné výdaje	18
3.2 Fiskální politika a veřejné rozpočty	20
3.2.1 Aktivní a pasivní deficit.....	20
3.3 Rozpočtová soustava a soustava veřejných rozpočtů.....	21
3.3.1 Rozpočet	21
3.3.2 Rozpočtová soustava.....	21
3.3.3 Soustava veřejných rozpočtů	23
3.3.3.1 Veřejný rozpočet	24
3.3.3.2 Státní rozpočet	25
3.4 Veřejné zadlužení.....	26
3.4.1 Rozdíl mezi dluhem a deficitem	26
3.4.2 Veřejný dluh	27
3.4.3 Faktory ovlivňující veřejný dluh.....	30
3.4.4 Příčiny vzniku veřejného dluhu	31
3.4.5 Řešení dluhového problému	33
3.4.5.1 Pasivní způsob	33
3.4.5.2 Aktivní způsob.....	33
3.4.6 Dopady zadluženosti.....	35
4 Vlastní práce	37
4.1 Vládní dluh.....	37
4.1.1 Saldo veřejných financí v letech 2012-2020.....	39
4.1.2 Struktura vládního dluhu v letech 2012-2020.....	39
4.2 Hlavní složky vládního dluhu	42
4.2.1 Státní rozpočet	42
4.2.1.1 Struktura příjmů a výdajů státního rozpočtu	45

4.2.1.2	Plánovaný a skutečný státní rozpočet v letech 2012-2020.....	52
4.2.2	Státní dluh.....	53
4.2.2.1	Struktura státního dluhu v letech 2012-2020.....	57
4.2.3	Dluh územních rozpočtů.....	59
4.2.3.1	Příjmy a výdaje územních rozpočtů.....	61
4.2.4	Dluh mimorozpočtových fondů.....	63
4.2.5	Dluh fondů sociálního zabezpečení.....	63
4.3	Analýza zadluženosti vybraných států.....	64
4.3.1	Rakousko.....	64
4.3.2	Polsko.....	66
4.3.3	Slovensko.....	68
4.3.4	Německo.....	70
4.4	Mezinárodní srovnání zadluženosti.....	73
4.4.1	Deficit veřejných financí.....	73
4.4.2	Dluh sektoru vládních institucí.....	75
4.4.2.1	Predikce vývoje zadluženosti.....	76
4.4.2.2	Míra růstu absolutního vládního dluhu.....	78
4.4.3	Struktura vládního zadlužení.....	79
5	Zhodnocení výsledků.....	83
5.1	Vývoj vládního zadlužení obecně.....	83
5.2	Vývoj státního dluhu.....	83
5.3	Dluh územních rozpočtů.....	85
5.4	Vývoj zadluženosti sousedních států ČR.....	87
5.5	Mezinárodní srovnání zadluženosti.....	89
6	Závěr.....	91
7	Seznam použitých zdrojů.....	92
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	96
8.1	Seznam obrázků.....	96
8.2	Seznam tabulek.....	96
8.3	Seznam grafů.....	96
8.4	Seznam použitých zkratk.....	97
Přílohy.....		98

1 Úvod

Rostoucí zadluženost vládního sektoru je v České republice i v Evropě velmi diskutovaným problémem dnešní doby. Vysoká zadluženost se totiž netýká pouze rozvojových států, ale i vyspělých tržních ekonomik, jako jsou právě i státy Evropské unie. V dnešní době naprostá většina států světa, z důvodu nedostatku vlastních zdrojů potřebných k pokrytí veřejných výdajů, hospodaří s deficitem veřejných rozpočtů, a přispívá tak k prohlubování vládní zadluženosti.

Nadměrné zadlužení států s sebou nese hodně problémů, jako je například negativní vliv na systém veřejných financí a zhoršení rozpočtové situace či investiční pozice země. Vláda rovněž kvůli rozpočtovému omezení ztrácí možnost uplatňovat expanzivní fiskální politiku, jelikož jakékoliv snížení daňových příjmů či zvýšení veřejných výdajů by mohlo způsobit ještě vyšší zvýšení celkového dluhu.

Vládním dluhem se v této práci rozumí souhrn státního dluhu, dluhu mimorozpočtových fondů, dluhu územních rozpočtů a fondů sociálního zabezpečení. Obecně lze tvrdit, že se jedná o veškerý objem závazků, které vládní sektor dluží svým věřitelům.

Jako ukazatel zadluženosti státu se nejčastěji využívá podíl vládního dluhu vůči hrubému domácímu produktu, ale velmi často je sledován i podíl veřejného deficitu ku HDP.

Cílem této diplomové práce je zhodnotit vývoj dluhu sektoru vládních institucí ČR včetně jeho hlavních složek v letech 2012 až 2020 a zhodnotit postavení České republiky z hlediska veřejné zadluženosti v porovnání s jejími sousedními státy.

Práce se nejprve věnuje základním teoretickým východiskům potřebným k lepšímu pochopení dané problematiky. V praktické části práce je obecně analyzován vývoj veřejného dluhu ČR a posléze jsou analyzovány i jeho hlavní složky, tj. státní dluh, dluh mimorozpočtových fondů, dluh místních rozpočtů a dluh zdravotních pojišťoven.

Jelikož státní dluh je nejobjemnější složkou vládního dluhu (v současnosti tvoří více než 90 % vládního zadlužení), je mu v této práci věnovaná větší pozornost. Z tohoto důvodu je v práci zkoumán také vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu.

Dále je ve vlastní části práce analyzován vývoj a struktura zadluženosti sousedních států ČR, tj. Rakouska, Německa, Polska a Slovenska, a následně je provedena komparativní

analýza zadluženosti těchto států a České republiky. Porovnáváno je saldo veřejných rozpočtů, vládní dluh v poměru ku HDP, tempo růstu absolutního vládního dluhu a struktura dluhu podle jeho držitele, podle finančního instrumentu, jímž je financován, a podle doby splatnosti v době emise vládních obligací.

Tato diplomová práce seznamuje čtenáře s úrovní a vývojem zadluženosti sektoru vládních institucí v ČR, ale také s postavením dluhových závazků České republiky v mezinárodním srovnání.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je zhodnotit vývoj zadluženosti České republiky v období let 2012-2020 a zjistit, jak je na tom vládní zadluženost ČR ve srovnání s vybranými státy Evropské unie. Dílčím cílem práce je analyzovat vývoj zadluženosti vybraných členských států EU.

2.2 Metodika

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první části práce jsou rozebrána teoretická východiska. Jsou vysvětleny základní pojmy jako například fiskální politika, rozpočtová soustava a státní rozpočet, státní a veřejný dluh.

V praktické části práce je detailně analyzována vládní zadluženost České republiky v období 2012-2020. Praktická část začíná obecnou analýzou vládního dluhu včetně jeho historického vývoje a dále pokračuje analýzou jeho jednotlivých složek. Zvláštní pozornost je věnována především státnímu dluhu, jelikož je nejobjemnější složkou veřejného zadlužení v ČR. Z tohoto důvodu je také jedna kapitola praktické části věnována rozboru státního rozpočtu.

Dále je v analytické části práce popsána struktura a vývoj zadluženosti sousedních států České republiky a následně je provedena komparativní analýza zadluženosti ČR s těmito zeměmi. Předmětem této komparace je například míra zadluženosti v % HDP, deficit veřejných financí, tempo růstu zadluženosti či struktura vládního dluhu.

Vládním dluhem se v této práci rozumí hrubý vládní dluh, tedy celkové závazky vládního sektoru neočištěné od státních pohledávek.

Statistická data použita v této práci byla získána z databáze Eurostatu, IMF, MF a Českého statistického úřadu.

3 Teoretická východiska

Problematika zadluženosti je obsáhlé téma, pro jehož lepší pochopení je zapotřebí vymezit a vysvětlit si základní pojmy. Klíčové pojmy jsou vysvětleny v první části práce a dále se s nimi pracuje v analytické části, proto je potřebné, aby se s nimi čtenář textu seznámil.

3.1 Veřejné finance

Veřejné finance jsou jedním z prostředků hospodářské politiky státu, jejichž úkolem je nalézt nejúčinnější způsob pro využití a zabezpečení finančních prostředků sloužících k uskutečňování státních zásahů.¹ Teorie veřejných financí se zabývá například veřejnými příjmy a výdaji, účinností využitých nástrojů státních zásahů, veřejným financováním, schodkem veřejných rozpočtů, veřejným dluhem, nebo efektivností finančních nástrojů a jejich vlivem na chování a rozhodování jednotlivců, domácností a firem.²

3.1.1 Postavení veřejných financí v ekonomice podle ekonomických směrů

Veřejné finance úzce souvisejí i se vznikem států. Například panovníci se v historii snažili o oddělení svého majetku od hospodaření státu.

Ve většině ekonomických směrů se liší pravomoci státu zasahovat do hospodářského systému. Prvním ekonomickým směrem, který se v Evropě začátkem 18. století zabýval veřejnými financemi v ekonomice byli **fyziokraté**. Ti zastávali názor, že by stát neměl mít oprávnění zasahovat do hospodaření.

Na jejich myšlenku týkající se postavení státu v ekonomice později navázali **merkantilisté**, kteří byli opačného názoru. Podle nich byly státní zásahy do hospodaření nutné, a to především v zahraničním obchodu a průmyslu.

Dalším ekonomickým směrem zabývajícím se touto problematikou byla **klasická ekonomická škola**. Tento směr byl zásadně v rozporu s jakýmkoli státními zásahy do ekonomiky a prosazoval vyrovnanost veřejného rozpočtu.

Ke konci 19. a začátkem 20. století se do popředí dostával **neoklasický proud**, který prosazoval stejné principy přerozdělování finančních prostředků jak pro veřejný, tak i

---

¹ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 17.

² TOMÁŠKOVÁ, E. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 6.

soukromý sektor, a zastával názor, že by stát měl všem jednotlivcům zajistit stejné podmínky. Jejich teorie „ekonomie blahobytu“ se zabývala optimální alokací důchodů, spravedlností v rozdělování zdrojů a efektivním daňovým systémem.³

Ve 30. letech se hlavním ekonomickým směrem stalo **keynesiánství**, které významně ovlivnilo pohled na postavení státu v hospodářském systému. Podle J. M. Keynese je sice ekonomický systém schopný vlastními silami nalézt rovnovážný stav, nicméně při neúplném využití zdrojů se nachází v nerovnováze, a to kvůli zaostávání poptávky za nabídkou. Dle jeho teorie by měla být poptávková křivka ovlivněna daňovým systémem, který by zaručil příliv zdrojů do veřejného rozpočtu. Na keynesiánství navázalo později neokeynesiánství a postkeynesiánství.

V 70. letech se světové ekonomiky potýkaly s deficitem státních rozpočtů a rostoucími veřejnými dluhy, což mělo za následek nástup **konzervatismu** a návrat k teoriím klasické ekonomické školy. Značným rozdílem mezi těmito směry ale byl pohled na uskutečňování státních zásahů, které konzervatismus na rozdíl od klasické školy podporoval, protože považoval stát za jakýsi tržní subjekt. Podle konzervatistů by růst ekonomiky měl vycházet ze strany nabídky, neboť není možné zvyšovat příjmy rozpočtu pomocí neustálého zvyšování daní.

Na počátku 21. století nebylo postavení státu v ekonomice v žádném ekonomickém směru přesně vymezeno. Nicméně existovalo a stále existuje spousta názorů pro i proti zasahování státu do ekonomiky. Velikost veřejného sektoru tedy záleží na tom, zda v zemi převládají spíše kolektivní nebo jednotlivá stanoviska.⁴

3.1.2 Principy fungování veřejných financí

Veřejné finance jsou založeny na třech základních principech:

- **Nenávratnost**
- **Neekvivalence**
- **Nedobrovolnost**

---

³ TOMÁŠKOVÁ, E. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 6.

⁴ TOMÁŠKOVÁ, E. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 7-9.

Nenávratnost

Princip nenávratnosti v případě veřejných financí tkví v tom, že plátcí daně nebo jiné finanční částky nevznikne nárok na její zpětné navrácení ani jinou protihodnotu, jako tomu je u běžných, například obchodních transakcí.

Podle Maaytové princip nenávratnosti v případě veřejných financí znamená, že na rozdíl od finančních vztahů v soukromém sektoru, zde neexistuje možnost reklamace těchto finančních vztahů.⁵

Neekvivalence

Princip neekvivalence veřejných financí znamená „nerovný“ poměr mezi zaplacenými daněmi, poplatky či jinými platby směrem od občanů ke státu a využívanými službami financovanými z veřejných prostředků.

Nedobrovolnost

Princip nedobrovolnosti je založen na povinnosti ekonomických subjektů odvádět platby do státního rozpočtu na základě zákona.⁶ Nedodržení tohoto zákona se postihuje finančními sankcemi. K finančním vztahům v rámci veřejných financí tedy dochází na základě zákona, nikoliv na základě ekonomické výhodnosti pro všechny zúčastněné, jako tomu bývá u běžných finančních vztahů.⁷

3.1.3 Veřejné příjmy

Veřejné příjmy představují veškeré příjmy, které plynou do veřejných rozpočtů a používají se jako zdroj krytí veřejných výdajů. Podle Pekové představují veřejné příjmy „*vztahy tvorby veřejných rozpočtů, případně i jiných mimorozpočtových fondů v rozpočtové soustavě.*“ Snahou rozpočtové politiky státu by mělo být dosažení vyrovnaného rozpočtu. K jeho naplnění plní veřejné příjmy funkci příjmového rozpočtového omezení.⁸

---

⁵ MAAAYTOVÁ, A. *Veřejné finance*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2012. s. 4.

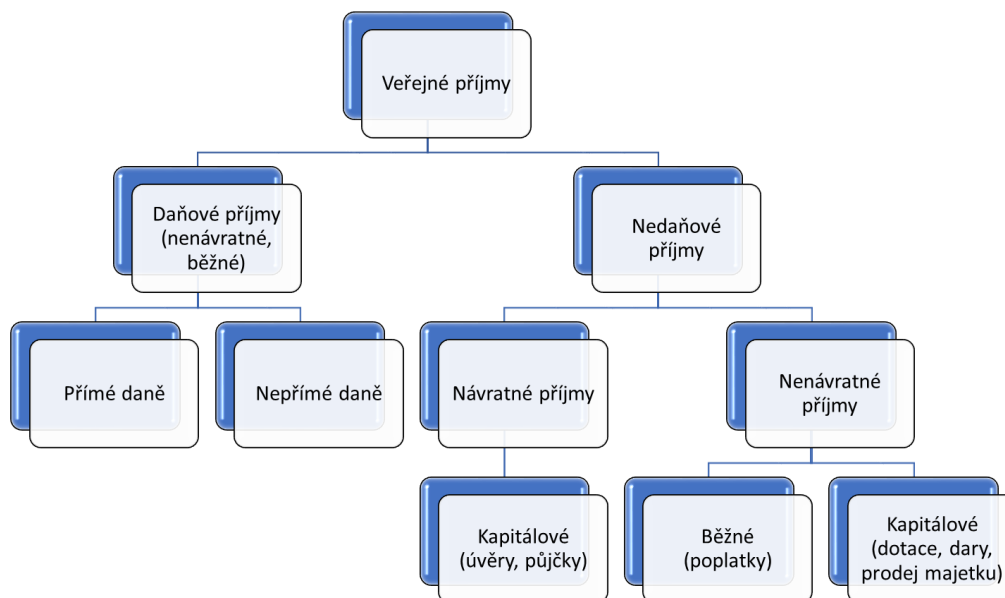
⁶ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 5-7.

⁷ MAAAYTOVÁ, A. *Veřejné finance*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2012. s. 3.

⁸ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 294.

Veřejné příjmy se rozdělují z mnoha různých hledisek. Na následujícím obrázku se nachází diagram s rozdělením veřejných příjmů.

Obrázek 1: Rozdělení veřejných příjmů

Zdroj: Maaytová, Pavel, *Ochrana a kolektiv* (2015), vlastní zpracování⁹

Z hlediska návratnosti jsou rozlišovány návratné a nenávratné veřejné příjmy.

Návratné veřejné příjmy mají souvislost s chápáním rozpočtu jako nevyrovanou účetní bilanci, kterou je třeba dorovnat pomocí návratných příjmů, ale pouze po určitou dobu. Po překlenutí této doby (nedostatku nenávratných příjmů) se návratné veřejné příjmy vrací subjektu, který je půjčil. V případě státního rozpočtu je návratným příjmem například příjem z emise státních dluhopisů, sloužící k překlenutí časového nesouladu mezi peněžními toky příjmů a výdajů. Čerpání návratných příjmů úzce souvisí s dluhovou službou, protože kromě počáteční jistiny je potřeba splatit také úrok, což může negativně ovlivnit budoucí hospodaření.

Nenávratné veřejné příjmy představují většinu příjmů státního rozpočtu. Do kategorie nenávratných příjmů spadají příjmy od různých subjektů. Typickým příjmem tohoto typu jsou daně, poplatky, dotace, příjmy z prodeje nebo pronájmu majetku aj.¹⁰

⁹ MAAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J., *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015.

¹⁰ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 297.

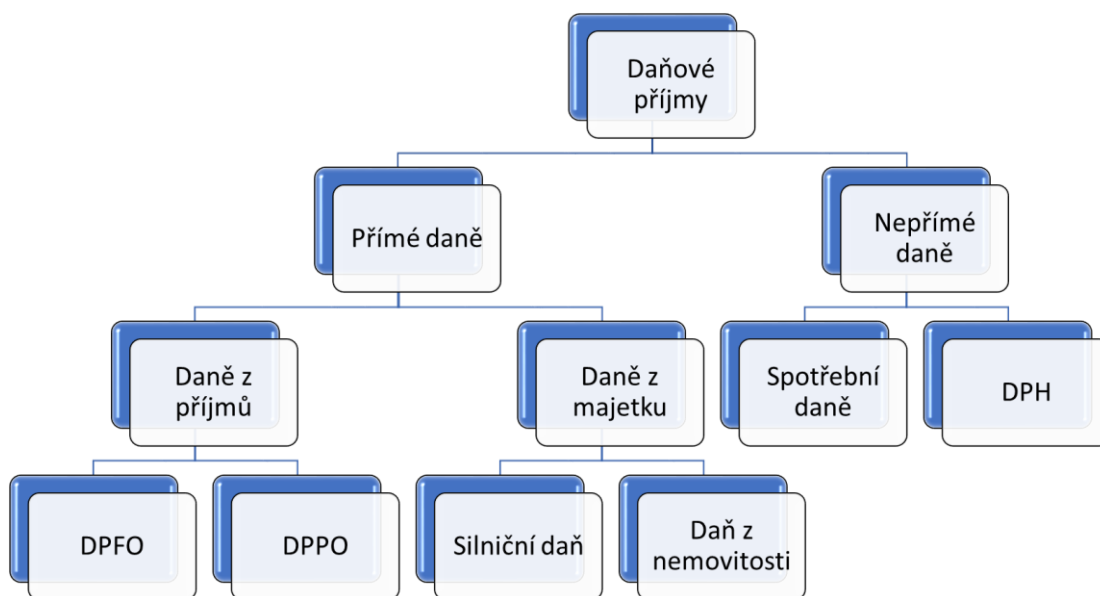
Nejvýznamnější součástí veřejných příjmů tvoří **příjmy daňové**. Za ustálenou definici daně se považuje „povinná, nenávratná, neekvivalentní, neúčelová platba do veřejného rozpočtu.“¹¹

Daňové příjmy se dále rozdělují na daně přímé a nepřímé. Přímé daně se skládají z tzv. důchodových daní, což v ČR představuje daň z příjmů fyzických a daň z příjmů právnických osob. Co se týče majetkových daní, jejich největší část tvoří daně z nemovitých věcí a daň silniční. Nepřímé daně tvoří daně spotřební a daň z přidané hodnoty.

Rozdíl mezi přímými a nepřímými dani je v daňovém břemenu. U přímých daní je toto břemeno na poplatníkovi daně. Poplatník daně je v tomto případě současně i plátcem daně a je jeho povinností odvést daň správci daně. Poplatník nemůže tuto svoji povinnost převést na jiný subjekt.

U nepřímých daní je daňové břemeno rovněž na straně poplatníka, nicméně se nemusí jednat o tutéž osobu jako je plátec daně. Například v případě spotřební daně se daňové břemeno převádí z výrobce na konkrétního spotřebitele.¹²

Obrázek 2: Daňový systém v ČR

Zdroj: Maaytová, Pavel, *Ochrana a kolektiv* (2015), vlastní zpracování¹³

¹¹ STEJSKAL, Jan. *Daňová teorie a politika: pro kombinovanou formu studia*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008. s. 7.

¹² KUKALOVÁ, G., MORAVEC, L., ŠULCOVÁ-SEIDLOVÁ, M. *Systém a správa daní v ČR*. Praha: ČZU, 2018. s. 4.

¹³ MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J., *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015.

Nedaňové příjmy jsou po příjmech daňových další významnou příjmovou složkou veřejných rozpočtů. Mohou být jak návratné a nenávratné, tak běžné i kapitálové. Patří do nich například „*přijaté úroky a výnosy ze státního majetku, přijaté splátky vládních úvěrů poskytnutých domácím subjektům i do zahraničí, nebo emisní výnosy ze státních dluhopisů či státních pokladničních poukázek*“¹⁴

Veřejné příjmy se rovněž dle časového hlediska rozdělují na běžné a kapitálové.

Běžné příjmy jsou pravidelné, každý rok opakující se příjmy, avšak v rozdílné výši. Slouží k financování pravidelně se opakujících běžných výdajů, z nichž velká většina má povahu mandatorních (nárokovaných) výdajů ze zákona. Do běžných příjmů patří například všechny příjmy daňové.

Kapitálové příjmy, jsou příjmy nedaňového charakteru, které se pravidelně neopakují. Kapitálovým příjmem může být například příjem z prodeje státního nehmotného majetku, majetková dotace, nebo i bankovní investiční úvěry, či příjmy z emisí dluhopisů. Kapitálové příjmy tak mohou být návratné i nenávratné.¹⁵

3.1.4 Veřejné výdaje

Veřejné výdaje slouží k financování veřejných statků. V rámci soustavy veřejných rozpočtů jsou rozdělovány k realizaci různorodých funkcí státu, a to za předpokladu částečné nebo plné nenávratnosti a neekvivalence.

Podle Maaytové, Pavla, Ochrany a kolektivu je smyslem veřejných výdajů financování veřejných politik, ať už na úrovni vlády, či jednotlivých samosprávních celků.¹⁶

Stejně jako u veřejných příjmů, i výdaje veřejných rozpočtů se mohou členit na návratné a nenávratné, a běžné a kapitálové. Nejdůležitější zatřídění výdajů je však zatřídění z ekonomického hlediska, a to na běžné a kapitálové.

Běžné výdaje, někdy také označovány jako provozní či neinvestiční, jsou používány na financování běžných, každoročně se opakujících transakcí během rozpočtového roku, a

¹⁴ BERVIDOVÁ, L., VANČUROVÁ, P. *Ekonomika veřejného sektoru*. Praha: ČZU, 2008. s. 84.

¹⁵ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 298.

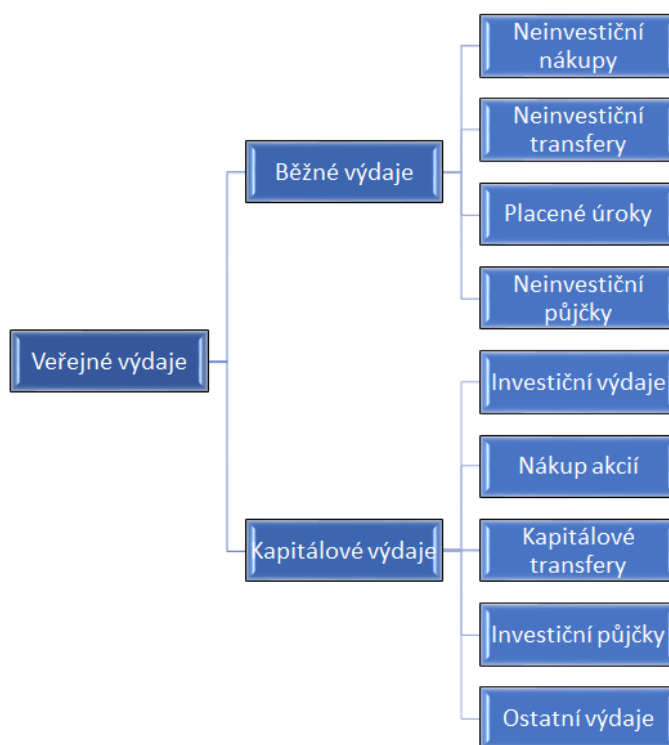
¹⁶ MAAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J., *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. s. 48.

mají tak charakter konečné spotřeby.¹⁷ Většinou část běžných výdajů tvoří výdaje mandatorní, což jsou výdaje, které není možno nijak omezit, jelikož jsou podloženy zákonnou úpravou. Stát je tak musí uhradit bez ohledu na reálnou výši svých příjmů.

Mezi běžné výdaje se řadí všechny položky neinvestičního charakteru, jako jsou například výdaje na platy personálu, nákupy, půjčky, úroky, či transfery do různých rozpočtů, obyvatelům a neziskovým organizacím.¹⁸

Kapitálové výdaje se zpravidla používají k financování dlouhodobějších investic, které převyšují jeden rozpočtový rok. Tyto výdaje bývají spíše jednorázové, a na rozdíl od běžných výdajů představují odloženou spotřebu. Kapitálové výdaje se využívají na investování nebo splácení investičních půjček, či na nákupy akcií. Pomocí těchto výdajů tak dochází ke zhodnocování majetku státu.¹⁹

Obrázek 3: Členění veřejných výdajů

Zdroj: Peková (2008), vlastní zpracování²⁰

¹⁷ ŠELEŠOVSKÝ, J., JAHODA, R., *Veřejné finance v ČR a EU: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 20.

¹⁸ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 218-223.

¹⁹ ŠELEŠOVSKÝ, J., JAHODA, R., *Veřejné finance v ČR a EU: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 20.

²⁰ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 223.

Jak již bylo řečeno, výdaje mohou být návratné i nenávratné, podstatná většina veřejných výdajů je však nenávratná a neekvivalentní. Návratným výdajem mohou být například úvěry mezi jednotlivými úrovněmi rozpočtové soustavy, nebo výdaje spojené s určitou finanční investicí.

3.2 Fiskální politika a veřejné rozpočty

Ve veřejných rozpočtech jsou akumulovány všechny finanční prostředky, jejichž pomocí stát financuje své funkce. Z toho důvodu jsou veřejné rozpočty důležitou součástí fiskální politiky.

Fiskální politika státu se zpravidla odvíjí od vývoje ekonomické situace. V období recese se vláda snaží prostřednictvím **expanzivní fiskální politiky** nastartovat ekonomiku a snížit míru nezaměstnanosti. Provádí to například pomocí snížení daňových příjmů. Naopak při nadměrném výkonu ekonomiky se vláda snaží snížit objem veřejných výdajů, tzn. provádí **restriktivní fiskální politiku**. Restrikce se provádí rovněž v případě deficitního salda státního rozpočtu za účelem zamezení růstu vládního dluhu.²¹

3.2.1 Aktivní a pasivní deficit

Strukturální deficit vzniká díky změnám na straně fiskálních veličin, o kterých rozhoduje vláda, proto se mu také někdy říká fiskální deficit. Dalo by se tvrdit, že se jedná o záměrný, tedy plánovaný schodek rozpočtu zapříčiněný růstem výdajů. Tento rozpočtový deficit by neměl být dlouhodobý, jelikož vlivem fiskální expanze vzroste úroveň reálného produktu, která deficit opět stabilizuje.

Cyklický deficit vzniká v době cyklického poklesu hospodářství, kdy dochází ke snížení především daňových příjmů z důvodu poklesu mezd a zisků. Stát potom za účelem podpory agregátní poptávky vynakládá vyšší veřejné výdaje. Tento deficit je považován za méně ohrožující pro vývoj ekonomiky státu, neboť se předpokládá, že bude pouze dočasný po dobu trvání ekonomického útlumu.²²

---

²¹ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 35.

²² JUREČKA, V. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2017. s. 229.

3.3 Rozpočtová soustava a soustava veřejných rozpočtů

Předtím, než si vysvětlíme pojmy přímo související se zadlužeností, tak se alespoň částečně dotkneme problematiky rozpočtové soustavy a soustavy veřejných rozpočtů, jelikož se jedná o pojmy, které jsou pro pochopení této problematiky zásadní.

3.3.1 Rozpočet

V obecném pojetí slovo rozpočet znamená souhrn všech odhadovaných a očekávaných finančních toků (příjmů a výdajů) za určité období.

Z ekonomické stránky bývá rozpočet hodnocen jako číselný hospodářský plán pro určité časové období, zpravidla jeden rok, jehož obsahem jsou příjmy a výdaje související s tímto obdobím.²³

3.3.2 Rozpočtová soustava

Rozpočtová soustava znázorňuje všechny finanční vztahy vytvořeny pomocí veřejných financí. Je tvořena veřejnými rozpočty, mimorozpočtovými fondy a rozpočty neziskových organizací, které se někdy označují také jako články rozpočtové soustavy.

Podle Tomáškové existuje soulad mezi strukturou rozpočtové soustavy a strukturou vlády a veřejné správy. Čím více se člení vláda a veřejné správa, tím složitější je i struktura rozpočtové soustavy.²⁴

Rozpočtovou soustavu lze vnímat jako:

- **soustava peněžních fondů**, z nichž největší část tvoří právě veřejné rozpočty, a především státní rozpočet.
- **soustava rozpočtových vztahů**,
- **soustava orgánů a institucí**, jako je například stát nebo územní samosprávy, které mají na starosti tvorbu, rozdělování a užívání veřejných rozpočtů.²⁵ Z těchto orgánů a institucí je důležité zmínit především Ministerstvo financí, které je nejvyšším orgánem rozpočtové soustavy.

---

²³ MRKÝVKA, P., PAŘÍZKOVÁ, I., TOMÁŠKOVÁ, E., *Veřejné finance a fiskální právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 33.

²⁴ TOMÁŠKOVÁ, E. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 24.

²⁵ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 95.

Jak již bylo zmíněno, rozpočtovou soustavu tvoří soustava veřejných rozpočtů, mimorozpočtových fondů a rozpočty neziskových organizací veřejného sektoru.

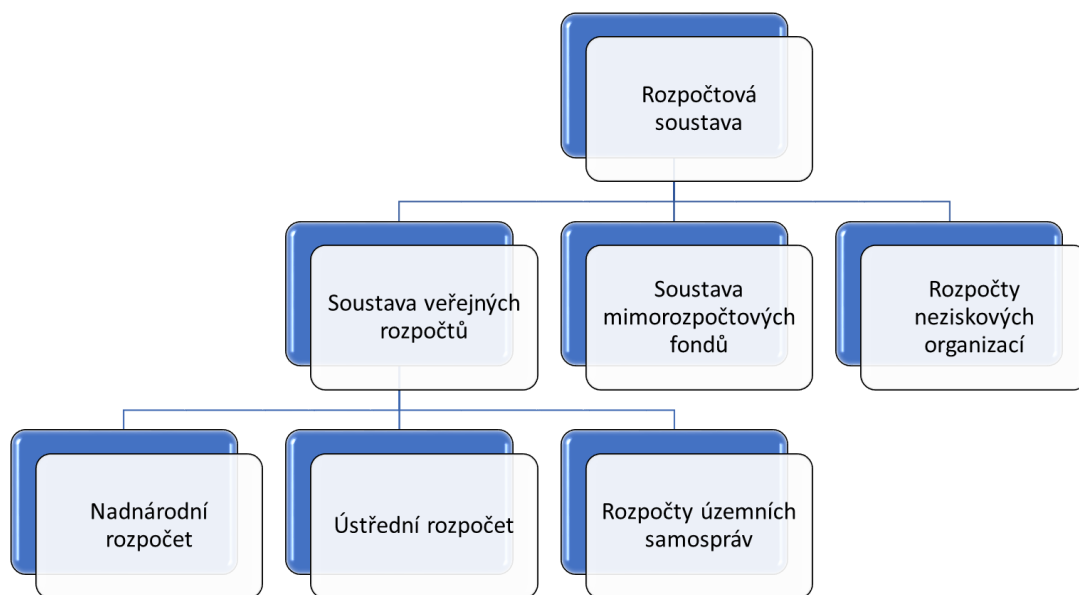
Soustava veřejných rozpočtů se skládá z nadnárodního rozpočtu (například rozpočet Evropské unie) a ústředního rozpočtu, což je například státní nebo federální rozpočet v závislosti na státním zřízení. Blíže je soustava veřejných rozpočtů rozebrána v jednotlivé kapitole na str. 23.

Soustavu mimorozpočtových fondů tvoří státní a parafiskální fondy. Tyto fondy bývají účelové a jsou zřizovány podle zákona.²⁶ V České republice do mimorozpočtových fondů patří například Veřejné zdravotní pojištění nebo státní fondy, jako SF životního prostředí, SF dopravní infrastruktury, SF kultury aj.

Do rozpočtů neziskových organizací veřejného sektoru se řadí ty organizace, které jsou zřízeny státem či jednotlivými samosprávnými celky nebo rozpočty veřejných podniků.²⁷

Schéma členění rozpočtové soustavy se nachází na obrázku č. 4.

Obrázek 4: Členění rozpočtové soustavy

Zdroj: Tomášková (2006), vlastní zpracování²⁸

²⁶ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 96.

²⁷ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 96.

²⁸ TOMÁŠKOVÁ, E. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 24.

3.3.3 Soustava veřejných rozpočtů

Za nejdůležitější část rozpočtové soustavy v každé zemi je považována soustava veřejných rozpočtů. Veškeré finanční vztahy v rámci veřejných financí totiž probíhají právě prostřednictvím této soustavy. Uspořádání soustavy veřejných rozpočtů do jednotlivých úrovní závisí na státoprávním uspořádání. Veřejné rozpočty jsou používány k zajišťování funkcí státu a územních samosprávních celků.²⁹

Podle obecného rozdělení se do soustavy veřejných rozpočtů zahrnuje:

- **Nadnárodní rozpočet** – pouze v případě, že je stát členem nadnárodního celku, např. rozpočet EU
- **Ústřední rozpočet** – nejvyšší rozpočet státu, jedná se o státní či federální rozpočet v závislosti na státoprávním uspořádání
- **Rozpočty jednotlivých samosprávných celků** – jedná se o rozpočty územních samosprávných celků, v případě ČR to jsou rozpočty krajů a obcí
- **Rozpočty veřejných podniků, zdravotních pojišťoven a neziskových organizací** – jde o rozpočty organizací, které jsou zřizovány státem nebo samosprávnými celky. V některých státech sem spadají i rozpočty zdravotního pojištění, pokud se však jedná o státem garantované pojištění.

Soustava veřejných rozpočtů v České republice v současnosti zahrnuje:

- Státní rozpočet
- Rozpočty jednotlivých samosprávných celků (krajů a obcí)
- Rozpočty příspěvkových organizací³⁰

---

²⁹ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 98.

³⁰ ČERNOHORSKÝ, J. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. s. 423.

Jelikož se peněžní vztahy v rámci soustavy veřejných rozpočtů uskutečňují výhradně bezhotovostně, je možné průběžně sledovat pokladní plnění. Pro každý rozpočet je totiž zřízen zvláštní bankovní účet, státní rozpočet má například účet u centrální banky.³¹

3.3.3.1 Veřejný rozpočet

Veřejný rozpočet lze chápat zároveň jako peněžní fond, účetní bilanci, nástroj řízení veřejné politiky a finanční plán.

Veškeré **peněžní fondy** vždy tvoří příjmy a výdaje. Veřejný rozpočet je rovněž složen z příjmů a výdajů, a proto lze tvrdit, že se jedná o peněžní fond.

Chápání **veřejného rozpočtu jako účetní bilanci** souvisí se všemi běžnými a kapitálovými příjmy a výdaji, které jsou průběžně přijímány a vydávány. Jelikož účetní bilance musí být vždy vyrovnaná, tak by měl být vyrovnan i veřejný rozpočet. Pokud dojde k nevyrovnanosti rozpočtu (tzn. veřejné příjmy nestačí na uhrazení veřejných výdajů), musí se tento rozdíl pokrýt například za pomoci rezerv vytvořených v minulých obdobích, anebo za pomoci návratných příjmů, v podobě např. příjmů z emise státních dluhopisů. V takovém případě dochází ke zvýšení zadluženosti státu, což po dobu trvání dluhu zatěžuje výdaje rozpočtu.

Existují tedy situace, kdy veřejný rozpočet není fakticky vyrovnaný. V případě časové nesrovnalosti mezi příjmy a výdaji rozpočtu totiž může na konci období dojít k různým situacím:

- Vyrovnaný rozpočet – veřejné příjmy se rovnají veřejným výdajům, v praxi k takové situaci spíše nedochází
- Schodkový rozpočet – veřejné výdaje převyšují veřejné příjmy, v takové situaci se ke srovnání rozdílu využívá úvěr, nebo rezervy z minulých období
- Přebytkový rozpočet – v tomto případě jsou veřejné příjmy vyšší než veřejné výdaje a dochází tím k tvorbě rezerv.³²

Veřejný rozpočet lze rovněž vnímat jako **stabilizační nástroj veřejné politiky**, kdy jeho prostřednictvím dochází k ovlivňování ekonomiky státu. Dojde-li ke klesajícímu vývoji

---

³¹ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 98.

³² TOMÁŠKOVÁ, E. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 28-29.

ekonomiky, může vláda zasáhnout například pomocí zvýšení výdajů a tím podpořit růst ekonomiky. Veřejný rozpočet by měl být dlouhodobě cyklicky vyrovnaný. Dlouhodobé schodky veřejných financí mají totiž vliv na zvyšování vládního dluhu.

Veřejný rozpočet se sestavuje na jedno rozpočtové období, a tím představuje základní **finanční plán**. Při jeho sestavování lze použít tyto metody:

- Metoda shoda dolů – vrcholný orgán stanoví obecný rozpočet, na jehož základě podřízený orgán sestaví podrobný rozpočet
- Metoda zdola nahoru – podřízený orgán si stanovuje rozpočet a po vrcholném orgánu nárokuje peněžní prostředky
- Kombinace obou postupů ³³

3.3.3.2 Státní rozpočet

Státní rozpočet je obecně považován za nejvýznamnější veřejný rozpočet rozpočtové soustavy, jelikož kumuluje většinu veřejných příjmů, které jsou dále využívány na plnění základních funkcí státu. Podstata státního rozpočtu je nejčastěji spojována s pěti základními funkcemi, kterými působí na ekonomické subjekty. K pochopení veřejných výdajů, a z nich vyplývajícího problému zadluženosti, je zapotřebí se s těmito funkcemi seznámit.

- 1) **Alokační funkce** – představuje rozdělování finančních zdrojů v rámci ekonomiky na zabezpečení produkce a financování statků, které jsou bezplatně poskytovány obyvatelům. Pomocí státního rozpočtu vláda rozmísťuje finance tam, kde je to podle ní nejvíce potřeba. Zároveň tak ovlivňuje i soukromý sektor k optimálnějšímu rozdělení soukromých financí. ³⁴
- 2) **Redistribuční funkce** – tato funkce souvisí s přerozdělováním hrubého domácího produktu, respektive důchodů ekonomických subjektů. Jejím cílem je minimalizovat majetkové rozdíly ve společnosti. S touto funkcí souvisí rovněž pojem solidarita.

---

³³ TOMÁŠKOVÁ, E. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 29-31.

³⁴ ČERNOHORSKÝ, J., TEPLÝ, P., *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. s. 283-284.

Snahou je podpořit ekonomické subjekty, které se dostaly do nelehké životní a finanční situace. Míra redistribuce těchto zdrojů závisí na vládnoucích stranách. Levicové strany většinou usilují o vyšší míru redistribuce zdrojů a solidarity, naopak pravicové strany se snaží o nižší přerozdělování a solidaritu, a spíše nechávají větší odpovědnost na ekonomických subjektech.

- 3) **Stabilizační funkce** – Tato funkce státního rozpočtu je nástrojem fiskální politiky státu. Prostřednictvím stabilizační funkce dochází k ovlivňování růstu ekonomiky. Stát pomocí státního rozpočtu např. eliminuje tržní selhání, tlumí, či se snaží nastartovat ekonomický růst nebo ovlivňuje makroekonomické faktory jako inflaci a nezaměstnanost.
- 4) **Regulační funkce** – Regulační funkce se využívá k regulaci určitých cen v ekonomice ze strany státu směrem k soukromému sektoru. V praxi jde například o regulaci cen bydlení a energií.
- 5) **Kontrolní funkce** – Tato funkce slouží ke kontrole příjmů a výdajů ze státního rozpočtu. Dochází tím ke sledování vlivu příjmů a výdajů ze státního rozpočtu na vývoj ekonomiky.³⁵

3.4 Veřejné zadlužení

3.4.1 Rozdíl mezi dluhem a deficitem

Jelikož často dochází k zaměňování významů pojmů dluh a deficit, je vhodné si tyto pojmy vysvětlit. Rozpočtový deficit je projevem krátkodobé fiskální nerovnováhy, lze ho tedy chápat jako krátkodobý časový nesoulad (například po dobu jednoho rozpočtového období) mezi příjmy a výdaji rozpočtu. Jedná se o záporný zůstatek čili negativní rozdíl mezi tokem příjmů a tokem výdajů. Ke vzniku deficitu napomáhá například expanzivní fiskální politika nebo hospodářský pokles. Oproti tomu dluh je projevem dlouhodobé fiskální nerovnováhy, jelikož lze chápat jako kumulace všech dosavadních rozpočtových deficitů. Rozdíl mezi dluhem a deficitem si lze představit na příkladu misky s vodou. Voda v misce v

---

³⁵ ČERNOHORSKÝ, J., TEPLÝ, P., *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. s. 283-284.

tomto případě představuje dluh. Voda, která se do misky nalévá znázorňuje deficit. Vládní dluh jsou všechny závazky vlády, deficit je přírůstek vládního dluhu, který vznikl nesouladem příjmů a výdajů.³⁶

3.4.2 Veřejný dluh

Veřejný dluh, někdy též označován za dluh **vládní**, tvoří veškeré závazky veřejných rozpočtů veřejného sektoru. Obsahuje tedy jak **státní dluh**, tak dluhy rozpočtů samosprávných územních celků, zdravotních pojišťoven a mimorozpočtových fondů. Největší položkou veřejného dluhu, je ale dluh státní, který v České republice v současnosti tvoří okolo 90 % dluhu veřejného.³⁷

Státní dluh vzniká dlouhodobými deficity ústředního rozpočtu, které nejsou vyrovnány pomocí přebytků z předešlých období.³⁸ Tyto dlouhotrvající schodky státního rozpočtu se poté promítají do přírůstku veřejného dluhu.³⁹ Jedinou možností, jak eliminovat růst státního dluhu, a tím i celkového vládního dluhu, je tak předcházet vniku deficitů státního rozpočtu. Vláda by se tedy měla snažit o alespoň vyrovnané saldo státního rozpočtu a každoročně si stanovovat stropy deficitu.⁴⁰

Samuelson popisuje veřejný dluh jako celkovou, nasčítanou hodnotu půjček veřejného sektoru, tedy celkovou peněžní hodnotu státních dluhopisů.⁴¹

Podle Dvořáka je však chápání veřejného dluhu, jako součtu nakumulovaných schodků státního rozpočtu nepřesné, a vysvětluje proto souvislost mezi deficitem ústředního rozpočtu a veřejným dluhem z různých hledisek.

Vznik vládního dluhu může mít i jiné příčiny, než je rozpočtový proces. Dluh může například vzniknout z důvodu převzetí závazků jiných ekonomických subjektů státem, což může mít za následek ztrátu kontroly nad růstem zadlužení. V konečném důsledku může být dluh mnohem větší než součet schodků veřejných rozpočtů.

---

³⁶ SAMUELSON, Paul a William D NORDHAUS. *Economics*. 2013. s. 631.

³⁷ ČERNOHORSKÝ, J., TEPLÝ, P., *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. s. 291.

³⁸ JUREČKA, V. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2017. s. 234.

³⁹ KLIKOVÁ, Ch., KOTLÁN, I., *Hospodářská politika: aktualizované vydání*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2006. s. 146.

⁴⁰ SCHILLER, Bradley R. *Makroekonomie dnes*. Brno: Computer Press, 2004. s. 228.

⁴¹ SAMUELSON, Paul a William D NORDHAUS. *Economics*. 2013. s. 631.

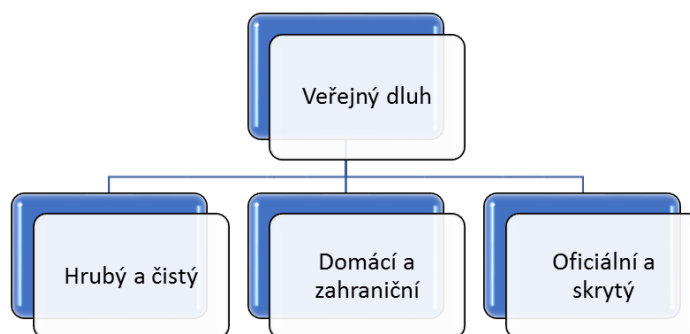
Dalším argumentem je fakt, že existují různé možnosti k pokrytí deficitů, a tak se ne každý schodek stává i dluhem. V takovém případě by velikost veřejného dluhu mohla být nižší než součet rozpočtových schodků.

Dalším důvodem, proč je takováto definice veřejného dluhu nepřesná, je, že veřejný dluh je stavovou veličinou. Na výši dluhu má vliv mimo jiné i inflace, která jeho hodnotu v čase snižuje, nebo v případě zahraničního veřejného dluhu také měnové kurzy. Při depreciazi tuzemské měny dojde ke zvýšení hodnoty zahraničního dluhu, a při apreciaci k jejímu snížení.⁴²

Typy veřejného dluhu

Jak lze vidět na obrázku č. 5, veřejný dluh se člení z několika různých hledisek.

Obrázek 5: Třídění veřejného dluhu

Zdroj: vlastní zpracování

Podle složek, které tvoří dluh, je veřejný dluh rozlišován na **hrubý a čistý**. Hrubým dluhem se obecně rozumí celkový souhrn závazků veřejného sektoru, bez ohledu na objem státních pohledávek. Čistý veřejný dluh naopak tyto pohledávky neobsahuje. Stanovování čistého dluhu ale bývá obtížné, jelikož není jisté, zda dojde k úhradě pohledávek, a může tak dojít až k jejich vymáhání, nebo zda nebude problém ocenit státní aktiva. Z těchto důvodů se čistý dluh zpravidla nepoužívá pro mezinárodní porovnávání.⁴³

Samuelson popisuje čistý dluh, jako dluh držený veřejností, tzn. domácnostmi, bankami, podniky a dalšími soukromými subjekty. Oproti tomu hrubý dluh je dle něj roven součtu čistého dluhu a celkového objemu státních dluhopisů.⁴⁴

⁴² DVORŽÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 81.

⁴³ MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J., *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. s. 189.

⁴⁴ SAMUELSON, Paul a William D NORDHAUS. *Economics*. 2013. s. 631.

Podle umístění dluhu, se rozlišuje dluh **domácí a zahraniční**. Vnitřní veřejný dluh je vykazován v domácí měně a rozložen mezi tuzemské držitele. Domácí dluh je v rukou ekonomických subjektů daného státu, stát tedy dluží svým vlastním občanům. Podle některých názorů nepředstavuje vnitřní dluh zásadní problém, jelikož občané dluží sami sobě. Podle jiných názorů, je naopak problémem zadlužování budoucích generací, které budou muset dnešní dluhy zaplatit.⁴⁵ Zpravidla mají v držbě velkou část vnitřního dluhu finančně stabilní instituce, jako jsou banky, pojišťovny nebo investiční fondy, jelikož zde bývají výhodné úrokové sazby, malé riziko a časté daňové výhody pro držitele.⁴⁶

Zahraniční zadluženost představuje všechny závazky veřejného sektoru, které jsou vyjádřené v odlišné měně, než je národní měna daného státu. Zahraniční věřitelé si obvykle určují podmínky dluhové smlouvy, které podléhají buď mezinárodnímu právu, anebo jurisdikci dané země.⁴⁷

Vnější veřejný dluh se dále liší na dluh držený nerezidenty daného státu a denominovaný dluh v cizí měně. V situaci, kdy stoupá počet nerezidentů, kteří vlastní státní dluhopisy, dochází k odlivu úroků z dluhů do zahraničí, a tak i ke zhoršování účtů obchodní bilance a zhoršování pozice dané země, co se týče zájmu investorů. Kladem je však příliv zahraničního kapitálu, a s tím spojené snížení negativního vlivu státního dluhu na úrokové sazby a na vytěšňovací efekt. Nevýhodou zahraniční zadluženosti je to, že úroky z vnějšího dluhu se hradí v cizích měnách a plynou tak zahraničním věřitelům, čímž dochází k tlaku na přebytek obchodní bilance.

Za vnější dluh je považován mimo jiné i dluh, který je denominován v cizí měně. Volba, v jaké měně stát denominuje vládní obligace je na něm samém. Transitivní či rozvojové země však často nemají natolik stabilní ekonomiku, aby mohly emitovat dluh ve svých měnách. Při depreciaci domácí měny by pak mohlo dojít k prudkému zvýšení zahraniční zadluženosti.⁴⁸

---

⁴⁵ ŠELEŠOVSKÝ, J., JAHODA, R., *Veřejné finance v ČR a EU: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 119.

⁴⁶ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 89-90.

⁴⁷ REINHART, Carmen a Rogoff KENNETH. *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly*. s. 9.

⁴⁸ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 90-91.

Verejny dluh se take rozdeluje na dluh **oficialni a skryty** v zavislosti na tom, zda jsou v nem zapocitany poskytovane zaruiky. Oficialni dluh je bezne vykazovana zadluzenost zem. Skryta zadluzenost se povetsinou velmi tezko odhaduje, jelikoz k bezne vykazovanemu dluhu se pocitaji i zaruiky statu za dluhy ostatnich subjektu.⁴⁹

3.4.3 Faktory ovlivnujici verejny dluh

Na zmenu verejneho dluhu pusobi ruzne faktory, nejdulezitejsimi z nich, které budou nize vysvetleny, jsou politické faktory, ekonomická situace daného státu, nebo nastavení fiskálních pravidel země.

Stav ekonomiky státu se nejcastěji vyjadruje pomocí makroekonomických indikátoru (tempem rústu hrubého domácího produktu, mírou nezaměstnanosti, aj.). Významným ukazatelem však je i míra zadluženosti, protože když dochází k rústu dluhu, současně s ním rostou i jeho splátky, které zatěžují veřejný rozpočet. Z tohoto důvodu bývá téměř nemožné udržovat rozpočet vyrovnaný nebo přebytkový. V případě, že stát vydává nové dluhopisy, nebo jimi platí starý dluh, je nucen poskytovat lepší úrokovou sazbu, která ale zvyšuje náklady na zadlužení. Pokud stát vykazuje vysokou míru zadlužení, existuje pro věřitele riziko neuhrazení pohledávky, a vyžadují proto vyšší úrokovou sazbu, než je běžné.⁵⁰

Zadluženost ovlivnují i politické faktory. Například Cukierman a Meltzer tvrdí, že na rúst zadluženosti pusobi pouze politické, nikoliv ekonomické faktory.⁵¹ Maaytová, Ochrana a Pavel tvrdí, že rúst zadlužení souvisí s Downsovým politickým modelem, kdy například před volbami dochází k tzv. populismu. Vláda vyvíjí tlak na rúst veřejných výdajů a na snižování daňových sazeb, čímž dochází ke vzniku rozpočtového schodku.⁵² Podle Dvořáka se racionálně chovající generace chová tak, aby objemem daní a veřejných výdajů, a tím i vyšší veřejného dluhu, neohrozila budoucí generace. Část obyvatel však podle něj prosazuje

---

⁴⁹ TOMÁŠKOVÁ, E. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 107.

⁵⁰ MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J., *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. s. 191.

⁵¹ CUKIERMAN, Alex, a Allan H. MELTZER, *A Political Theory of Government Debt and Deficits in a Neo-Ricardian Framework*. s. 713-732.

⁵² MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J., *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. s. 191.

nižší daně a vysoké výdaje na úkol dalších generací. Generačně zodpovědný obyvatel, by měl správně uvažovat v delším časovém intervalu, než je splatnost dosavadního dluhu.⁵³

Dalším faktorem je nastavení fiskálních pravidel státu. Fiskální pravidla vyvíjejí tlak na příjmy a výdaje rozpočtů. Tato pravidla musí být jasně a závazně definována, tak aby bylo možné provádět kontrolu jejich plnění. Například Česká republika, jako člen EU je vázána **Maastrichtskými fiskálními kritérii**, kdy podíl schodku veřejných financí na HDP nesmí překročit hranici 3 % a podíl veřejného dluhu na HDP je omezen maximální hranicí 60 %, se stanovenými výjimkami.⁵⁴

3.4.4 Příčiny vzniku veřejného dluhu

Jak již bylo v této práci uvedeno, zadluženost může vzniknout jednak z rozpočtových příčin, tzn. prostřednictvím schodků státního rozpočtu, ale i z jiných příčin, než je rozpočtový proces. Příčiny vzniku zadluženosti se dají shrnout do dvou skupin, v závislosti na tom, zda je zadluženost zapříčiněna činnostmi vlády a dalších státních institucí, či nikoliv.

Pokud se na původu veřejného zadlužení podílel stát, hovoříme o **aktivních příčinách**:

- Aktivní příčinou vzniku zadluženosti je nadměrné zvyšování veřejných výdajů, tzn. expanzivní fiskální politika. Cílem této politiky je posílit růst ekonomiky a míry zaměstnanosti.
- Aktivní příčinou vzniku dluhu může být i populismus, kdy hovoříme o nepřilíš standartních veřejných výdajích, povětšinou s cílem vyhrát volby.
- Dalšími aktivními příčinami zadluženosti jsou náklady spojené s reformami (např. veřejných financí nebo zdravotnictví aj.) nebo náklady na řešení neočekávaných záležitostí, což může být například měnová krize či v současnosti koronavirová pandemie.⁵⁵

---

⁵³ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 112.

⁵⁴ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 92.

⁵⁵ ČERNOHORSKÝ, J. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. s. 435.

Pasivní příčiny vzniku dluhu, jsou takové příčiny, které přímo nezapříčinila vláda ani jiné státní instituce svými činnostmi. Patří mezi ně:

- Hospodářský pokles, při němž zpravidla klesají příjmy do veřejných rozpočtů, a naopak dochází k růstu veřejných výdajů.
- Mimořádné události typu přírodních katastrof, teroristických útoků nebo sanace škod na životním prostředí, které si žádají rozsáhlé finanční prostředky.
- Úroky z veřejného zadlužení, které mohou být natolik vysoké, že je již nelze splácet z běžných a kapitálových příjmů rozpočtu, a je proto nutné vypůjčit si další peníze, a ještě více tak prohloubit veřejný dluh. V této souvislosti se rovněž hovoří o tzv. „rolování dluhu“, kdy na ještě nezaplacený podíl dluhu se musí sehnat finanční prostředky z emise nových státních dluhopisů.⁵⁶

V dobách minulých patřily mezi hlavní příčiny vzniku zadlužení náklady spojené s válkami a následnými reparacemi. V dnešní době představují hlavní příčinu zadluženosti především nadměrné výdaje na chod státní správy a sociální sféry, kde dochází k financování statků, na které chybí dostatek příjmů i v době vzrůstající ekonomiky. Nejvíce se tento problém projevil v době finanční krize v letech 2008-2009, jelikož celosvětově došlo k výpadku příjmů do státních kas a ke zvýšení schodků ústředních rozpočtů daných států.⁵⁷

Podle Pekové dochází v dnešní době nejen k růstu veřejného zadlužení, ale i jeho podílu na hrubém domácím produktu. Příčinou podle ní je například zděděný dluh z minulých období, nárůst zadluženosti vlivem vnějších faktorů a vlivem záměrů fiskální politiky státu, úroveň monetizace dluhu, a vliv úroků z dluhu, myšleno poměrem tempa růstu HDP a úrokové míry.⁵⁸

---

⁵⁶ ČERNOHORSKÝ, J. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. s. 435.

⁵⁷ Tamtéž, s. 435-436.

⁵⁸ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 491.

3.4.5 Řešení dluhového problému

Snížení veřejného dluhu lze dosáhnout prostřednictvím pasivních a aktivních způsobů řešení dluhového problému. Prostřednictvím pasivních způsobů řešení dluhu dochází k redukci zadlužení pomocí tzv. pozitivních exogenních faktorů, a to bez aktivních zásahů vlády. Aktivní způsoby řešení dluhu naopak představují ekonomicko-politická opatření prováděná státem, resp. vládou.⁵⁹

3.4.5.1 Pasivní způsob

Jedním z vnějších faktorů, které pozitivně ovlivňují výši dluhu je **vysoké tempo hospodářského růstu**. Pokud by toto tempo dlouhodobě převyšovalo reálnou úrokovou sazbu z veřejného dluhu, došlo by ke snížení jeho hodnoty. Tento faktor je nejúčinnější a zároveň i nejpřirozenější možností řešení dluhu, nicméně v praxi je velmi těžko proveditelný.⁶⁰ Podle Dvořáka, je tento faktor nejúčinnější především v období souběhu konjunktury a nízkých úrokových měr, přičemž souběh vysokého tempa růstu a nízkých úrokových měr je spíše vzácnou a krátkodobou záležitostí.⁶¹

K redukci zadlužení přispívá i **exogenní inflace**, která má ale také negativní dopad na úspory ekonomických subjektů a její uplatnění rovněž naráží na měnovou politiku centrálních bank. Pasivním způsobem řešení tohoto problému je i **pomoc ze zahraničí**, kdy předluženým zemím může být prominuta část dluhu anebo alespoň úrok z dluhu.⁶²

3.4.5.2 Aktivní způsob

Hospodářsko-politická opatření prováděná vládou za účelem snížení veřejného dluhu jsou znázorněna na obrázku č. 6. Patří mezi ně rozpočtové řešení, mimořádná kapitálová dávka, monetizace dluhu a administrativní řešení.

---

⁵⁹ ČERNOHORSKÝ, J. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. s. 438.

⁶⁰ Tamtéž, s. 438.

⁶¹ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 139-140.

⁶² ČERNOHORSKÝ, J. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. s. 438.

Obrázek 6: Hospodářsko-politická opatření prováděná vládou

Zdroj: Dvořák (2008), vlastní zpracování⁶³

- **Rozpočtové řešení** – Vláda se snaží zredukovat relativní váhu dluhu prostřednictvím rozpočtového řešení, tj. pomocí státního rozpočtu. Dluh a úroky z něj jsou tak spláceny pomocí rozpočtových přebytků, o které vláda usiluje. Toto opatření je nejpřirozenější cestou, jak snížit veřejný dluh. Aby došlo k přebytkovému rozpočtu je zapotřebí přistoupit k restriktivním rozpočtovým opatřením.⁶⁴
- **Mimořádná kapitálová dávka** – K umoření dluhu lze využít jednorázová kapitálová dávka, např. formou paušální daně. Výnos z této jednorázové paušální dávky je určen výhradně na úhradu části veřejného dluhu. Využití mimořádné kapitálové dávky však vyvolává v lidech obavy, že k ní dojde opakovaně a má tak mnoho odpůrců.⁶⁵
- **Monetizace dluhu** – Monetární řešení dluhové problému znamená úvěr od národní banky směrem k vládě, anebo tisk nových peněz do oběhu, což ale tlačí na růst inflace.⁶⁶ Peková popisuje monetizaci dluhu jako „*snížení reálné hodnoty dluhu záměrně vyvolanou inflací*“.⁶⁷

⁶³ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 140-144

⁶⁴ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 493.

⁶⁵ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 142.

⁶⁶ ČERNOHORSKÝ, J. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. s. 438.

⁶⁷ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. s. 493.

- **Administrativní řešení dluhu** – Toto řešení dluhového problému se svým provedením řadí mezi ty nejradikálnější. Jde totiž o odmítnutí či neuznání dluhu nebo o oznámení státu, že není schopen zaplatit dluh ani úroky z něj. Administrativní řešení dluhu je zároveň i velmi riskantní, jelikož přesunuje dluhové břemeno na jeho držitele, a tím snižuje důvěryhodnost daného státu (dlužníka).⁶⁸

Dvořák zmiňuje i možnost redukovat dluh prostřednictvím prodeje státního majetku. Tato varianta je sice velmi účinná, nicméně se jedná o pouze krátkodobé řešení. Privatizace majetku byla hojně využívána zeměmi EU, které byly nuceny přijímat opatření, aby splnily maastrichtská kritéria.⁶⁹

3.4.6 Dopady zadluženosti

Pro zhodnocování dopadů zadluženosti je třeba odlišovat její negativní vliv na systém veřejných financí od vlivu na reálné hospodaření země. Veřejný dluh má na systém veřejných financí vliv tzv. rozpočtový a fiskální. Při hodnocení důsledků zadluženosti na ekonomiku dané země hovoříme o důsledcích makroekonomických.

Rozpočtový deficit a zadluženost na sebe vzájemně působí. Deficit značnou měrou přispívá ke vzniku dluhu, a ten poté v budoucnu **zhoršuje rozpočtovou situaci**. Deficit a dluh se tak znovu propojují, jelikož náklady na obstarání dluhu jsou součástí veřejných výdajů. Jelikož obecně platí, že čím vyšší je dluh, tím vyšší jsou i úroky z něj, tak výdaje na tyto úroky přispívají k přetrvávání rozpočtových deficitů i v budoucnu, což vede k dalšímu zadlužování. Úroky v této situaci představují přítěž pro rozpočet a přispívají tak k rychlejšímu přijetí dalších úvěrů. Celkový dluh tak vlivem úroků stále roste, i přestože by primární rozpočet skončil v přebytku.

Stát proto ačkoliv, že může dosáhnout krátkodobé fiskální rovnováhy (ústřední rozpočet je vyrovnaný nebo v přebytku), nemůže zabránit zhoršování dlouhodobé fiskální nerovnováhy (zvyšování zadluženosti).⁷⁰

---

⁶⁸ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 143-144.

⁶⁹ Tamtéž, s. 143.

⁷⁰ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 126-127.

Vlivem úroků z dluhu na veřejné výdaje dochází ke zmenšování prostoru pro **fiskální politiku vlády**. Podíl dluhu způsobený fiskální politikou klesá, a na místo něj roste podíl dluhu způsobený vnějšími faktory a úroky z dluhu. Klesající ekonomika, která vyžaduje expanzivní fiskální politiku je tímto omezována. Jakékoliv zvýšení výdajů či snížení daní, které by podpořilo hospodářský růst totiž zvýší celkovou zadluženost. Proto se veřejný dluh někdy označuje za „automatický rozpočtový destabilizátor“.⁷¹

Zvyšování zadluženosti tak má negativní dopady jak na rozpočtové rozhodování, tak na fiskální politiku vlády.

V rámci makroekonomických dopadů zadluženosti se rozlišuje vliv dluhu na úrokovou míru, investiční pozici státu, inflaci či na vznik finanční krize. V případě, že roste poptávka státu po úvěrovém krytí deficitu, roste i tlak na **zvýšení úrokové míry**. V malé otevřené ekonomice, jako je například ČR, však není zadluženost spouštěčem pro růst úrokové míry, jelikož ta je více závislá na vývoji světových úrokových měr a inflace. Při posuzování vlivu dluhu na **investiční pozici země**, je zase důležité rozlišovat, zda se jedná o dluh vnější nebo vnitřní. Pokud se jedná o vnitřní dluh, jsou pasiva nahrazena finančními soukromými aktivy.

Vydávání a vlastnictví státních dluhopisů se tak promítne jenom do změny struktury soukromých aktiv a investiční pozice státu zůstane stejná. Vnější dluh ale finanční situaci zhoršuje, přinejmenším tím, že úroky představují import finančních prostředků do zahraničí, což má negativní dopad na HDP. Vnější dluh může mít i pozitivní důsledek, jako je například příliv kapitálu do země. Zda zahraniční dluh bude mít pozitivní nebo negativní důsledek na investiční pozici státu záleží především na účinnosti veřejných programů, které jsou kryty z dluhových zdrojů.⁷²

Mezi makroekonomické dopady dluhu spadá i zvyšování míry inflace, zapříčiněné vydáváním nových peněz do oběhu, tedy monetizováním dluhu. Pokud zadluženost přesáhne únosnou hranici, může mít za následek rovněž i hospodářskou krizi. Hodně zadlužený stát ztrácí důvěryhodnost a je pro něj složité sehnat věřitele, což má za následek dluhovou krizi, která může vyvolat krizi hospodářskou.⁷³

---

⁷¹ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 128.

⁷² Tamtéž, s. 130.

⁷³ ČERNOHORSKÝ, J. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. s. 439.

4 Vlastní práce

Ve vlastní části práce je analyzována zadluženost České republiky v období let 2012-2020. Nejprve je obecně analyzován vývoj vládního dluhu ČR, a poté jsou detailně analyzovány jeho hlavní složky, tj. státní dluh, dluh územních rozpočtů, dluh mimorozpočtových fondů a dluh fondů sociálního zabezpečení.

Další kapitola vlastní práce se zabývá vývojem vládního dluhu v sousedních státech ČR, tedy v Německu, Polsku, Rakousku a Slovensku. Následně je ze zjištěných skutečností provedena komparativní analýza zadluženosti těchto států a České republiky.

4.1 Vládní dluh

V této kapitole je obecně analyzován dluh vládních institucí ČR. Tento dluh zahrnuje dohromady státní dluh, dluh mimorozpočtových fondů, dluh územních rozpočtů a dluh fondů sociálního zabezpečení. Právě vývoj vládního dluhu se využívá ke zhodnocení stavu veřejných financí, i jako jedno z Maastrichtských fiskálních kritérií. Nejprve je zde zkoumán vývoj absolutní hodnoty vládního dluhu a vývoj podílu dluhu na HDP. Poté je analyzována i struktura vládního dluhu v období let 2012-2020.

Vývoj vládního dluhu

V tabulce č.1 je uveden přehled vládního dluhu v absolutním vyjádření v mld. Kč, a také v relativním vyjádření v % HDP, jelikož pro zhodnocení jeho vývoje se nejčastěji využívají právě tyto ukazatele.

Vládní dluh ČR se v absolutních hodnotách zvyšoval od roku 1996 až do roku 2013. Celkové zvýšení hodnoty dluhu vládních institucí v tomto období dosahovalo výše 1 628, 47 mld. Kč. V roce 2014 došlo ke snížení absolutní hodnoty dluhu, a to i přesto, že saldo veřejných financí bylo v tomto roce ve schodku. Důvodem bylo jednak krytí schodku pomocí záporných transakcí na straně aktiv, ale také příznivý vývoj ekonomiky.⁷⁴ Od roku 2015 do roku 2019 vládní dluh každoročně klesal, a celkový pokles dosahoval výše 96,12 mld. Kč. Toto období bylo pro zadluženost ČR velmi příznivé. Ke snižování zadluženosti

---

⁷⁴ ČSÚ, dostupné z: <https://www.czso.cz/cso/czso/cri/notifikace-deficitu-a-dluhu-vladnich-instituci-2014-h8wdsbkpwg>

napomohl pokračující růst ekonomiky (průměrně o cca 6 % ročně), ale také rozpočtová strategie vlády spočívající ve snaze o snižování schodků veřejných rozpočtů a obezřetná fiskální politika.⁷⁵ V roce 2020 došlo k nárůstu dluhu na 2 149,40 mld. Kč. Vliv na toto zhoršení mělo především rekordní záporné saldo sektoru vládních institucí vlivem epidemie.

Poměr vládního dluhu k HDP rostl od roku 1996 do roku 2004. V letech 2005-2007 podíl vládního dluhu na HDP i přes rostoucí absolutní hodnotu dluhu klesal, a to především pomocí rychlého růstu ekonomiky, jelikož HDP se v těchto letech zvyšovalo rychlostí přibližně 8 % za rok. V letech 2008 až 2020 vývoj podílu dluhu vládních institucí kopíroval vývoj jeho absolutní hodnoty. V letech 2008-2013 tak rostla relativní hodnota dluhu v poměru k HDP, a v letech 2014-2019 naopak klesala. Nejvyšší podíl dluhu na HDP byl zaznamenán v roce 2013, kdy dosahoval 44,15 %.

Česká republika tak vždy splňovala maastrichtské fiskální kritérium, podle kterého by neměla překročit podíl dluhu sektoru veřejných institucí ve výši 60 % HDP.

Tabulka 1: Vývoj vládního dluhu a jeho podílu na HDP

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Vládní dluh v mld. Kč	216,65	211,78	240,34	300,98	342,08	405,42	585,62
Podíl dluhu na HDP	13,57%	11,58%	12,19%	13,96%	15,18%	16,99%	22,71%
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vládní dluh v mld. Kč	695,13	795,04	873,49	910,18	973,11	1 054,63	1 136,77
Podíl dluhu na HDP	25,83%	28,16%	28,37%	27,70%	27,56%	27,33%	28,12%
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vládní dluh v mld. Kč	1 319,00	1 480,10	1 613,65	1 805,31	1 840,25	1 818,89	1 836,05
Podíl dluhu na HDP	33,36%	37,07%	39,72%	44,15%	44,42%	41,85%	39,70%
	2016	2017	2018	2019	2020		
Vládní dluh v mld. Kč	1 754,74	1 749,68	1 734,60	1 739,93	2 149,40		
Podíl dluhu na HDP	36,58%	34,24%	32,06%	30,05%	37,75%		

Zdroj: ČNB, vlastní zpracování

⁷⁵ MF CR, dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2016/prebytku-hospodareni-sektoru-vladnich-in-26624>

4.1.1 Saldo veřejných financí v letech 2012-2020

O saldu hospodaření sektoru vládních institucí lze říci, že ve sledovaných letech kopíroval vývoj poměru dluhu k HDP. Deficitní saldo se dařilo v průběhu let 2012-2015 snižovat, a poté v letech 2016-2019 vládní instituce hospodařily v přebytku. V roce 2020 došlo ke vzniku deficitu hospodaření ve výši 5,6 % HDP. Příčinou tohoto deficitu bylo převážně deficitní saldo státního rozpočtu, který musel plnit vyšší redistribuční funkci a nést tíhu stabilizace ekonomiky.⁷⁶

Co se týče plnění konvergenčního kritéria v případě veřejného deficitu, podmínka deficitu sektoru vládních institucí pod hranicí 3 % HDP nebyla splněna pouze v letech 2012 a 2020. V ostatních letech bylo ze strany ČR toto fiskální kritérium splněno.

Tabulka 2: Saldo veřejných rozpočtů v % HDP a mld. €

ČR	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Saldo vládních rozpočtů v % HDP	-3,9	-1,3	-2,1	-0,6	0,7	1,5	0,9	0,3	-5,6
Saldo vládních rozpočtů v mld. €	-6,3	-2,0	-3,3	-1,1	1,3	2,9	1,9	0,7	-12,0
Saldo vládních rozpočtů v mld. Kč	-159,55	-51,13	-90,56	-27,93	34,64	76,73	49,39	17,86	-318,02

Zdroj: Eurostat, ČSÚ, vlastní zpracování

4.1.2 Struktura vládního dluhu v letech 2012-2020

V této kapitole je charakterizována struktura vládního zadlužení v České republice podle finančního instrumentu, doby splatnosti a držitele dluhu.

Podle finančního instrumentu

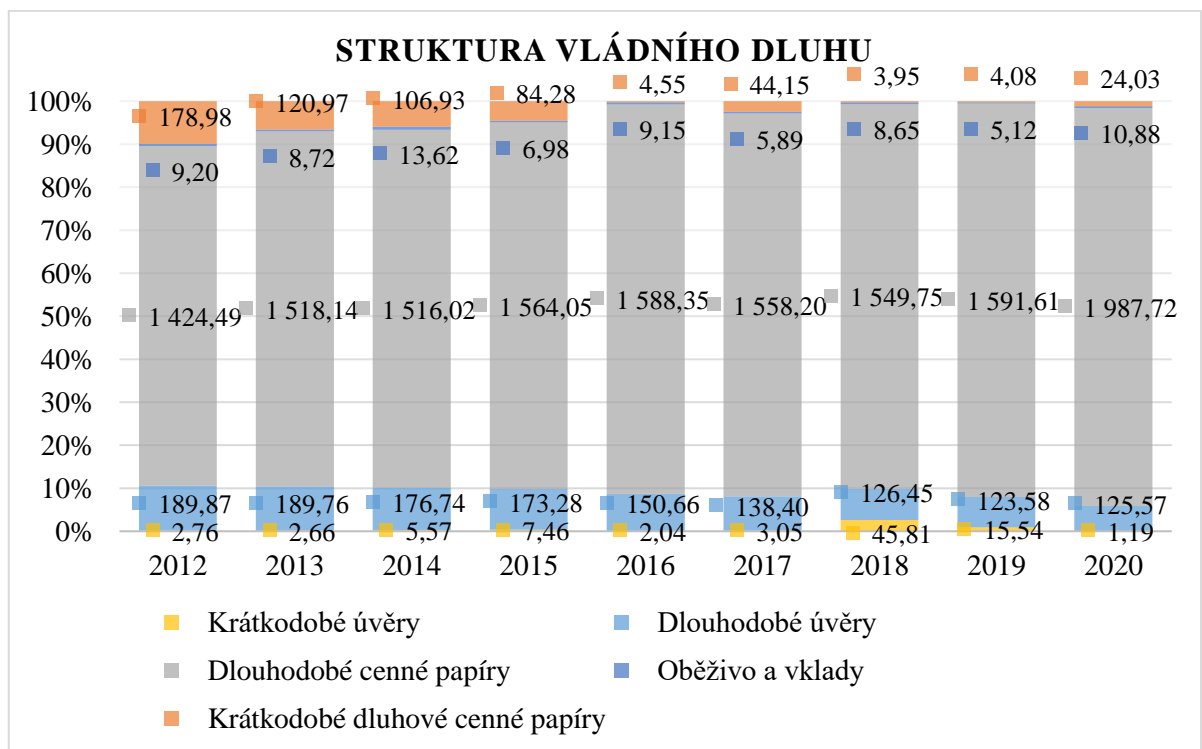
Ve struktuře vládního dluhu ve sledovaných letech převládal zejména dlouhodobý dluh. Tento dluh zahrnuje dlouhodobé úvěry a dlouhodobé cenné papíry. Podíl dlouhodobého dluhu na celkovém zadlužení se zvyšoval po celé sledované období. V roce

⁷⁶ MFCR, dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2021/saldo-a-dluh-sektoru-vladnich-instituci-41431/>

2012 byl podíl dlouhodobého dluhu 90,00 % ku dluhu celkovému, a k roku 2020 již to bylo 98,70 %. Nejvyšší část dlouhodobého dluhu tvoří cenné papíry, jejichž poměr k vládnímu dluhu od roku 2012-2020 také rostl. Naopak podíl dlouhodobých úvěrů klesal.

Jelikož podíl dlouhodobého zadlužení ve sledovaném období rostl, tak se samozřejmě snižoval podíl krátkodobého dluhu na celkových závazcích. Krátkodobý dluh je složen z úvěrů, dluhových cenných papírů a oběživa a vkladů. Podíl dluhu ve formě oběživa a vkladů zůstal po sledovaná léta téměř neměnný. V případě krátkodobých úvěrů bylo zaznamenáno výrazné navýšení pouze v r. 2018, kdy krátkodobé úvěry dosáhly výše 45,81 mld. Kč. Výrazný pokles nastal u krátkodobých dluhopisů. V r. 2012 dlužil vládní sektor v této podobě 178,98 mld. Kč a do r. 2020 došlo ke snížení na 24,03 mld. Kč.

Graf 1: Struktura vládního dluhu podle instrumentu

U celkového dluhu se rovněž sledují i úrokové náklady. Pohyblivá úroková sazba představovala v roce 2012 přibližně 10 % celkového dluhu. Nejvyšší část dluhu, co se týče úroků byla zaznamenána v roce 2015, kdy pohyblivá úroková sazba v mld. Kč dosahovala

přibližně 18 % vládního dluhu. V roce 2020 se výše úroků na celkovém zadlužení podílela z asi 13 %.

Podle doby splatnosti v okamžiku emise obligace

Co se týče doby splatnosti českého vládního dluhu převládala ve struktuře zadluženosti po celé období splatnost od 10 do 15 let v době emise obligace. V celém období 2012-2020 byla asi polovina dluhu splatná za více než 5 let. Z čehož asi 35-40 % vládního dluhu mělo v době emise splatnost mezi 10 až 15 lety.

Splatnost delší než 1 rok, ale kratší než 5 let byla evidována u přibližně 34-38 % vládního zadlužení. Pouze okolo 12 % dluhu bylo ve sledovaných letech v době emise splatných do jednoho roku.

Českou republiku tak lze charakterizovat jako zemi s převážně dlouhodobou splatností dluhu, jelikož většina dluhových závazků je v době obligace splatná za více než 10 let.

Podle držitele

Sledována je i struktura držby dluhu, tedy zda jsou držitelem úvěrů a cenných papírů rezidenti či nerezidenti daného státu. Ve sledovaných letech vždy převažoval vládní dluh v držbě rezidentů státu, a to převážně v držbě finančních institucí kromě České národní banky, která se na držbě vládního dluhu nepodílí. V držbě rezidentů bylo ve sledovaných letech 55-70 % veřejného dluhu, a z toho největší objem státních dluhopisů byl v držbě tuzemských bank (okolo 40 % celkového vládního dluhu).

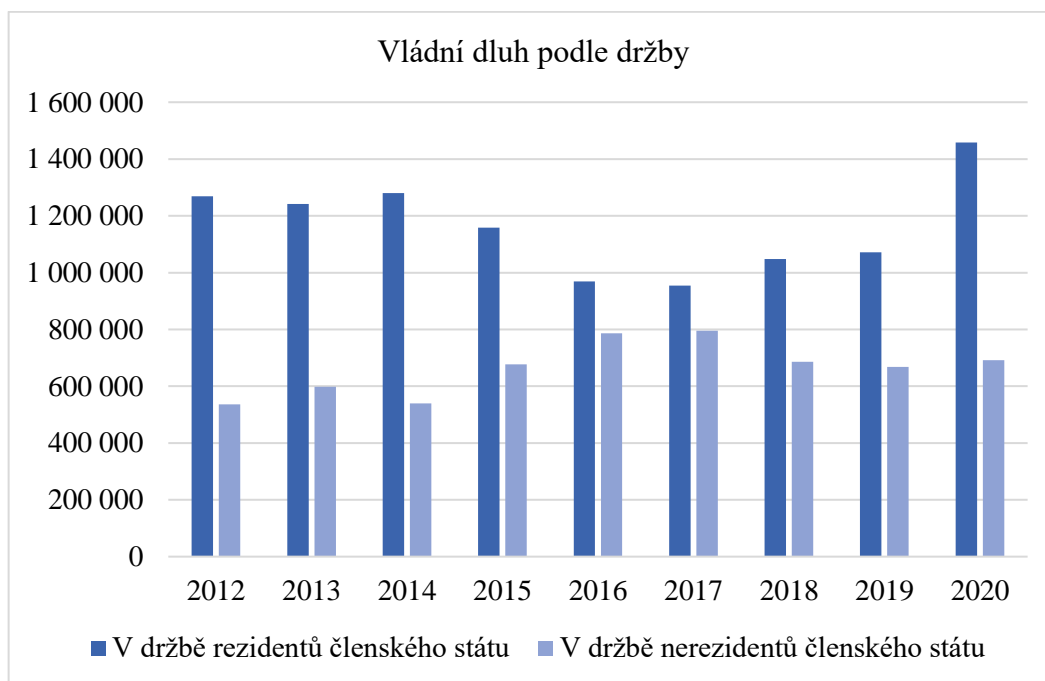
Držitelem dluhu jsou také ostatní finanční instituce, což jsou instituce nebankovního, tedy neměnového typu. Tyto instituce se na držbě dluhu podílely z rozmezí 21-29 %.

Ostatní rezidenti, jako např. domácnosti a podniky, se na držbě státních dluhopisů podíleli zanedbatelnou částí. V období 2012-2020 se podíl ostatních rezidentů na vládním dluhu pohyboval v rozmezí 2-7 %, přičemž u něj byla pozorována klesající tendence. Domácnosti tak přímo vlastní pouze malou část dluhu.

Zbytková část dluhu je v držení nerezidentů státu. Tato část se v daných letech pohybovala v rozmezí 30-45 %. Naprostá většina dluhu drženého nerezidenty je držena na území Evropské unie.

V letech 2017 a 2018 si můžeme všimnout zvýšení podílu dluhu v držbě nerezidentů státu. Znamená to, že zahraniční subjekty měly v těchto letech zájem o koupi tuzemských cenných papírů.

Graf 2: Vládní dluh podle držitele

Zdroj: ČNB, vlastní zpracování

4.2 Hlavní složky vládního dluhu

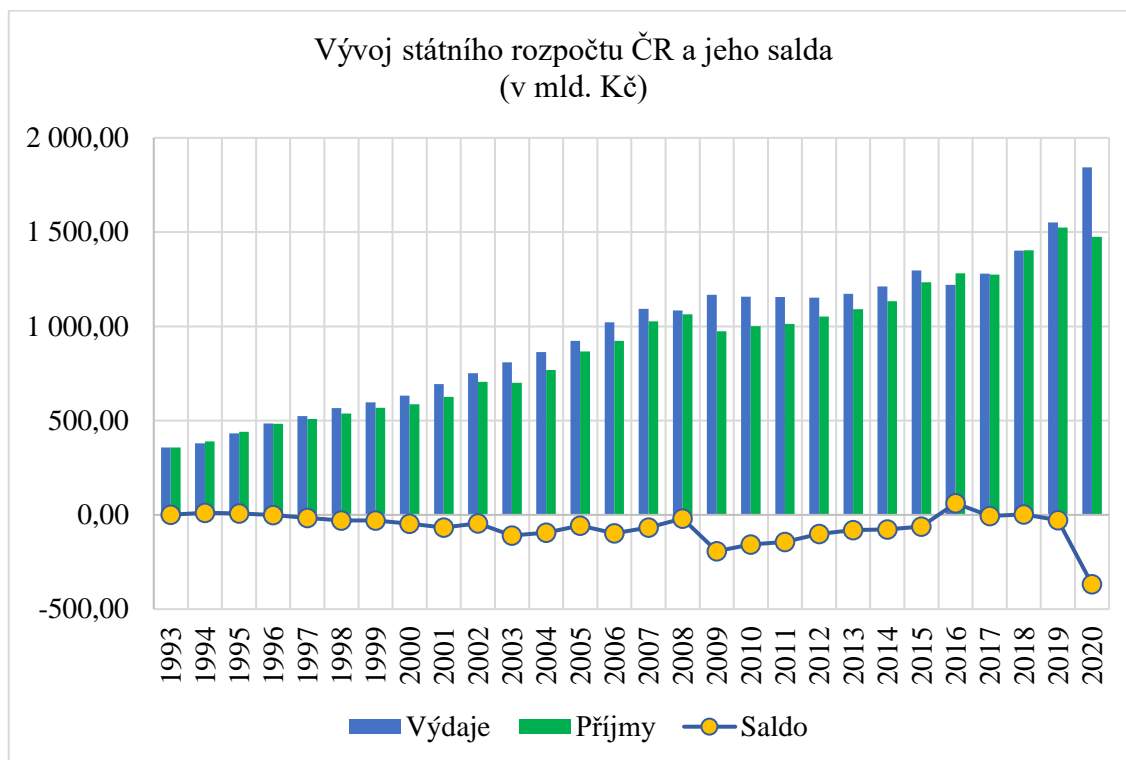
Zvláštní pozornost je v této části práce věnována především analýze státního dluhu, jelikož v současnosti tvoří více než 90 % dluhu vládních institucí. Z tohoto důvodu je v práci analyzován i státní rozpočet ČR. Zkoumána je dynamika vývoje a struktura jeho příjmů a výdajů, ale také saldo státního rozpočtu, jelikož dlouhodobé deficitní hospodaření státu značnou měrou přispívá k růstu státního dluhu a tím i celkové zadluženosti. Poté je zkoumán samotný vývoj státního dluhu, jeho struktura a tempo jeho růstu. Následně jsou analyzovány i zbylé složky vládního dluhu.

4.2.1 Státní rozpočet

Saldo příjmů a výdajů státního rozpočtu je důležitým ukazatelem vývoje státního dluhu. Pokud je hospodaření státu dlouhodobě v deficitu, má to za následek zvyšování státního dluhu, a tím samozřejmě i veřejného zadlužení, jelikož dluh ústředního rozpočtu vytváří podstatnou část dluhu veřejných rozpočtů.

Na následujícím grafu je znázorněn historický vývoj státního rozpočtu a jeho salda od vzniku České republiky po rok 2020.

Graf 3: Vývoj státního rozpočtu ČR a jeho salda

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

Z grafu č. 3 je zřejmé, že v naprosté většině sledovaných let převyšovaly výdaje státního rozpočtu jeho příjmy, což odpovídá i celkovému saldu státního rozpočtu. Od vzniku ČR hospodařila země s přebytkovým rozpočtem pouze zřídka. Konkrétně v letech 1993-1995 a v letech 2016 a 2018. V roce 1993 vykazovalo saldo státního rozpočtu přebytek 1,08 mld. Kč. O rok později již příjmy převyšovaly výdaje o 10,45 mld. Kč, a v roce 1995 o 7,23 mld. Kč.

Od té doby země hospodařila každoročně v deficitu až do roku 2016, kdy kladné saldo rozpočtu činilo 61,77 mld. Kč, k čemuž přispěly převážně úspory výdajů státního rozpočtu, a to převážně běžných výdajů, které byly o 31,00 mld. Kč nižší, než bylo na daný rok plánováno⁷⁷. Poté bylo kladného salda rozpočtu dosaženo opět v roce 2018 s kladným zůstatkem 2,94 mld. Kč.

⁷⁷ MFCR, dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/stat-v-roce-2016-hospodaril-s-rekordnim-27109>

Vůbec nejhorší výsledek státního rozpočtu byl ve sledovaném období zaznamenán v roce 2020, kdy vlivem celosvětové pandemie koronaviru skončilo konečné saldo rozpočtu rekordním deficitem – 367,45 mld. Kč. V porovnání s celosvětovou ekonomickou krizí a jejími následky v letech 2009 až 2011, kdy byl rovněž zaznamenán negativní dopad na saldo státního rozpočtu, se však jedná o markantní rozdíl. V roce 2009 dosahoval deficit státního rozpočtu – 192,39 mld. Kč, v roce 2010 –156,42 mld. Kč, a v roce 2011 – 142,77 mld. Kč.

Tempo růstu příjmů a výdajů státního rozpočtu

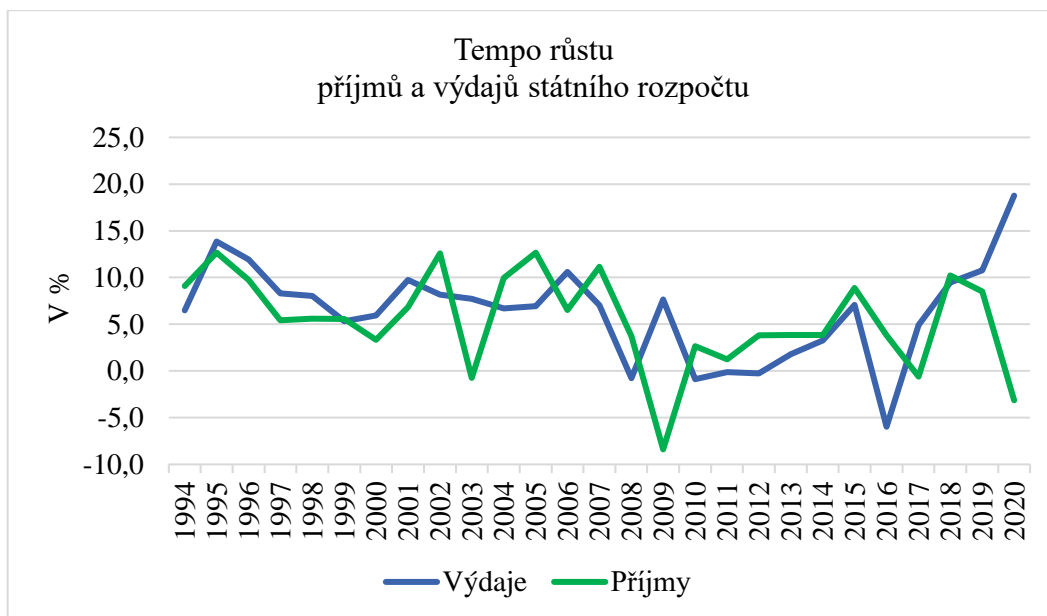
Co se týká tempa růstu příjmů a výdajů státního rozpočtu (na grafu č. 4), u obou ukazatelů byl zaznamenán velmi dynamický vývoj. Rychlejší růst vykazovaly výdaje, které od vzniku ČR narostly v průměru o 6,4 %. Nejvyšší meziroční nárůst výdajů byl rovněž jako u salda státního rozpočtu zaznamenán v roce 2020, kdy vzrostly o 18,8 % v porovnání s předcházejícím rokem. V absolutních hodnotách se v tomto roce zvýšily výdaje o rekordních 291,19 mld. Kč oproti roku 2019.

Největší meziroční snížení výdajů poté bylo zaznamenáno v roce 2016, kdy, jak již bylo zmíněno, i rozpočtové saldo dosahovalo kladných hodnot. Výdaje státního rozpočtu tehdy vykazovaly šestiprocentní pokles, což v absolutním vyjádření znamenalo pokles z 1297,32 mld. Kč na 1219,84 mld. Kč.

Míra růstu příjmů státního rozpočtu vzrostla v průměru od roku 1993 do roku 2020 o 5,5 %. Nejvyšší zvýšení příjmů bylo zaznamenáno v letech 1995, 2002 a 2005, kdy ve všech obdobích meziročně zrychlil růst příjmů o 12,6 %. Tempo růstu příjmů vykazovalo největší propad v roce 2009, kdy zpomalilo meziročně o -8,4 %, což byl i nejslabší výsledek od vzniku ČR.

K výraznějšímu zpomalení růstu příjmů došlo i v roce 2020, avšak již meziročně jen o -3,1 %, což odpovídá poklesu o 47,74 mld. Kč (v roce 2009 se snížily příjmy přibližně o 90 mld. Kč).

Graf 4: Tempo růstu P a V státního rozpočtu

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.1.1 Struktura příjmů a výdajů státního rozpočtu

Dále bude zaměřena pozornost na skladbu příjmů a výdajů státního rozpočtu, již pouze na blíže analyzované období 2012-2020, a to podle druhového uspořádání a v případě výdajů i podle hlavních organizačních kapitol.

Struktura příjmů státního rozpočtu

Na grafu č. 5 je vyobrazena struktura příjmové stránky státního rozpočtu podle jednotlivých tříd a jejich položek.

Daňové příjmy

Na první pohled ve všech jednotlivých letech jasně dominovaly **daňové příjmy**, které ve sledovaném období 2012-2020 tvořily přibližně 84-90 % z celkových příjmů rozpočtu.

Největší část daňových příjmů v ČR tvoří **povinné pojistné**, do kterého spadá pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Povinné pojistné se na celkových příjmech státního rozpočtu podílelo z asi 33-37 % a jeho největší část dlouhodobě tvoří sociální pojištění.

Další významnou příjmovou položkou v případě daňových příjmů jsou **daně ze zboží a služeb v tuzemsku**, pod které spadají obecné daně (DPH) a **zvláštní daně a poplatky** (do kterých patří například spotřební daň z minerálních olejů či spotřební daň z tabákových výrobků).⁷⁸

Daň z přidané hodnoty se na celkových příjmech podílela z 19-21 %.

V případě **spotřebních a jiných zvláštních daní** byl zaznamenán pokles podílu ve struktuře příjmů, jelikož od roku 2012 klesl podíl těchto daní na celkových příjmech z 13,3 % na 10,5 %.

Významnými položkami daňových příjmů jsou rovněž **daně z příjmů fyzických a právnických osob**. Inkaso **DPFO** od r. 2012 do r. 2015 kleslo z 8,8 % na 8,3 %. Od roku 2016 však podíl DPFO na celkových příjmech rostl, a v r. 2020 dosahoval 10,4 % příjmů státního rozpočtu. Důvodem růstu inkasa DPFO byla podle Ministerstva financí vysoká míra zaměstnanosti, růst mezd a zvýšení minimální mzdy.⁷⁹

DPPO se na příjmech státního rozpočtu podílela z 7-9 %. Nejvyšší podíl DPPO na příjmech byl zaznamenán v r. 2017, kdy inkaso této daně pozitivně ovlivnilo zavedení EET.

Přijaté transfery

Druhou nejvýznamnější položkou příjmů státního rozpočtu jsou **přijaté transfery**, které se dále rozlišují na investiční a neinvestiční přijaté transfery. Tato třída představovala ve sledovaných letech podíl v rozmezí 7-15 % na celkových příjmech. Nejvyšší podíl přijatých transferů byl zaznamenán v roce 2015, kdy představoval asi 15 % příjmů, a nejnižší naopak v roce 2017 s podílem 6,7 %. Ve zmíněném roce 2015 došlo k meziročnímu nárůstu investičních transferů o 50,7 mld. Kč. Důvodem bylo využití transferů z rozpočtu EU určených k pokrytí finančních výdajů na společné programy.

Nedaňové příjmy

Nedaňové příjmy se na příjmech státního rozpočtu podílely minimálně, a to z 1,4-3,7 %. Tato třída se skládá především z příjmů z vlastní činnosti, či příjmů z prodeje nekapitálového majetku a ostatních nedaňových příjmů.

---

⁷⁸ Monitor státní pokladny, dostupné z: <https://monitor.statnipokladna.cz/>

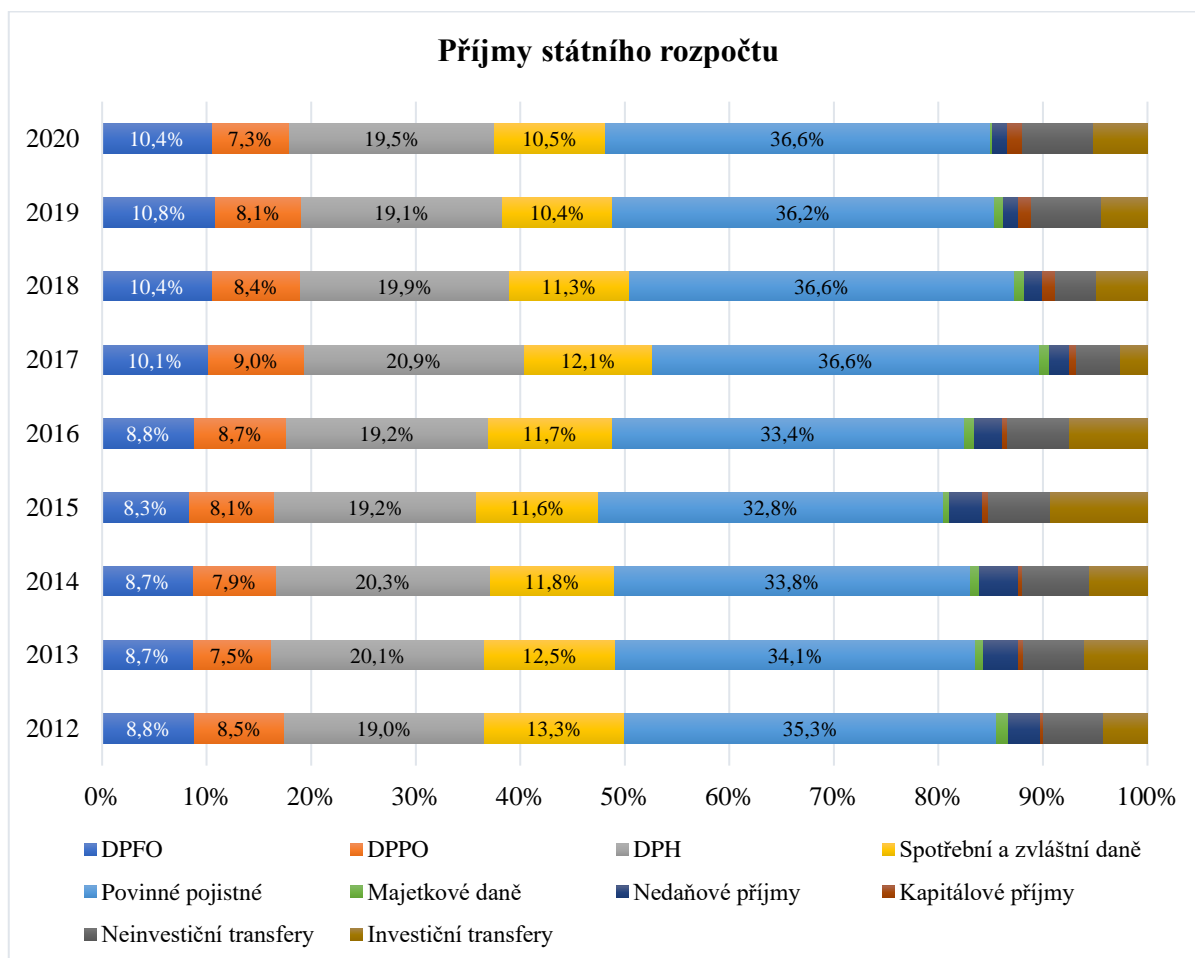
⁷⁹ MFCR, dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/pokladni-plneni-sr-leden-listopad-2017-30282>

Kapitálové příjmy

Nejmenší příjmovou položkou státního rozpočtu jsou **kapitálové příjmy**. Tyto příjmy zahrnují příjmy z prodeje dlouhodobého majetku a ostatní kapitálové příjmy.

U této třídy došlo ve sledovaných letech ke zvýšení podílu na celkových příjmech rozpočtu. V roce 2012 tvořily kapitálové příjmy pouze 0,25 % celkových příjmů, postupem let ale jejich objem rostl, a v roce 2020 již dosahovaly 1,5 % celkových příjmů rozpočtu.

Graf 5: Příjmy státního rozpočtu podle tříd a jednotlivých položek

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

Příjmy státního rozpočtu ve vztahu k HDP

Poměr celkových příjmů státního rozpočtu ku hrubému domácímu produktu zůstával v průběhu let 2012 a 2020 poměrně stabilní. Suma všech příjmů SR se na HDP podílí stabilně z přibližně 26-27 %, z čehož nejvyšší část tvoří daňové příjmy, které dosahují asi 22 % podílu HDP.

Příjmy v podobě přijatých transferů vyjádřené v % výkonnosti ekonomiky se v analyzovaném období zvýšily o 0,5 % na 3,1 % HDP.

Nedaňové a kapitálové příjmy vyjádřené jako procento výkonnosti ekonomiky jsou v tomto poměru téměř zanedbatelné. Nedaňové příjmy v % HDP klesly od roku 2012 do roku 2020 z 0,8 % na 0,4 %. U kapitálových příjmů naopak nastal nárůst z 0,1 % na 0,4 % HDP.

V níže umístěné tabulce jsou uvedena procenta příjmů jednotlivých tříd státního rozpočtu ve vztahu k HDP.

Tabulka 3: Podíl příjmů SR na HDP

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkové příjmy	25,9%	26,6%	26,3%	26,9%	26,9%	24,9%	26,0%	26,3%	25,9%
Daňové příjmy	22,5%	22,5%	22,1%	21,8%	22,5%	22,6%	22,9%	22,7%	22,1%
Nedaňové příjmy	0,8%	0,9%	1,0%	0,8%	0,7%	0,5%	0,4%	0,4%	0,4%
Kapitálové příjmy	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	0,3%	0,3%	0,4%
Přijaté transfery	2,6%	3,1%	3,1%	4,0%	3,6%	1,7%	2,3%	2,9%	3,1%

Zdroj: MFCR, vlastní zpracování

Podrobnější informace o příjmech státního rozpočtu, zahrnující data i za jednotlivé třídní položky se nachází v příloze A-C.

Struktura výdajů státního rozpočtu

Graf č. 6 znázorňuje strukturu výdajů státního rozpočtu podle tříd a jejich položek.

Běžné výdaje

Nejvýznamnější výdajovou položkou jsou **běžné výdaje**, které až na výjimku v roce 2015 (kdy dosahovaly 87 % výdajů SR) tvořily ve sledovaných letech více než 90 % celkových výdajů, a rovněž u nich byl v těchto letech zaznamenán rostoucí trend.

Nejvíce objemnou položkou běžných výdajů jsou **neinvestiční transfery obyvatelstvu**, a to konkrétně **sociální dávky**, které tvoří přibližně polovinu běžných výdajů a okolo 40 % celkových výdajů. U výdajů položky sociálních dávek v poměru k celkovým výdajům byla však ve sledovaném období zaznamenána klesající tendence.

Další významnou položkou běžných výdajů jsou **neinvestiční transfery veřejnoprávním osobám**, tedy transfery veřejným rozpočtům ústřední a územní úrovně a

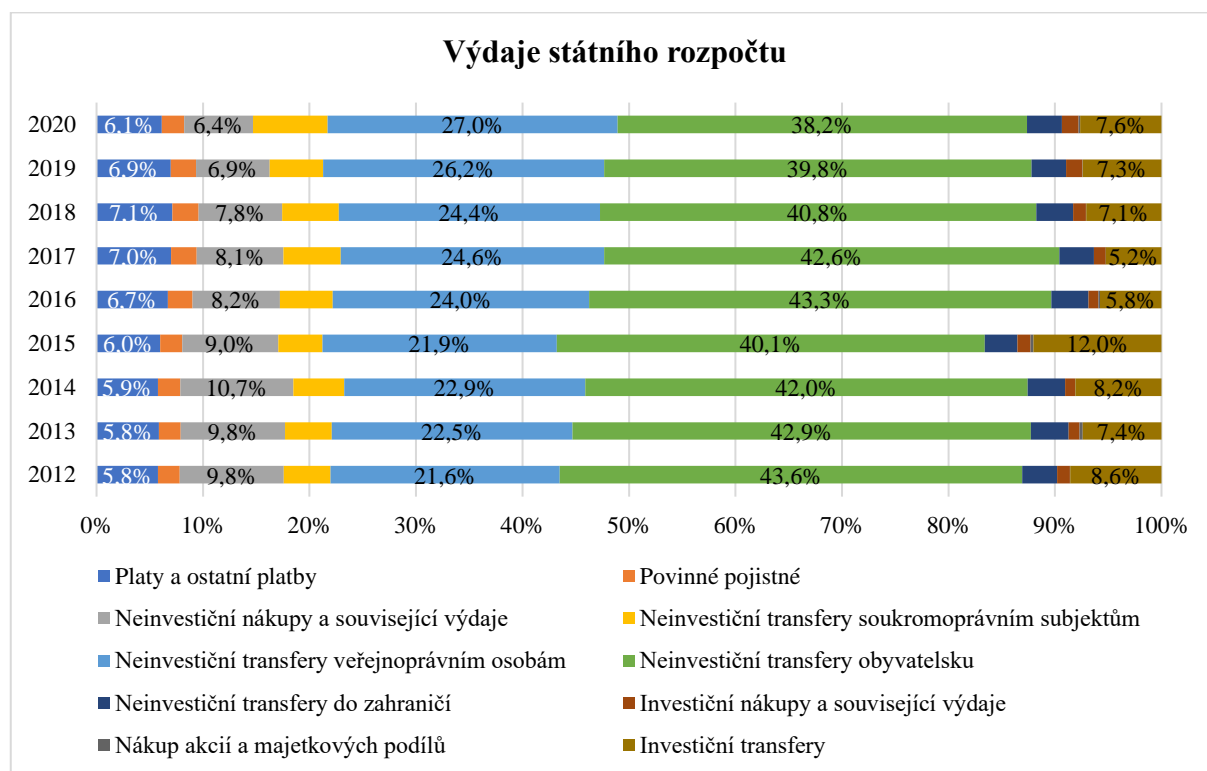
příspěvkovým a podobným organizacím, které tvoří přibližně čtvrtinu běžných výdajů. Podíl položky neinvestiční transfery veřejnoprávním osobám na celkových výdajích státního rozpočtu se mezi roky 2012-2020 zvyšoval, konkrétně z 21,6 % na 27,0 %.

Součástí běžných výdajů jsou rovněž **úrokové výdaje**, které zahrnují např. úroky z půjčených finančních prostředků, vlastních cenných papírů, poplatky dluhové služby, či výdaje na finanční deriváty k vlastním dluhopisům.⁸⁰

Kapitálové výdaje

Podíl **kapitálových výdajů** na celkových výdajích státního rozpočtu se v období 2012-2020 pohyboval v rozmezí 6,4–13,5 %. Nejvýznamnější položkou kapitálových výdajů jsou **investiční transfery**, a to konkrétně transfery podnikatelským subjektům, veřejným rozpočtům ústřední úrovně (např. státním fondům) a územní úrovně, a transfery příspěvkovým a podobným organizacím. Největší podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích vykazoval rok 2015, kdy kapitálové výdaje dosahovaly 175,66 mld. Kč, což odpovídalo podílu 13,5 % celkových výdajů státního rozpočtu.

Graf 6: Výdaje státního rozpočtu podle tříd a jednotlivých položek

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

⁸⁰ Dostupné z: www.ucetniportal.cz/wiki/html?item=14429

Organizační struktura výdajů státního rozpočtu

Organizační struktura výdajů státního rozpočtu obsahuje výdaje členěné podle jednotlivých kapitol. Kapitoly státního rozpočtu se rozlišují v závislosti na tom, zda se jedná o okruh působnosti orgánů státní správy či organizačních složek státu. Pokud příjmy a výdaje státního rozpočtu nemohou být zařazeny do některé z kapitol, například proto, že mají všeobecný charakter, zařazují se do kapitoly Všeobecná pokladní správa. Samostatnou kapitolu také tvoří výdaje na obsluhu **státního dluhu**, které zahrnují úrokové výdaje a s nimi spojené poplatky.

V následujícím grafu se nachází změna ve struktuře výdajů podle vybraných nejobjemnějších kapitol mezi lety 2012 a 2020.

Po celé sledované období byla největší výdajovou položkou státního rozpočtu kapitola **Ministerstva práce a sociálních věcí**, která ve všech letech převyšovala podíl 40 % na celkových výdajích státního rozpočtu.

Po této kapitole následuje **Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže**. Ani u této kapitoly nebyla zaznamenána žádná významná strukturální změna, jelikož se podílela na výdajích stabilně z asi 12 %.

Třetí nejvyšší položkou byla kapitola **Všeobecná pokladní správa**, která zahrnuje například i výdaje, které ČR odvádí do rozpočtu EU. Tato kapitola spotřebovala ve sledovaných letech přibližně 10-12 % celkových výdajů státního rozpočtu.

Poměrně významná změna byla evidována u kapitoly **Státní dluh**. Zatímco v r. 2012 tato kapitola představovala čtvrtou nejnákladnější výdajovou položku, v roce 2020 již byla na deváté pozici, co se týče podílu na celkových výdajích rozpočtu.

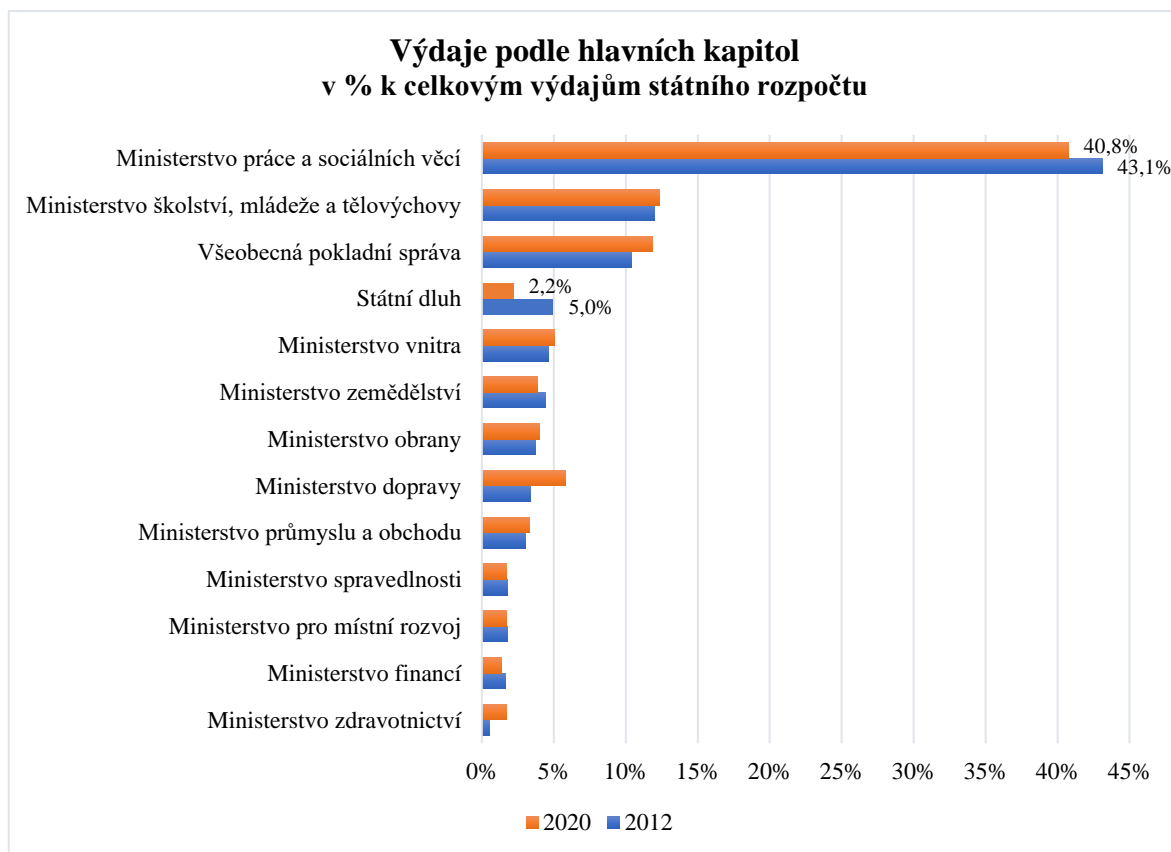
Úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu v tomto období klesly z 57,09 mld. Kč na 40,15 mld. Kč. V poměru k celkovým výdajům došlo k poklesu z 5,0 % na 2,2 % výdajů. Jedním z vlivů působících na snížení úrokových výdajů na obsluhu státního dluhu bylo zavedení dluhopisů se zápornou úrokovou sazbou, které se ČR povedlo zavést v r. 2015, a jejichž prodejem se podařilo získat do státního rozpočtu dodatečný příjem.⁸¹

---

⁸¹ *Státní rozpočet 2016 v kostce*: informační příručka Ministerstva financí České republiky.

Strukturální změna na straně výdajů nastala rovněž u kapitoly **Ministerstva dopravy**. V roce 2012 výdaje v této kapitole dosahovaly 3,4 % celkových výdajů. Po celé období se tento podíl zvyšoval, až na 5,8 % v roce 2020, kdy byla kapitola ministerstva dopravy čtvrtým největším výdajem státního rozpočtu.

Graf 7: Organizační struktura výdajů v % k celkovým výdajům státního rozpočtu

Zdroj: Monitor státní poklady, vlastní zpracování

Výdaje státního rozpočtu ve vztahu k HDP

Celkové výdaje státního rozpočtu v poměru k HDP se dají označit za méně stabilní než příjmová stránka rozpočtu. Podíl výdajů na výkonnosti ekonomiky se za sledovaná léta celkově zvýšil o 4,0 %, z 28,4 % v r. 2012 na 32,4 % v r. 2020. Ve sledovaných letech ale nedocházelo výhradně ke zvyšování tohoto podílu.

Poměr výdajů ku HDP nejprve do roku 2013 rostl, kdy dosáhl 28,6 % HDP. Poté se do r. 2017 dařilo podíl výdajů na HDP snížit na 25,0 %. Od roku 2018 tento poměr opět roste, přičemž v r. 2020 bylo za sledovaná léta dosaženo maxima 32,4 % HDP.

Většinová část celkových výdajů se skládá z běžných výdajů, jejichž podíl na HDP od r. 2012 do r. 2020 rovněž vzrostl z 25,6 % na 29,3 %.

Kapitálové výdaje se na výkonnosti ekonomiky podílely z 1,6-3,0 % HDP.

Tabulka 4: Podíl výdajů SR na HDP

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkové výdaje	28,4%	28,6%	28,1%	28,0%	25,6%	25,0%	25,9%	26,8%	32,4%
Běžné výdaje	25,6%	26,1%	25,5%	24,4%	23,8%	23,4%	23,7%	24,4%	29,3%
Kapitálové výdaje	2,8%	2,5%	2,6%	3,6%	1,8%	1,6%	2,2%	2,4%	3,0%

Zdroj: MF CR, vlastní zpracování

Podrobnější informace o výdajích státního rozpočtu se nachází v příloze D-G.

4.2.1.2 Plánovaný a skutečný státní rozpočet v letech 2012-2020

V tabulce č. 5 se nachází porovnání schválených příjmů, výdajů a salda se skutečně realizovanými příjmy, výdaji a saldy státního rozpočtu v letech 2012-2020.

Při pohledu na první dva sloupce tabulky můžeme vidět, že až na první sledovaný rok, byly schválené příjmy státního rozpočtu pokaždé nižší než skutečně vykázané příjmy. Vezmeme-li v potaz, že plánovaný státní rozpočet by měl být sestaven co nejpřesněji, tak ve sledovaném období bylo zjištěno podhodnocování příjmů.

Nejvyšší rozdíl mezi plánovanými a skutečnými příjmy nastal v roce 2015, kdy skutečné příjmy převýšily ty plánované o 116,02 mld. Kč. Poměrně vysoký rozdíl mezi schválenými a reálnými příjmy byl zaznamenán i v roce 2020, kdy reálné příjmy státního rozpočtu převýšily schválené příjmy o 110,66 mld. Kč.

Nejpřesnější odhad příjmů byl uskutečněn v roce 2013, kdy skutečné příjmy byly vyšší než plánované o pouhých 15,49 mld. Kč.

V letech 2012-2013 byly výdaje státního rozpočtu nižší, než se očekávalo. V následujících dvou letech však reálné výdaje převýšily očekávání. V roce 2014 byl zaznamenán nejvyšší rozdíl mezi skutečně vykázanými a plánovanými výdaji, a to o 78,82 mld. Kč. V letech

2015-2016 byl však opět zaznamenán pozitivní rozdíl mezi reálnými a plánovanými výdaji. V obou letech byly výdaje nižší, než bylo plánováno.

V roce 2018 a 2019 opět skutečně realizované výdaje převyšovaly plán, konkrétně v roce 2018 o 36,47 mld. Kč a v roce 2019 o 46,38 mld. Kč. Plánované výdaje státního

rozpočtu roku 2020 se blížily skutečně vykázaným výdajům. Rozdíl mezi nimi dosahoval – 21,89 mld. Kč.

Při porovnání plánovaného a skutečného salda státního rozpočtu si můžeme všimnout, že skutečné saldo státního rozpočtu dopadlo ve všech sledovaných letech lépe, než bylo predikováno. V celém sledovaném období bylo plánované saldo v deficitu, nicméně v letech 2016 a 2018 byl naopak uskutečněn přebytek státního rozpočtu.

V roce 2020 dosahoval schválený schodek státního rozpočtu rekordních – 500,00 mld. Kč. K takovému scénáři však nedošlo, a skutečný schodek byl o 132,55 mld. Kč nižší.

Mezi lety 2012-2020 byl plánovaný státní rozpočet pokaždé schodkový, což by v případě uskutečnění mělo za následek další zvýšení státního dluhu i vládní zadluženosti. Vláda by se tedy pro omezení růstu státního dluhu měla snažit sestavit alespoň vyrovnaný státní rozpočet.

Tabulka 5: Schválené a skutečné položky státního rozpočtu v mld. Kč

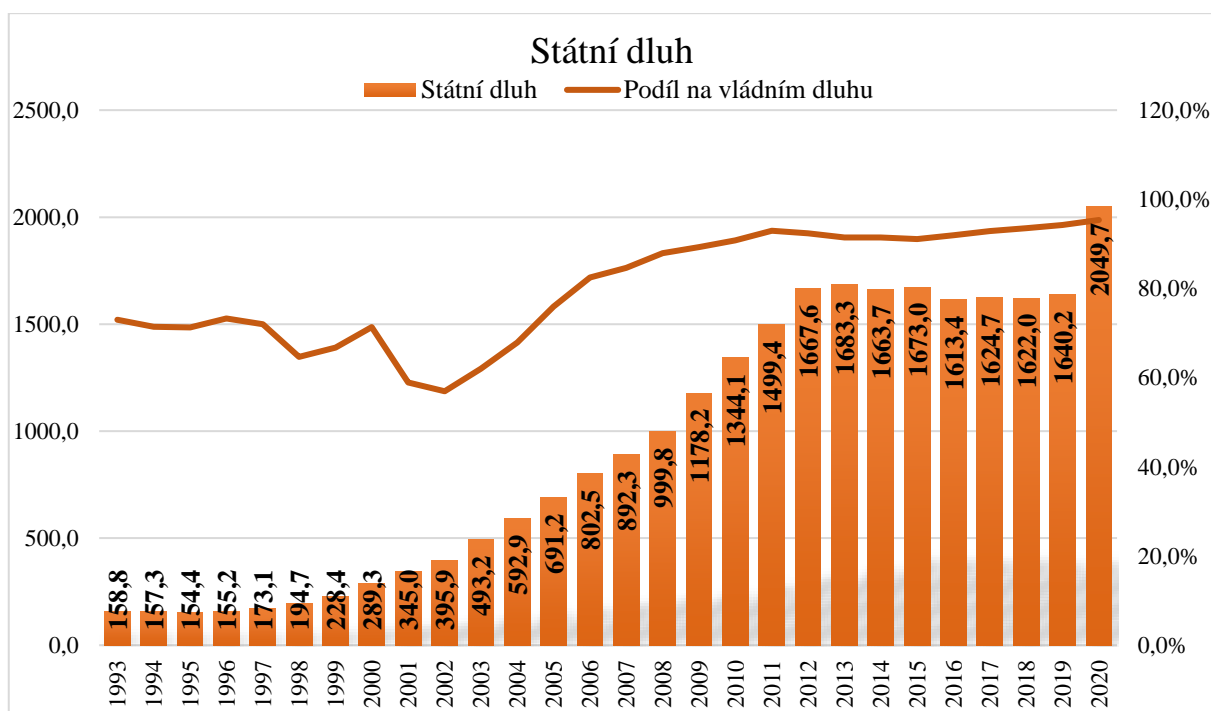
	Schválené příjmy	Skutečné příjmy	Schválené výdaje	Skutečné výdaje	Schválené saldo	Skutečné saldo
2012	1084,70	1051,39	1189,70	1152,39	-105,00	-101,00
2013	1076,37	1091,86	1176,37	1173,13	-100,00	-81,26
2014	1098,24	1133,83	1210,24	1211,61	-112,00	-77,78
2015	1118,50	1234,52	1218,50	1297,32	-100,00	-62,80
2016	1180,86	1281,62	1250,86	1219,84	-70,00	61,77
2017	1249,27	1273,64	1309,27	1279,80	-60,00	-6,15
2018	1314,50	1403,92	1364,50	1400,97	-50,00	2,94
2019	1465,36	1523,22	1505,36	1551,74	-40,00	-28,52
2020	1364,82	1475,48	1864,82	1842,93	-500,00	-367,45

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

4.2.2 Státní dluh

V této části práce se nachází analýza vývoje státního dluhu ČR. Státní dluh v Česku představuje nejobsáhlejší položku veřejného zadlužení, proto je potřebné věnovat mu pozornost. Růst státního dluhu pramení především ze schodkového hospodaření vlády, tj. z dlouhodobého deficitu státního rozpočtu. V předešlé kapitole bylo zjištěno, že státní rozpočet hospodařil až na několik málo výjimek ve schodku od samotného vzniku ČR. Odpovídá tomu i dynamický vývoj státního dluhu, který je ilustrován na grafu č. 8:

Graf 8: Státní dluh ČR v mld. Kč a v % vládního dluhu

Zdroj: MFCR, vlastní zpracování

Při vzniku ČR v roce 1993 vznikl státní dluh sumou dvou položek – částí federálního dluhu s již existujícím dluhem České republiky. Ke dni vzniku ČR tak dosahoval státní dluh hodnoty 164,0 mld. Kč, což odpovídalo podílu asi 17 % ku HDP. Ke konci roku 1993 došlo ke snížení na 158,8 mld. Kč a zvýšení poměru k HDP na 17,4 %.⁸²

Státní dluh poté ve většině sledovaných let rostl. V prvních letech existence České republiky se sice dařilo státní dluh pomalu snižovat (ke konci roku 1993 byl celkový objem dluhu 158,8 mld. Kč, a v roce 1996 to bylo 155,2 mld. Kč, což odpovídá snížení dluhu o 3,6 mld. Kč). Nicméně od roku 1997 došlo ke každoročnímu navyšování hodnoty dluhu, které se podařilo zastavit až v roce 2014, kdy dluh meziročně klesl téměř o 20 mld. Kč v porovnání s rokem 2013, kdy tehdejší státní dluh v hodnotě 1683,3 mld. Kč představoval do té doby rekordní výši dluhu.

V roce 2015 došlo k opětovnému navyšení dluhu přibližně o 10 miliard Kč, ale v následujícím roce 2016 jeho hodnota opět klesla, a to o 60 mld. Kč. V témže roce mohlo za snížení státního dluhu především přebytkové saldo státního rozpočtu v hodnotě 61,77 mld. Kč.

⁸² DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 97.

Rok 2017 vykazoval opětovné zvýšení hodnoty dluhu přibližně o 11 mld. Kč ve srovnání s rokem 2016, k roku 2018 však opět došlo k poklesu meziročně o 2,7 mld. Kč. Od roku 2018 dochází opět k rostoucí tendenci státního dluhu. V roce 2019 vzrostl dluh meziročně o 18,2 mld. Kč, a v roce 2020 došlo vlivem celosvětové pandemie k rekordnímu nárůstu zadluženosti. Meziroční změna objemu státního dluhu k roku 2020 byla zaznamenána ve výši + 409,5 mld. Kč.

Tempo růstu státního dluhu

V následující tabulce se nachází přehled tempa růstu státního dluhu v období 1993-2020. Průměrné roční tempo růstu za analyzované období odpovídá 10,3 %. Největší snížení státního dluhu v relativním vyjádření bylo zaznamenáno v roce 2016 (-3,6 %), kdy, jak již bylo zmíněno, došlo vlivem přebytkového salda státního rozpočtu ke snížení zadluženosti. Další významná meziroční změna státního dluhu se uskutečnila v letech 1994-1995. V roce 1994 změna dosahovala -0,9 p.b., a v roce 1995 dosahovala -1,8 p.b.

Nejrychlejší míru růstu vykazoval státní dluh v roce 2000, kdy meziročně vzrostl o rekordních 26,7 %. Další rekordní nárůst nastal v již zmíněném roce 2020, a to meziročně o 25,0 %. Podobné navýšení, konkrétně o 24,6 % se uskutečnilo ještě v roce 2003.

Nejpříznivější období vývoje státního dluhu nastalo mezi lety 2014-2019, kdy míra růstu státního dluhu ve srovnání s předchozími lety výrazně zpomalila, a došlo tak k poklesu absolutního státního dluhu. Z tabulky lze konstatovat, že nejrychleji státní dluh narůstal v období let 1996-2013, kdy každoročně vzrostl o více než 10 %.

Tabulka 6: Tempo růstu státního dluhu

Období	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Státní dluh v mld. Kč	158,8	157,3	154,4	155,2	173,1	194,7	228,4
Tempo růstu (v %)	-	-0,9	-1,8	0,5	11,5	12,5	17,3
Období	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Státní dluh v mld. Kč	289,3	345,0	395,9	493,2	592,9	691,2	802,5
Tempo růstu (v %)	26,7	19,3	14,8	24,6	20,2	16,6	16,1
Období	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Státní dluh v mld. Kč	892,3	999,8	1178,2	1344,1	1499,4	1667,6	1683,3
Tempo růstu (v %)	11,2	12,0	17,8	14,1	11,6	11,2	0,9
Období	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Státní dluh v mld. Kč	1663,7	1673,0	1613,4	1624,7	1622,0	1640,2	2049,7
Tempo růstu (v %)	-1,2	0,6	-3,6	0,7	-0,2	1,1	25,0

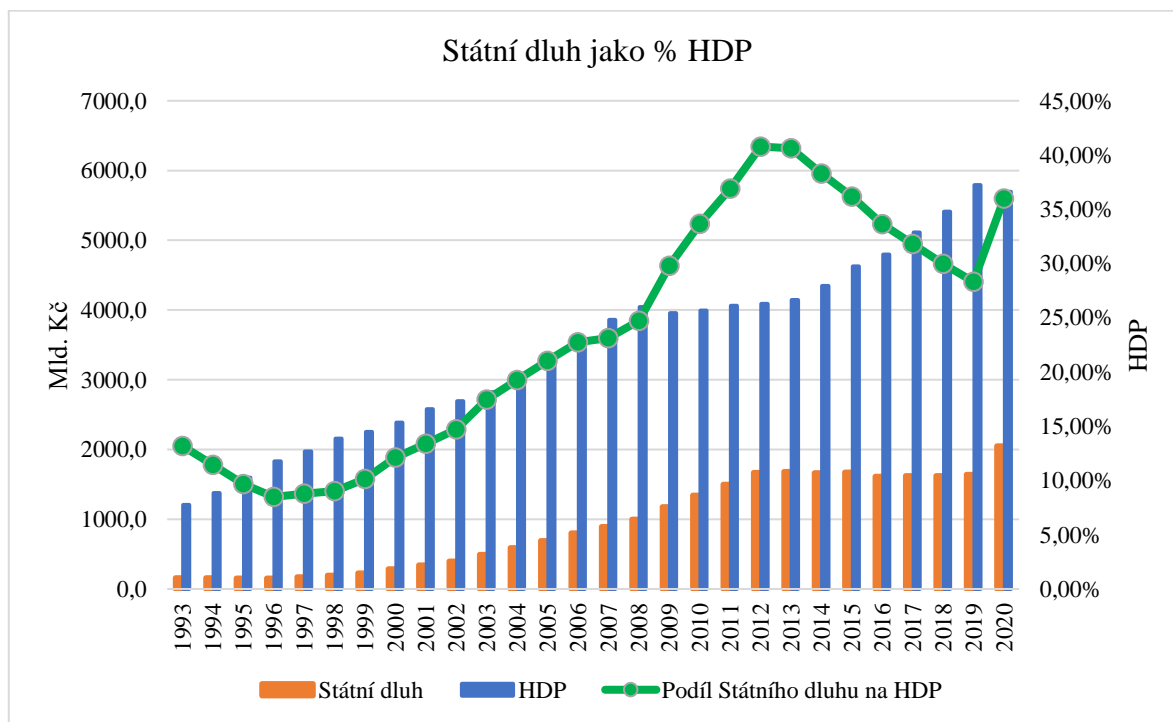
Zdroj: vlastní zpracování

Podíl státního dluhu na HDP

Důležitým ukazatelem zadluženosti je rovněž podíl státního dluhu na hrubém domácím produktu. Vývoj podílu státního dluhu na HDP je srovnatelný s vývojem celkového státního dluhu. V období let 1993-1996 docházelo ke snižování poměru dluhu k HDP, a od roku 1997 do roku 2012 pak ke každoročnímu navyšování tohoto poměru. Mezi lety 2012-2013 můžeme v grafu č. 9 spatřovat zastavení růstu podílu dluhu na HDP a stagnaci. V tomto období byl rovněž zaznamenán nejvyšší poměr státního dluhu k HDP, a to 40,78 % v roce 2012.

Od roku 2013 do roku 2019 lze však pozorovat pozitivní vývoj, jelikož poměr dluhu k HDP v tomto období každoročně klesal přibližně o 2 %. Důvod snižování podílu dluhu na HDP však není ve snižování hodnoty státního dluhu, ale spíše v pozitivním vývoji hrubého domácího produktu, který po celé toto období meziročně rostl. V roce 2019 tak byl podíl státního dluhu na HDP 28,33 %, což je podíl o něco málo nižší než v roce 2009. K roku 2020 však následovalo zvýšení poměru meziročně o 8 %, na 36,00 % ku HDP. Hrubý domácí produkt v tomto roce vykazoval meziroční snížení, a státní dluh naopak dramaticky vzrostl.

Graf 9: Státní dluh v % HDP

Zdroj: MF CR, vlastní zpracování

4.2.2.1 Struktura státního dluhu v letech 2012-2020

V období let 2012-2020 se dále blíže podíváme na strukturu státního dluhu. Naprostá většina státního dluhu se skládá z domácího dluhu, tedy dluhu v držení rezidentů ČR. Tento domácí dluh se dále rozděluje na státní pokladniční poukázky, spořicí státní dluhopisy, střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na domácím trhu a ostatní zdroje. Menší část dluhu je poté tvořena zahraničním dluhem, který je tvořen střednědobými a dlouhodobými státními dluhopisy vydanými na zahraničním trhu, přijatými půjčkami a úvěry, a směnkami, které však v daném sledovaném období nepřispěly k růstu hodnoty státního dluhu.⁸³

V tabulce č. 7 lze vidět podíl jednotlivých finančních instrumentů domácího a zahraničního dluhu na celkovém státním dluhu ČR.

Při pohledu na strukturu dluhu podle jednotlivých dluhových položek (resp. finančních instrumentů), se zaměřením se nejprve na vývoj **domácího dluhu**, můžeme tvrdit, že se domácí dluh ve sledovaném období zvyšoval, a to ze 77,19 % na 91,85 %.

Nejvíce se u domácího dluhu zvyšoval podíl střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů, kde byla rovněž zaznamenána rostoucí tendence, a to z 62,49 % na 89,36 %. Naopak klesal podíl státních pokladničních poukázek, konkrétně z 11,34 % v roce 2012, na 1,24 % v roce 2020.

Dochází tedy ke zvyšování převážně dlouhodobého domácího zadlužení oproti krátkodobému. Zvyšování celkového domácího dluhu patrně souvisí s dlouhodobými deficity státního rozpočtu, a znamená to, že stát uskutečňuje výpůjční potřebu převážně na svém vnitřním trhu. Naprostou většinu státního dluhu v ČR tak dlužíme „sami sobě“.

Zahraniční dluh naopak při rostoucím podílu domácího dluhu na státním dluhu klesal. V roce 2012 byl podíl vnějšího dluhu na celkovém státním dluhu 22,81 %. Poté v roce 2013 došlo k meziročnímu zvýšení na 23,48 % a od té doby podíl zahraničního dluhu již nerostl. Ke konci analyzovaného období dosahoval vnější dluh podílu 8,16 %.

Zahraniční dluh byl kryt převážně střednědobými a dlouhodobými státními dluhopisy vydanými na zahraničních trzích, tzn. denominovanými v cizí měně. Jejich původní podíl

---

⁸³ MFCR, dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>

dosahoval 18,61 %, a poslední zjištěná hodnota odpovídala 6,30 % státního dluhu. Rovněž byla zjištěna klesající potřeba přijatých zápůjček a úvěrů ze zahraničí, jelikož jejich podíl po celé období klesal, konkrétně z 4,20 % v r. 2012 na 1,85 % v r. 2020. Rovněž jako u domácího dluhu byl i v případě zahraničního dluhu zjištěn větší podíl dlouhodobých finančních závazků než těch krátkodobých.

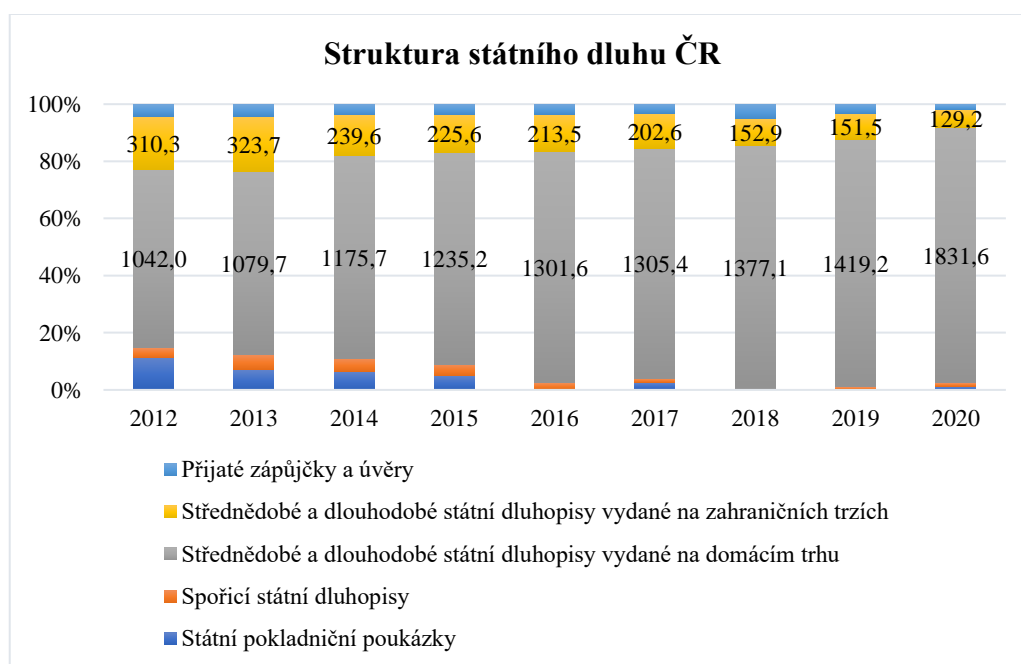
Tabulka 7: Struktura státního dluhu v %

Období	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Státní dluh celkem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Domácí dluh	77,19%	76,52%	81,97%	83,05%	83,28%	84,38%	85,48%	87,64%	91,85%
SPP	11,34%	7,18%	6,47%	5,04%	0,26%	2,71%	0,26%	0,27%	1,24%
SSD	3,37%	5,20%	4,68%	4,00%	2,34%	1,32%	0,32%	0,79%	1,25%
SDSD	62,49%	64,14%	70,67%	73,83%	80,67%	80,35%	84,90%	86,53%	89,36%
Ostatní zdroje	0,00%	0,00%	0,15%	0,17%	0,00%	0,00%	0,00%	0,04%	0,00%
Zahraněční dluh	22,81%	23,48%	18,03%	16,95%	16,72%	15,62%	14,52%	12,36%	8,16%
SDSD	18,61%	19,23%	14,40%	13,48%	13,23%	12,47%	9,43%	9,24%	6,30%
Půjčky a úvěry	4,20%	4,25%	3,63%	3,47%	3,49%	3,15%	5,10%	3,13%	1,85%
Směnky	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Zdroj: MFCR, vlastní zpracování

Následující graf ilustruje celkovou strukturu státního dluhu podle jednotlivých finančních instrumentů v mld. Kč.

Graf 10: Struktura státního dluhu v letech 2012-2020

Zdroj: MFCR, vlastní zpracování

4.2.3 Dluh územních rozpočtů

Zadluženost územních rozpočtů je druhou největší složkou vládního dluhu, hned po dluhu státním. Tento dluh zahrnuje dluh krajů včetně jimi zřízených příspěvkových organizací, obcí a jimi zřízených příspěvkových organizací, dobrovolných svazků obcí a regionálních rad regionů soudržnosti.

V tabulce č. 8 se nachází přehled zadluženosti územních rozpočtů. Od roku 2013 dochází k pozvolnému snižování dluhu místních rozpočtů, a to jak v absolutních hodnotách, tak i jeho podílu na celkovém vládním dluhu. Do roku 2020 klesla zadluženost o 27,20 mld. Kč, což je pokles přibližně o 22 %. Podíl na vládním dluhu klesl v tomto období z 6,61 % na 4,39 %. Důvodem poklesu tohoto podílu je především rychlejší snižování zadluženosti místních rozpočtů, jelikož objem státního dluhu se v daném období rovněž snižoval. Dále si můžeme všimnout, že nejvíce se na zadluženosti podílí obce a kraje.

Obce přispívaly k zadlužení místních rozpočtů po celé období přibližně ze $\frac{3}{4}$. Celkový dluh obcí v analyzovaném období rovněž klesal, avšak podíl zadlužených obcí na jejich celkovém počtu zůstal téměř stejný. V roce 2012 vykazovalo dluh 3217 z 6246 obcí, a v roce 2020 bylo zadlužených 3215 z celkem 6254 obcí. Znamená to, že celá polovina obcí v ČR dlouhodobě vykazuje dluh.

Zajímavostí je, že v období let 2012-2015 vykazovaly více než polovinu celkového objemu dluhu obcí 4 největší česká města (Praha, Brno, Plzeň a Ostrava). Od roku 2016 do současnosti již podíl zadluženosti těchto měst na celkovém dluhu obcí klesá, a v roce 2020 se na dluhu podílely z asi 40 %.

Vykazovaný **dluh krajů** se na dluhu územních rozpočtů podílí z necelé čtvrtiny. Jeho vývoj byl obdobný jako u zadluženosti obcí. Do roku 2014 se zadluženost zvyšovala a od té doby, až na výjimku v roce 2018, kdy došlo oproti předcházejícímu roku k mírnému nárůstu, meziročně klesá. V roce 2020 byl nejvíce zadluženým krajem Středočeský kraj (4,00 mld. Kč), a naopak nejnižší dluhové závazky byly zaznamenány v Jihočeském kraji (0,24 mld. Kč).

Zbytková část dluhu připadá na dobrovolné svazky obcí a regionální rady regionů soudržnosti. **DSO a RRRS** se na celkové zadluženosti místních rozpočtů podílí stabilně z asi 2 %, tudíž je jejich dluh téměř zanedbatelný. U RRRS byl evidován dluh pouze k roku 2012,

kdy došlo k přijetí krátkodobého úvěru ve výši 125 mil. Kč. Jednalo se však o první navýšení dluhu u RRRS od vzniku ČR, a od té doby je u RRRS opět evidována nulová zadluženost.⁸⁴ Dobrovolné svazky obcí evidovaly nárůst dluhu pouze v roce 2015, a v posledních letech u nich meziročně dochází k mírnému poklesu zadluženosti.

Tabulka 8: Zadluženost územních rozpočtů v mld. Kč

	2012	2013	2014	2015	2016
Dluh územních rozpočtů celkem	117,10	121,60	119,10	116,30	95,60
Dluh kraje	24,50	26,80	27,60	26,40	21,30
Dluh obcí	90,00	92,20	88,90	86,90	71,90
Dluh DSO a RRRS	2,60	2,60	2,60	2,90	2,50
Poměr dluhu k veřejnému dluhu	6,49%	6,61%	6,55%	6,33%	5,45%
	2017	2018	2019	2020	
Dluh územních rozpočtů celkem	90,80	91,20	90,90	94,40	
Dluh kraje	19,70	20,80	19,30	21,80	
Dluh obcí	69,00	68,60	70,00	71,10	
Dluh DSO a RRRS	2,10	1,80	1,60	1,50	
Poměr dluhu k veřejnému dluhu	5,19%	5,26%	5,22%	4,39%	

Zdroj: MFCR, vlastní zpracování

Struktura dluhu územních rozpočtů

Nyní se blíže podíváme na skladbu dluhu obcí a krajů. V celkovém objemu dluhu územních rozpočtů jsou zahrnuté úvěry, komunální dluhopisy a přijaté návratné finanční výpomoci a ostatní dluhy.

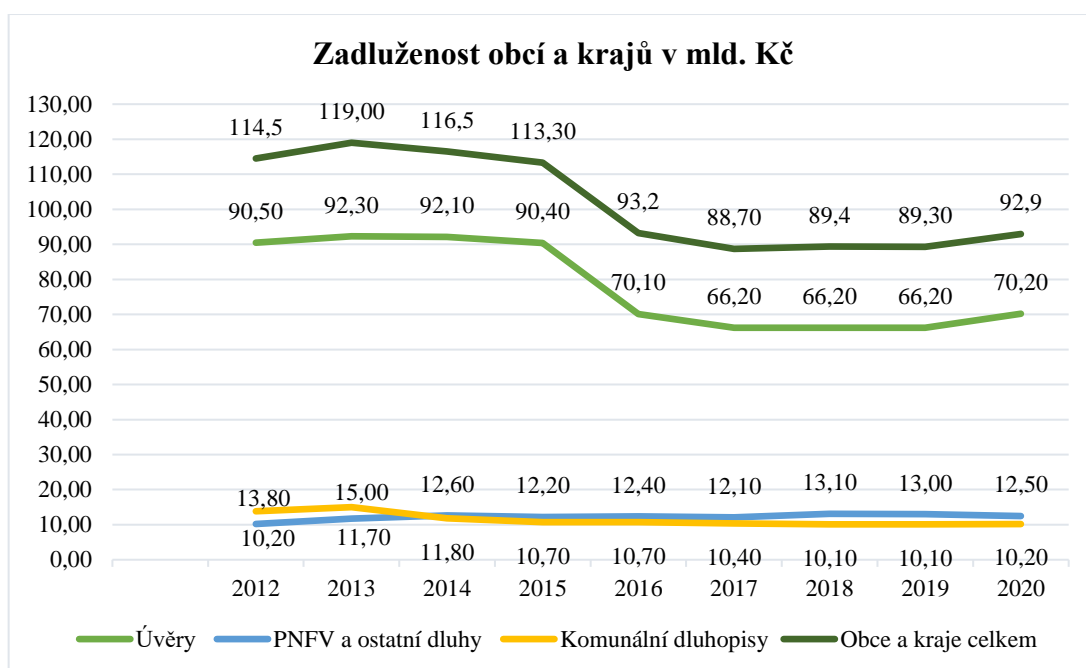
V případě **krajů** byla zjištěna změna ve struktuře dluhu u úvěrů a PNFV. Kraje snížily potřebu přijatých úvěrů ve prospěch přijatých finančních výpomocí a ostatních dluhů. Zatímco v roce 2012 bylo 91 % dluhů ve formě úvěrů, k roku 2012 představovaly úvěry už jen 84 % dluhu. Zbýlých 16 % dluhu bylo ve formě přijatých finanční výpomocí, u nichž byl naopak v analyzovaném období zjištěn nárůst. V absolutních hodnotách se dluh z PNFV

⁸⁴ MFCR, dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/uzemni-rozpocety/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu/2012/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu-v-2012-11641>

zvýšil z 2,3 mld. Kč na 3,5 mld. Kč. Dluh z emitovaných komunálních dluhopisů nebyl v případě krajů v tomto období evidován.

Obce disponují dluhem rovněž především z titulu přijatých úvěrů, které se podílí zhruba ze $\frac{3}{4}$ na celkovém zadlužení obcí. Dalších 15 % dluhu tvoří položka vydaných komunálních dluhopisů, jejíž podíl v této výši je dlouhodobě stabilní. Absolutní hodnota dluhu z vydaných komunálních dluhopisů však v letech 2012-2020 klesla o 3,6 mld. Kč (z 13,8 mld. Kč na 10,2 mld. Kč). Položka přijaté návratné finanční výpomoci a ostatní dluhy v analyzovaném období mírně vzrostla, konkrétně z 9 % v r.2012 na 13 % v r. 2020. I u obcí se však v případě PNFV jedná pouze o jednotky mld. Kč. (7,9 mld. Kč v roce 2012, 9,0 mld. Kč v roce 2020). Celková skladba dluhu krajů a obcí je tak z většinové části tvořena právě úvěry, a přibližně stejně velkým podílem PNFV a emitovaných komunálních dluhopisů.

Graf 11: Struktura dluhu obcí a krajů

Zdroj: MFCR, vlastní zpracování

4.2.3.1 Příjmy a výdaje územních rozpočtů

Subsektor místních rozpočtů si vedl v oblasti příjmů, výdajů a salda hospodaření lépe ve srovnání se státním rozpočtem. Saldo hospodaření bylo po všechna léta v přebytku, čemuž odpovídá i pozitivní vývoj zadluženosti místních rozpočtů, na kterém se tyto kladné výsledky podílely.

Skladba příjmů územních rozpočtů zůstala od roku 2012 více méně stabilní. Přibližně polovina veškerých příjmů místních rozpočtů spadá na **příjmy daňové**, přičemž jejich nejvyšší část tvoří inkaso **DPH** (přibližně 20-25 % celkových výdajů v průběhu let 2012-2020). Významnou příjmovou položkou místních rozpočtů jsou také **přijaté transfery** (35-45 %), a především neinvestiční přijaté transfery (29-37 %). Podíl nedaňových a kapitálových příjmů na příjmech místních rozpočtů v průběhu let klesal.

U nedaňových příjmů byl zaznamenán pokles z 8,9 % na 6,9 % příjmů územních rozpočtů, a u kapitálových příjmů z 2,5 % na 1,1 % veškerých příjmů místních rozpočtů.

Přibližně $\frac{3}{4}$ výdajů místních rozpočtů se skládá z **běžných výdajů**, přičemž jejich nejnákladnější položkou jsou **neinvestiční transfery příspěvkovým a jiným organizacím** (asi 32-39 % celkových výdajů rozpočtů). Zbývající čtvrtina výdajů připadá na **kapitálové výdaje**, jejichž hlavní položkou jsou **investiční nákupy a související výdaje** tvořící přibližně 13-22 % výdajů územních rozpočtů.

Co se týče příjmů a výdajů místních rozpočtů vyjádřených jako % ku HDP, byl lepší výsledek dosažen na straně příjmů. V roce 2012 dosahovaly příjmy 9,4 % HDP, a v roce 2020 11,2 % HDP, což představuje nárůst příjmů o 1,7 %.

Výdaje místních rozpočtů v % HDP se ve sledovaných letech rovněž zvýšily, nicméně rostly pomaleji než příjmy. V roce 2012 dosahovaly výdaje stejné úrovně HDP jako příjmy, tedy 9,4 %. V roce 2020 dosahovaly výdaje v poměru k výkonnosti ekonomiky 10,9 %, což je nárůst o 1,4 % HDP.

Tabulka 9: Příjmy a výdaje územních rozpočtů v mld. Kč a % HDP

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Příjmy v mld. Kč	383,2	399,9	425,6	448,4	450,3	479,3	540,4	603,1	636,1
Výdaje v mld. Kč	381,3	382,1	414,5	427,4	397,1	448,1	531,7	571,4	622,2
Saldo v mld. Kč	1,9	17,8	11,2	21,1	53,2	31,1	8,7	31,7	13,9
Příjmy v % HDP	9,4%	9,8%	9,9%	9,8%	9,4%	9,4%	10,0%	10,4%	11,2%
Výdaje v % HDP	9,4%	9,3%	9,6%	9,3%	8,3%	8,8%	9,8%	9,9%	10,9%

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Bližší informace k příjmům a výdajům místních rozpočtů se nachází v příloze H-I.

4.2.4 Dluh mimorozpočtových fondů

Jak můžeme vidět v tabulce č. 7, zadluženost mimorozpočtových fondů se v letech 2012-2018 pohybovala v řádech desítek až stovek mil. Kč. V roce 2014, 2019 a 2020 byly evidovány nulové dluhové závazky mimorozpočtových fondů. Můžeme tedy tvrdit, že tato složka vládního dluhu má na celkový objem zadluženosti minimální vliv.

Tabulka 10: Zadluženost mimorozpočtových fondů

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zadluženost mimorozpočtových fondů (v mld.Kč)	0,80	0,05	0,00	0,50	0,17	0,17	0,05	0,00	0,00

Zdroj: MFCR, vlastní zpracování

4.2.5 Dluh fondů sociálního zabezpečení

Obdobně jako u dluhu mimorozpočtových fondů, ani zadluženost fondů sociálního zabezpečení téměř neovlivňuje výši dluhu sektoru vládních institucí. Do těchto fondů spadají zdravotní pojišťovny a ostatní vládní instituce. Podle dat z MFCR bylo mírné zadlužení zaznamenáno pouze v období let 2013-2015. Dluh se v těchto letech pohyboval v rozmezí 0,5-1,7 mld. Kč. V ostatních letech byla vykazována nulová zadluženost.

Tabulka 11: Zadluženost fondů sociálního zabezpečení

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zadluženost fondů soc. zabezpečení (v mld.Kč)	0,00	1,70	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Zdroj: MFCR, vlastní zpracování

4.3 Analýza zadluženosti vybraných států

V následující části bude analyzován vývoj a struktura zadluženosti vybraných států. Vybrány byly sousední státy České republiky, tj. Rakousko, Německo, Polsko a Slovensko. Data potřebná pro zhodnocení vývoje zadluženosti jsou převzata z databáze Eurostatu, a hodnoty jsou pro lepší vzájemné porovnání uváděny v procentech. U každého státu je zkoumaným ukazatelem podíl vládního dluhu na HDP a deficit/přebytek vládního sektoru.

4.3.1 Rakousko

Rakouská ekonomika lze charakterizovat jako sociálně-tržní ekonomika s vysokými daňovými příjmy, ale i vysokými státními výdaji.⁸⁵ Od roku 1995 je Rakousko členem Evropské unie, a v roce 1999 vstoupilo do eurozóny.

Vývoj zadluženosti

Již na první pohled se vývoj veřejných rozpočtů a dluhových závazků Rakouska nevyvíjel příliš příznivě. V letech 2012-2017 hospodařily vládní rozpočty v záporných hodnotách, avšak lze vidět snahu o postupné snižování těchto deficitů. Přebytků veřejných financí bylo dosaženo pouze v letech 2018 a 2019, avšak tento trend netrval příliš dlouho, jelikož v roce 2020 byl opět evidován schodek vládních rozpočtů ve výši -31,5 mld. €, což odpovídá -8,3 % HDP. Rok 2020 byl také jediným rokem, kdy nebylo ze strany Rakouska splněno fiskální kritérium týkající se deficitu veřejných rozpočtů, který by neměl překročit 3 % HDP.

Míra zadluženosti je v Rakousku dlouhodobě poměrně nepříznivá, ačkoliv se v posledních letech snižovala. Od roku 2012 do roku 2016 docházelo k růstu dluhu jak v absolutních, tak v relativních hodnotách. Zlomový byl rok 2017, kdy i přes deficitní hospodaření státu došlo ke snížení dluhových závazků. Příznivý vývoj pokračoval až do roku 2019. V tomto období se sice dařilo snižovat absolutní hodnotu dluhu meziročně pouze o jednotky %, ale díky příznivému vývoji ekonomiky se podařilo snížit míru zadluženosti z 82,8 % HDP v roce 2016, na 70,2 % HDP v roce 2019.

---

⁸⁵ MZV, dostupné z:

https://www.mzv.cz/vienna/cz/obchod_a_ekonomika/obecne_obchodni_informace/charakteristika_rakouske_ekonomiky/charakteristika_rakouske_ekonomiky.html

Tempo růstu dluhu bylo nejvyšší v roce 2020, kdy dosahovalo 12,4 %. V tomto roce se také míra zadluženosti v Rakousku vrátila zpět na hodnoty roku 2014. Konvergenční kritérium ohledně stavu hrubého vládního dluhu k HDP nebylo ve sledovaných letech splněno ani jednou, a lze tvrdit, že se stav zadluženosti Rakouska ke splnění hranice 60 % příliš nepřibližoval.

Tabulka 12: Zadluženost Rakouska

Rakousko	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Saldo vládních rozpočtů v % HDP	-2,2	-2,0	-2,7	-1,0	-1,5	-0,8	0,2	0,6	-8,3
Saldo vládních rozpočtů v mld. €	-7,0	-6,3	-9,1	-3,5	-5,5	-3,0	0,7	2,4	-31,5
Vládní dluh v % HDP	81,9	81,3	84,0	84,9	82,8	78,5	74,0	70,5	83,9
Vládní dluh v mld. €	261,0	263,2	280,0	292,3	296,2	289,9	285,3	280,3	315,2
Míra růstu v %	-	0,8	6,4	4,4	1,4	-2,2	-1,6	-1,7	12,4

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Struktura veřejného dluhu

Evropský statistický úřad zveřejňuje data o struktuře vládního dluhu od roku 2017. Struktura dluhových závazků je tak analyzována za období 2017-2020.

Ve skladbě vládního dluhu Rakouska podle finančního instrumentu dlouhodobě převládají dluhové cenné papíry, které v analyzovaných letech tvořily stabilně cca 84 % celkového dluhu. Zbýlých asi 15 % dluhu bylo ve formě půjček, a přibližně pouze 1 % dluhu bylo ve formě oběživa a vkladů.

Pro analýzu struktury vládního dluhu Rakouska podle jeho držitele a podle doby splatnosti jsou v databázi Eurostatu zveřejněna pouze data z let 2019 a 2020.

V těchto letech se struktura dluhu téměř neměnila. V držení nerezidentů bylo více než 64 % rakouského dluhu. Rezidenti měli v držení zbylých 36 %, přičemž nejvyšší podíl dluhu měly v držbě finanční instituce (32,7-35,9 %). Nefinanční instituce a domácnosti měli v držbě minimální část hrubého dluhu vládních institucí.

Ve skladbě dluhových závazků podle splatnosti měl v r. 2019 nejvyšší podíl dluh se splatností 10-15 let., a to 30 %, K roku 2020 došlo k mírnému nárůstu, kdy v této kategorii bylo splatných asi 32 % dluhu. Splatnost 15-30 let mělo v r.2019 přibližně 27 % dluhu, a

v r.2020 to bylo asi 19 %. Došlo tedy k poklesu podílu dluhu splatného v 15-30 letech. Splatnost více než 30 let mělo v obou letech přibližně 23 % dluhu. Dobu splatnosti mezi 1-5 lety měla v r. 2019 asi 4 % dluhu, a v roce 2020 asi 5 % dluhu. Dobu splatnosti do 1 roku mělo v r. 2020 asi 9 % celkových dluhových závazků, což je o 5 % více než v předešlém roce.

4.3.2 Polsko

Polsko se řadí k vyspělým tržním ekonomikám bývalého východního bloku.⁸⁶ Členem EU je stejně jako ČR od roku 2004. Polsko prozatím nepatří mezi členy eurozóny, ale přijetí eura je momentálně mezi hlavními prioritami polské vlády.⁸⁷

Vývoj zadluženosti

Saldo veřejných financí v Polsku je dlouhodobě deficitní, proto ani poměr deficitu k HDP nedosahoval kladných hodnot. Ve sledovaných letech však lze spatřit zlepšení stavu deficitu veřejných financí. V období let 2012-2019 se podařilo snížit schodek veřejných financí o 10,8 mld. €, což je v relativním vyjádření pokles o 3,1 % HDP. V roce 2015 tak klesl poměr deficitu k HDP pod hraniční 3 %, a pod touto hranicí se držel až do roku 2019. Polsko tak v těchto letech splňovalo konvergenční kritérium deficitu veřejných financí. V roce 2020 došlo k prohloubení deficitního salda na – 37,4 mld. €, což odpovídá -7,1 % HDP.

Míra zadlužení se v letech 2012-2019 vyvíjela poměrně příznivě, jelikož klesla z 54,4 % na 45,6 % HDP. V roce 2020 znovu vzrostla na 57,5 % HDP, a přiblížila se tak k referenční hodnotě 60 %. Polsko ve všech sledovaných letech splňovalo kritérium veřejného dluhu, jelikož jeho poměr k hrubému domácímu produktu nepřekročil 60 %.

Absolutní hodnotu dluhu se podařilo snížit v letech 2014 a 2019, v r. 2014 klesl dluh o 8,7 % a v r. 2018 došlo ke snížení dluhu o 0,1 %. V ostatních letech dluh vyjádřený v mld. € rostl. Nejvyšší míra růstu nastala v roce 2020, kdy meziroční index vzrostl na 19,2 %.

---

⁸⁶ Business info, dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/polsko-souhrnna-teritorialni-informace/2/#2-ekonomika>

⁸⁷ Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro/eu-countries-and-euro/poland-and-euro_cs

Tabulka 13: Zadluženost Polska

Polsko	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Saldo vládních rozpočtů v % HDP	-3,8	-4,2	-3,6	-2,6	-2,4	-1,5	-0,2	-0,7	-7,1
Saldo vládních rozpočtů v mld. €	-14,7	-16,6	-14,9	-11,2	-10,2	-7,0	-1,2	-3,9	-37,4
Vládní dluh v % HDP	54,4	56,5	51,1	51,3	54,2	50,6	48,8	45,6	57,5
Vládní dluh v mld. €	216,9	224,1	204,5	216,6	229,0	241,1	240,8	245,6	292,9
Míra růstu v %	-	3,3	-8,7	5,9	5,7	5,3	-0,1	2,0	19,2

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Struktura veřejného dluhu

Skladba vládního dluhu podle finančního instrumentu zůstala v Polsku v letech 2017–2020 téměř neměnná. Dluh ve formě dluhových cenných papírů si držel stabilně okolo 78–80 % z celkového dluhu. Závazky ve formě půjček představovaly asi 20–22 % celkového dluhu. Ve formě převoditelných a ostatních vkladů bylo pouze 0,4–0,6 % dluhu.

Stejně jako v případě Rakouska, jsou i data struktury polského vládního dluhu podle držitele a podle doby splatnosti k dispozici pouze za roky 2019 a 2020.

V letech 2019 a 2020 lze vidět zvýšení podílu dluhu drženého rezidenty. Zatímco v r. 2019 bylo v držení rezidentů 55,8 % celkového dluhu, v r. 2020 již to bylo 65,4 %. Zvýšení podílu dluhu nastalo konkrétně u dluhu drženého finančními institucemi Polska, tj. např. bankami. U ostatních rezidentů, jako jsou nefinanční instituce či domácnosti, zůstal podíl drženého dluhu přibližně stejný. Obě kategorie těchto držitelů vlastní stabilně kolem 3 % vládního dluhu.

Polsko mělo v obou sledovaných let největší část závazků, asi 70 %, splatnou od jednoho do 10 let. Splatnost dluhu od 10 do 15 let vzrostla z 15 % na 17 %. U zadluženosti s delší splatností byl evidován pokles, u 15–30 let z 12 % na 8 %, a u splatnosti nad 30 let z 3,5 % na 3 %. Krátkodobá zadluženost se v Polsku pohybuje mezi 1–2 % závazků sektoru vládních institucí.

4.3.3 Slovensko

Slovenská republika je vyspělou tržní ekonomikou, která vstoupila do EU v roce 2004. Rok po vstupu do EU vstoupila slovenská měna do mechanismu směnných kurzů ERM II, a v roce 2009 se Slovensko stalo členem eurozóny.⁸⁸

Vývoj zadluženosti

Rozpočtové saldo veřejných financí na Slovensku je dlouhodobě deficitní. Jak si můžeme všimnout při pohledu na tabulku č. 14., v letech 2012-2020 nebylo v celkovém rozpočtu veřejných financí dosaženo přebytku. Záporné saldo vládních rozpočtů se však za roky 2012-2020 snížilo z -3,2 mld. € na -1,3 mld. €, což ve vztahu k HDP odpovídá zlepšení z -4,4 % na -1,3 %. V roce 2020 bylo dosaženo rekordního deficitu ve výši -5,1 mld. € a -5,5 % v poměru k výkonu slovenské ekonomiky. Pouze v letech 2012 a 2020 schodky veřejných financí převýšily hranici 3 % HDP, v ostatních letech nebyla referenční hodnota překročena, a Slovensko tak splňovalo kritérium týkající se deficitu veřejných financí.

Slovenský vládní dluh v poměru k HDP rostl do roku 2013, kdy dosahoval 54,7 % HDP. Od roku 2014 klesal, až na 48,2 % HDP, což odpovídá snížení o 6,5 p. b. V roce 2020 se meziročně zvýšil vládní dluh v % HDP skoro o 10 %.

Pokud se podíváme na vývoj absolutní hodnoty vládního dluhu, můžeme si všimnout, že se meziročně navyšovala po celé období. Míra růstu zadluženosti byla nejvyšší v roce 2013, kdy dluhové závazky vzrostly meziročně o 6,9 %, a poté v roce 2020, kdy rapidně vzrostla zadluženost o 21,9 % v porovnání s předchozím rokem.

---

⁸⁸ Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro/eu-countries-and-euro/slovakia-and-euro_en

Tabulka 14: Zadluženost Slovenska

Slovensko	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Saldo vládních rozpočtů v % HDP	-4,4	-2,9	-3,1	-2,7	-2,6	-1,0	-1,0	-1,3	-5,5
Saldo vládních rozpočtů v mld. €	-3,2	-2,1	-2,4	-2,1	-2,1	-0,8	-0,9	-1,3	-5,1
Vládní dluh v % HDP	51,8	54,7	53,6	51,9	52,4	51,5	49,6	48,2	60,6
Vládní dluh v mld. €	38,1	40,7	40,8	41,4	42,5	43,6	44,4	45,3	55,2
Míra růstu v %	-	6,9	0,3	1,4	2,6	2,6	1,9	2,0	21,9

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Struktura veřejného dluhu

Ve struktuře slovenského vládního dluhu členěné podle finančního instrumentu došlo v letech 2017-2020 pouze ke drobným změnám v případě dluhových cenných papírů a oběživa a vkladů. Zatímco v roce 2017 dlužilo Slovensko ve formě dluhopisů 85,0 % svých vládních závazků, k roku 2020 byl evidován pokles na 84,5 %. U oběživa a vkladů byl zaznamenán opačný vývoj, v prvním sledovaném roce se tento instrument podílel na zadluženosti z 0,1 % a v posledním analyzovaném roce vzrostl podíl na 0,5 %. Jedná se však vzhledem k nízkým hodnotám o zcela zanedbatelnou změnu. Závazky ve formě půjček se po celé období pohybovaly okolo 15 % celku.

Držba vládního dluhu je na Slovensku dlouhodobě z větší části ve vlastnictví nerezidentů státu. V letech 2017-2019 vlastnili nerezidenti 57,0 % vládního dluhu. V roce 2020 došlo k poklesu podílu dluhu drženého nerezidenty na 53,6 %.

U držitelů z řad rezidentů byl naopak pozorován nárůst. V roce 2017 vlastnily rezidenti 43,1 % dluhových závazků, a do roku 2020 tento podíl na celkovém vládním dluhu narostl na 46,4 %. Nejvyšší podíl dluhu z řad rezidentů vlastní finanční instituce, které v letech 2017-2020 vlastnily 41,0 – 45,0 % vládního dluhu. Nefinanční instituce měly v držbě kolem 1,5 % dluhových závazků, a domácnosti neměly v přímém vlastnictví žádný podíl veřejného zadlužení.

Ve skladbě dluhu podle doby splatnosti došlo ke změnám ve všech kategoriích. V roce 2017 byl nejvyšší podíl dluhu ve splatnosti od 15 do 30 let. Do roku 2020 však došlo

k poklesu z 42,8 % celkového vládního dluhu na 35,1 %. Podíl dluhových závazků se splatností nad 30 let se v letech 2017 až 2020 rovněž zvýšil z 6,8 % celkového zadlužení na 8,1 %. Pokles byl zaznamenán u zadluženosti splatné mezi 1 až 10 lety. V roce 2017 bylo evidováno 17,5 % vládního dluhu s touto splatností, a v roce 2020 tento podíl poklesl na 15,9 %. Dluh s krátkodobou splatností pod 1 rok rovněž vzrostl, a to z 0,5 % celkových dluhových závazků vlády v roce 2017 na 3,5 % v roce 2020.

4.3.4 Německo

Německo je označováno jako nejvýkonnější ekonomika v Evropské unii a čtvrté největší hospodářství na světě.⁸⁹ Členem EU se stalo roku 1958 a od 1. ledna 1999 je součástí eurozóny.⁹⁰

Vývoj zadluženosti

Německé veřejné finance v posledních letech vykazovaly příznivý vývoj u ukazatelů zadluženosti. Znatelně bylo využito příznivé ekonomické situace ke snižování úrovně zadluženosti a k dosažení rozpočtových přebytků.

Saldo veřejných rozpočtů se s výjimkou roku 2020 pohybovalo v kladných hodnotách, a nedošlo tak ke schodkovému hospodaření vládních institucí. V letech 2012 a 2013 hospodařilo Německo s téměř vyrovnaným rozpočtem, a od roku 2014 do roku 2019 pokračovala série rozpočtových přebytků. Jak již bylo zmíněno, německé veřejné rozpočty vykazovaly deficit pouze v roce 2020, kdy se saldo hospodaření meziročně propadlo skoro o 200 mld. €. V poměru k HDP byl v tomto roce evidován podíl salda -4,3 %. V roce 2020 také jako v jediném sledovaném roce nebylo dodrženo Maastrichtské kritérium deficitu veřejných financí.

Vládní dluh v poměru k HDP se rovněž dařilo snižovat. Od roku 2012 do roku 2019 došlo k poklesu tohoto podílu z 81,2 % na 59,7 %. Celkově se tak snížila míra zadluženosti o 21,5 % HDP. V roce 2020 došlo k nárůstu úrovně zadluženosti na 69,8 % HDP. Konvergenční kritérium vládního dluhu v poměru k hrubému domácímu produktu pod hranicí 60 % tak bylo naplněno v roce 2019. Jelikož se ale úroveň zadluženosti poměrně

---

⁸⁹ Business info, dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/nemecko-souhrna-teritorialni-informace/2/#2-ekonomika>

⁹⁰ Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/germany_cs

rychle snižovala a přibližovala se tak k referenční hodnotě i v předchozích letech, nedošlo přibližně od roku 2016 k porušení tohoto konvergenčního kritéria.

Vládní dluh klesal i v absolutním vyjádření v mld. €. K mírnému nárůstu došlo v roce 2014, avšak jednalo se o meziroční přírůstek pouhých 0,1 %. Celkově se hodnota vládního dluhu v letech 2012-2019 snížila o 171,5 mld. €. Nejrychlejší míra růstu absolutního dluhu byla vykazována v roce 2020, kdy se v porovnání s rokem 2019 zvýšil vládní dluh rychlostí 13,0 %.

Tabulka 15: Zadluženost Německa

Německo	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Saldo vládních rozpočtů v % HDP	0,0	0,0	0,6	1,0	1,2	1,3	1,9	1,5	-4,3
Saldo vládních rozpočtů v mld. €	0,3	1,1	17,0	29,1	36,4	43,7	64,4	51,1	-145,2
Vládní dluh v % HDP	81,2	78,8	75,7	72,3	69,3	65,1	61,8	59,7	69,8
Vládní dluh v mld. €	2229,1	2214,4	2216,2	2189,1	2172,3	2122,9	2074,1	2057,6	2325,5
Míra růstu v %	-	-0,7	0,1	-1,2	-0,8	-2,3	-2,3	-0,8	13,0

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Struktura veřejného dluhu

Ve skladbě vládního dluhu Německa podle finančního instrumentu byla v letech 2017-2020 zaznamenána drobná změna dluhu ve formě dluhových cenných papírů a půjček. Zatímco v r. 2017 byl podíl dluhu ve formě dluhopisů 72,2 %, k roku 2020 došlo k nárůstu o 3,4 % na 75,5 %. K opačnému vývoji došlo v případě závazků ve formě půjček, kde tak logicky došlo k poklesu tohoto podílu na celkové zadluženosti z 27,1 % na 23,8 %. Podíl dluhu ve formě oběživa a vkladů zůstal ve sledovaném období stabilní v rozmezí 0,6-0,7 %.

Ve struktuře dluhových závazků podle držitele mají v držení větší podíl dluhu rezidenti Německa. V roce 2017 bylo v rukou rezidentů 51,3 % dluhu vládních institucí, v následujících letech však došlo k mírnému nárůstu tohoto podílu na 54,6 % k roku 2020. Z rezidentů drží největší část (asi 52 %) finanční instituce, a zbytkovou část dluhu odpovídající přibližně 2 % mají ve vlastnictví nefinanční instituce a domácnosti. Podíl dluhu vlastněného nerezidenty ve sledovaných letech klesal. V roce 2017 odpovídal tento podíl 48,7 %. Do roku 2020 došlo ke snížení podílu dluhu v držbě nerezidentů přibližně o 3,3 % na 45,4 % celkových dluhových závazků.

U doby splatnosti dluhu německých vládních institucí jsou v Evropském statistickém úřadu uvedena konkrétní data pouze u krátkodobé splatnosti do 1 roku a u doby splatnosti od 1 roku do 5 let. Podíl dluhu s krátkodobou splatností na celkové zadluženosti Německa ve sledovaných letech vzrostl ze 7,1 % v r. 2017 na 11,8 % v r. 2020. Opačný vývoj byl zjištěn u splatnosti dluhových závazků v rozmezí 1-5 let, kdy podíl dluhu s touto splatností klesl z 36,1 % v r. 2017 na 34,7 % v r. 2020. Zbývající neevidovaná část dluhu se splatností více než 5 let se pohybovala v rozmezí 42,4 – 46,5 %.

4.4 Mezinárodní srovnání zadluženosti

V následující části je provedena komparativní analýza České republiky s jejími sousedními státy. Porovnáváno je saldo veřejných financí, celkový dluh sektoru vládních institucí včetně tempa jeho růstu a struktura veřejného zadlužení v posledních letech.

4.4.1 Deficit veřejných financí

Při porovnání zůstatků hospodaření vlád v jednotlivých státech si můžeme všimnout, že žádný ze států po sledované období nebyl výhradně s vyrovnaným či přebytkovým rozpočtem veřejných financí. Naopak několik ze zkoumaných států hospodařilo po celé období s deficitním rozpočtem. Těmito státy jsou Polsko, Slovensko a celkový průměr EU čítající data za nynějších 27 členských států.

Nejlépe z tohoto mezinárodního srovnání vychází **Německo**, jehož relativní saldo vládních rozpočtů dosahovalo záporných hodnot pouze v roce 2020, kdy navíc v porovnání s ostatními státy vykazovalo nejnižší relativní deficit i nejnižší meziroční zvýšení deficitu vůči HDP (o 4,2 %). Ve zbylých letech vykazovalo Německo nejprve vyrovnaný, a poté přebytkový rozpočet.

Česká republika si mezi svými sousedními státy v tomto ukazateli rovněž nevedla špatně. Přebytek hospodaření byl ve zkoumaném období vykázan čtyřikrát, a to v letech 2016-2019. V roce 2017 byl dokonce zaznamenán nejlepší relativní výsledek hospodaření vládního sektoru v porovnání s ostatními státy. V roce 2020 ČR evidovala druhý nejnižší relativní deficit vůči HDP, v meziroční změně ale skončila přesně uprostřed, tedy za Slovenskem a Německem, a před Polskem a Rakouskem. Deficit v tomto roce v ČR meziročně vzrostl o 5,9 %.

Rakousko vykazovalo v posledních letech přebytkové saldo pouze dvakrát, a to v r. 2018 a 2019. Před těmito lety dlouhodobě evidovalo schodek veřejných rozpočtů, ale stále si vedlo lépe ve srovnání se slovenskými a polským deficitem. Nejslabší výsledek v porovnání s ostatními státy nastal až v roce 2020, kdy byl deficit hospodaření vládních institucí v Rakousku hluboko pod ostatními analyzovanými státy, a dokonce i pod relativním deficitem celé EU. Rakouský deficit v tomto roce meziročně relativně vzrostl o nejvyšší podíl, konkrétně o 8,9 % HDP.

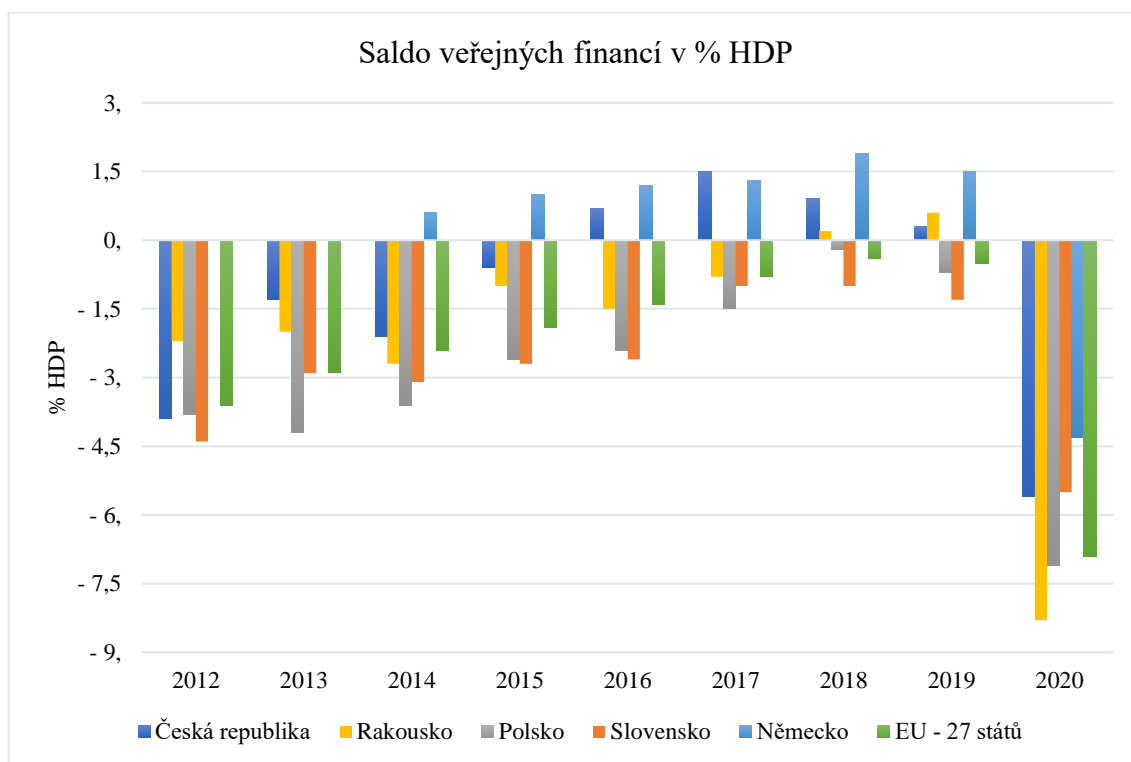
Nejslabší výsledek stavu vládních financí pravidelně vykazovalo před rokem 2020 **Polsko a Slovensko**, které měly nejvyšší relativní deficity ve srovnání se zbylými vybranými

státy, i s unijním průměrem. V roce 2020 byl relativní deficit Polska druhý nejhorší po Rakousku, zatímco slovenský výsledek byl v tomto roce druhým nejlepším. Když se však podíváme na meziroční změnu relativního schodku veřejných rozpočtů, zjistíme, že slovenský deficit vzrostl v porovnání s rokem 2019 pouze o 4,2 % HDP, což je nejnižší meziroční zhoršení deficitu v porovnání s ostatními státy.

Co se týče fiskálního kritéria týkajícího se deficitu veřejných rozpočtů, ani jedním z porovnávaných států nebylo toto kritérium splněno v celém sledovaném období. Když bychom však nebraly v potaz rok 2020, kdy byly ve všech státech vykázány vysoké veřejné deficity, tak by toto kritérium splňovalo ve zbylých letech Rakousko a Německo.

Za nimi následuje Česká republika, která kromě roku 2020, porušila fiskální kritérium deficitu ještě v roce 2012. Slovensko porušilo tříprocentní hranici deficitu vládních rozpočtů ku HDP ve 3 sledovaných letech, konkrétně v letech 2012, 2014 a 2020. Nejhůře z tohoto srovnání vychází Polsko, které čtyřikrát nesplnilo požadovanou maximální hranici veřejného deficitu vůči hrubému domácímu produktu.

Graf 12: Porovnání veřejných deficitů mezi vybranými státy

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

4.4.2 Dluh sektoru vládních institucí

Graf č. 13 ilustruje míru zadluženosti vůči HDP v ČR a jejích sousedních státech.

Na první pohled je zřejmé, že **Česká republika** měla v jednotlivých letech ve srovnání s vybranými státy nejnižší míru zadluženosti a dlouhodobě se tak řadí mezi relativně málo zadlužené státy. V Česku se mezi lety 2012-2020 podařilo snížit vládní dluh celkově o 6,1 % HDP, což je mezi porovnávanými státy druhé nejrychlejší tempo po Německu, které ve stejném období dokázalo snížit relativní zadluženost o 11,4 %.

Jako středně zadlužené státy z této komparace vychází **Slovensko a Polsko**, které jsou, co se týče míry zadluženosti dlouhodobě při vzájemném porovnání na přibližně stejné úrovni. Zatímco ale v Polsku vzrostla úroveň zadlužení o 3,1 procentních bodů v porovnání s počáteční hodnotou, na Slovensku toto zvýšení dosahovalo celkem 8,8 %, což je nejvýraznější nárůst mezi ostatními státy v daném období.

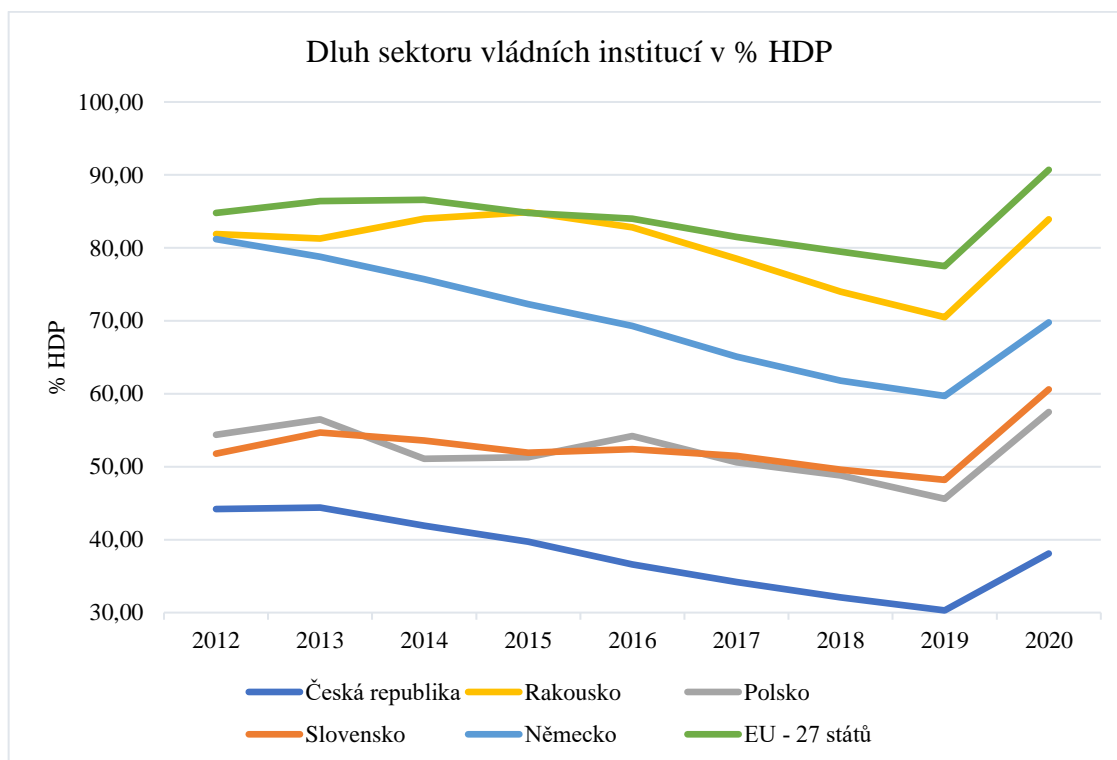
Německo a Rakousko se řadí mezi země s poměrně vysokou zadlužeností. Německu se, jak již bylo zmíněno, v analyzovaném období let 2012-2020 podařilo snížit míru vládního dluhu o 11,4 %. V Rakousku naopak dluh vládních institucí vůči HDP v letech 2012-2020 vzrostl o 2,0 %.

Pokud se zaměříme na meziroční index růstu dluhu v období 2020/2019, můžeme tvrdit, že nejmenší dopad celosvětové epidemie na stav veřejných financí ve srovnání s vybranými státy byl evidován právě v České republice, jelikož zde meziročně vzrostl relativní dluh pouze o 7,8 procentních bodů. Naopak nejvýraznější meziroční zhoršení míry zadluženosti bylo zjištěno, stejně jako u deficitu veřejných rozpočtů, v Rakousku, kde úroveň zadluženosti meziročně stoupla o rekordních 13,4 %.

Maastrichtské fiskální kritérium veřejného dluhu bylo v analyzovaných letech plně splněno pouze Českou republikou a Polskem, které ani jednou nepřekročily referenční hodnotu 60 % vládního dluhu vůči HDP. Nutno podotknout, že obě tyto země prozatím nejsou členy eurozóny. Špatně si nevedlo ani Slovensko, které s výjimkou v r. 2020, kdy překročilo tuto hranici o pouhých 0,6 p.b., rovněž toto fiskální kritérium splňovalo. Rakousko a Německo svým poměrem dluhu k HDP dlouhodobě překračují poměr dluhu nad maximální hranicí 60 %. Německo splňovalo podmínku pouze v r.2019, kdy se jeho míra zadlužení dostala těsně pod referenční hranici (59,7procentního bodu HDP). Rakouské

vládní zadlužení v relativním vyjádření ve všech letech převyšovalo maximální přípustnou hranici, a nejvíce se k ní přiblížilo v r. 2019 s hodnotou 70,5 % HDP.

Graf 13: Porovnání míry zadluženosti mezi vybranými státy

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

4.4.2.1 Predikce vývoje zadluženosti

Mezinárodní měnový fond na svých webových stránkách zveřejňuje kromě současné úrovně zadluženosti rovněž predikci míry zadlužení do roku 2026.⁹¹ Na grafu č.14 je vizualizovaná mapa ČR a jejích sousedních států včetně úrovně zadluženosti k roku 2020. Pro porovnání predikovaného vývoje se současným stavem relativního vládního dluhu je na grafu č. 15 ilustrována mapa zadluženosti v r. 2026.

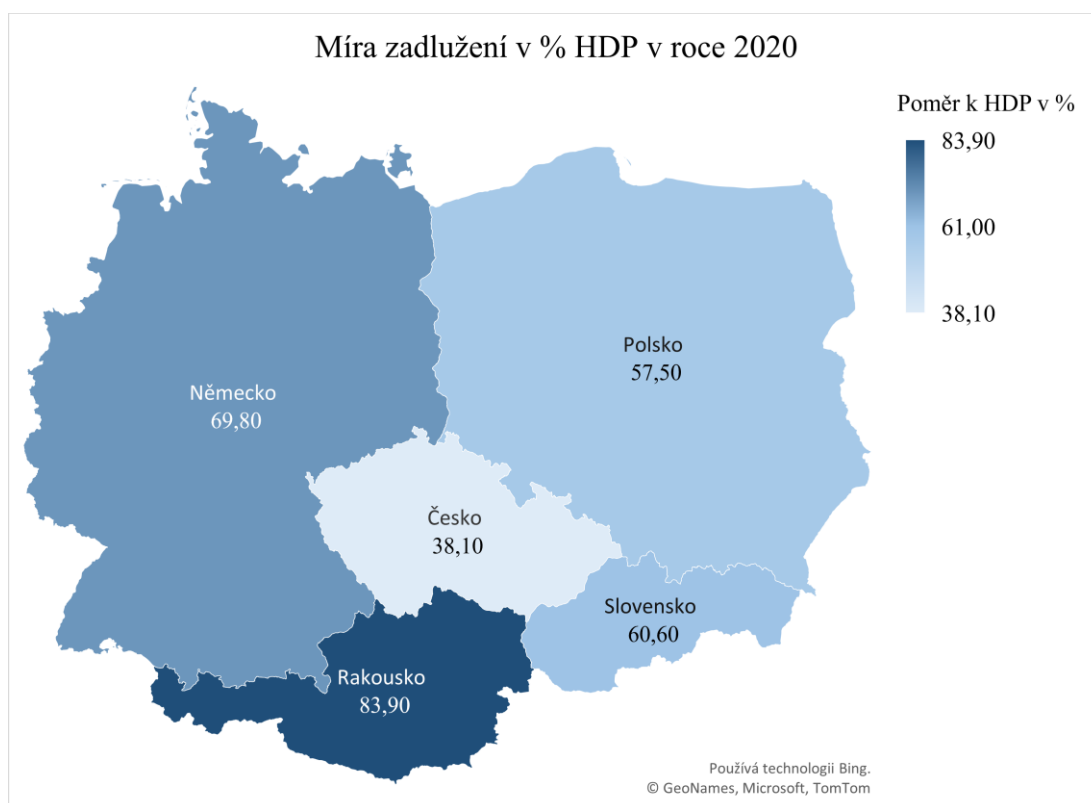
Zatímco k roku 2020 je postavení relativního zadlužení České republiky v mezinárodním srovnání více než přívětivé, predikce jeho vývoje předpovídá ČR významný nárůst zadluženosti. Podle prognózy IMF by se měl hrubý dluh sektoru vládních institucí vyjádřený v poměru ku HDP v České republice do roku 2026 zvýšit o 15,60 % na celkových

⁹¹IMF, dostupné z: https://www.imf.org/external/datamapper/GGXWDG_NGDP@WEO/AUT/CZE/DEU/POL/SVK

53,7 % HDP. To je v porovnání s našimi sousedními státy jediný predikovaný nárůst relativního dluhu.

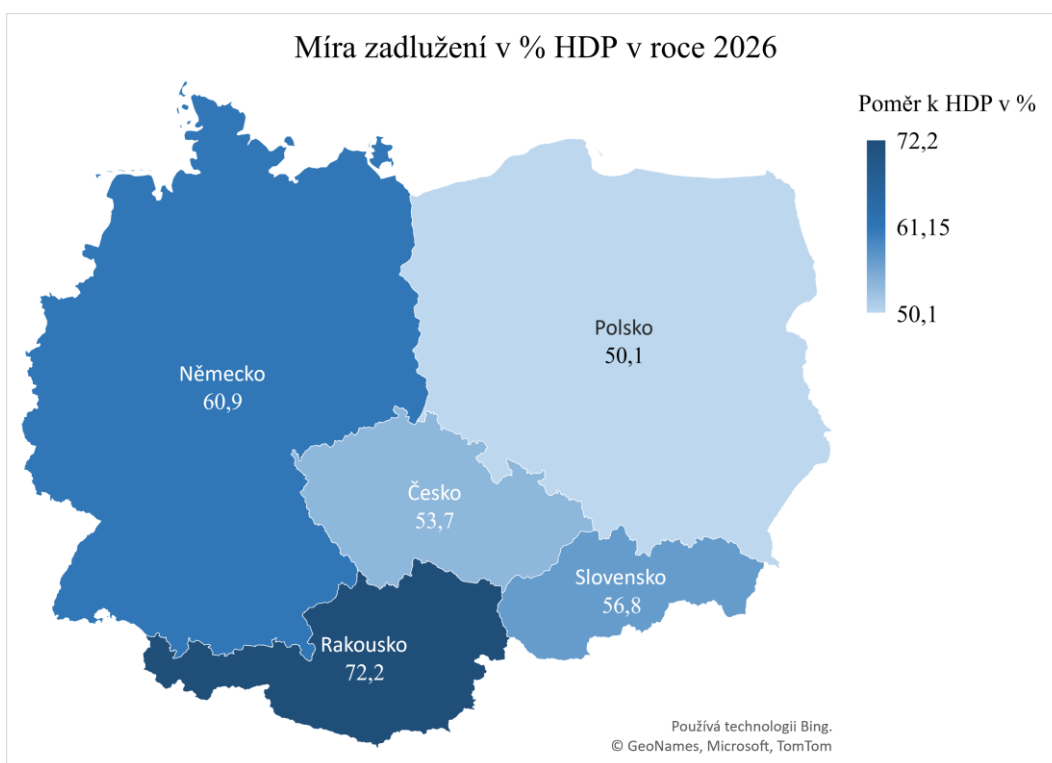
Odhady vývoje úrovně zadluženosti ostatních států jsou mnohem přívětivější než v případě ČR. Státům Rakousku, Polsku, Slovensku i Německu je do roku 2026 predikováno snížení úrovně zadluženosti. Konkrétně v Rakousku je odhadováno snížení relativního dluhu ku HDP o 11,70 % v porovnání s rokem 2020. Německý vládní dluh by se měl podle této predikce snížit na 50,1 % v r. 2026, což je snížení o 8,90 %. Polská vládní zadluženost by se rovněž měla podle odhadu vývoje zadluženosti snížit, a to o 7,40 %. Dluhu sektoru vládních institucí je v případě Slovenska odhadováno snížení celkem o 3,80 % v poměru k HDP ve srovnání s rokem 2020.

Graf 14: Míra zadluženosti v jednotlivých státech v r.2020

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Graf 15: Predikce míry zadluženosti v r. 2026

Zdroj: IMF, vlastní zpracování

4.4.2.2 Míra růstu absolutního vládního dluhu

Průměrná míra růstu udává údaje o tempu růstu vládního dluhu v jednotlivých letech za předpokladu, že byl navyšován permanentně.

Průměrná roční míra růstu dluhu vyjádřeného v mld. € byla za sledované období 2012-2020 nejrychlejší v případě Slovenska, kde se průměrně zvýšil vládní dluh o 4,2 % ročně. Dalším státem, který evidoval poměrně rychlý růst vládního dluhu ve srovnání se zkoumanými státy bylo Polsko, s průměrným ročním nárůstem 3,4 %.

Třetí nejrychlejší tempo růstu absolutního dluhu bylo zaznamenáno v Rakousku, kde se vládní dluh zvýšil v průměru o 2,1 %.

Česká republika a Německo patřily v tomto mezinárodním srovnání mezi státy s nejnižším průměrným ročním tempem růstu. V ČR došlo ročně k průměrnému zvýšení zadluženosti o 1,5 %, a vůbec nejnižší nárůst dluhových závazků byl zjištěn v Německu, kde se dluh v mld. € zvýšil ročním průměrným tempem pouze o 0,5 %.

4.4.3 Struktura vládního zadlužení

V této části práce jsou charakterizovány rozdíly mezi strukturou dluhu vybraných států. Porovnávána je skladba dluhu podle držitele, doby splatnosti a podle finančních instrumentů.

Podle držitele

Pro vládu státu je výhodnější, pokud jsou věřiteli dluhu rezidenti daného státu, jelikož tak stát dluží „sám sobě“. Navíc zvýšení finančních závazků vládního sektoru je vyrovnáno zvýšením finančních aktiv soukromého sektoru a nedochází tak k výrazné změně finanční pozice dané země. Úroky z dluhu drženého rezidenty rovněž zůstávají v oběhu země a nedochází tak k jejich odlivu do zahraničí.

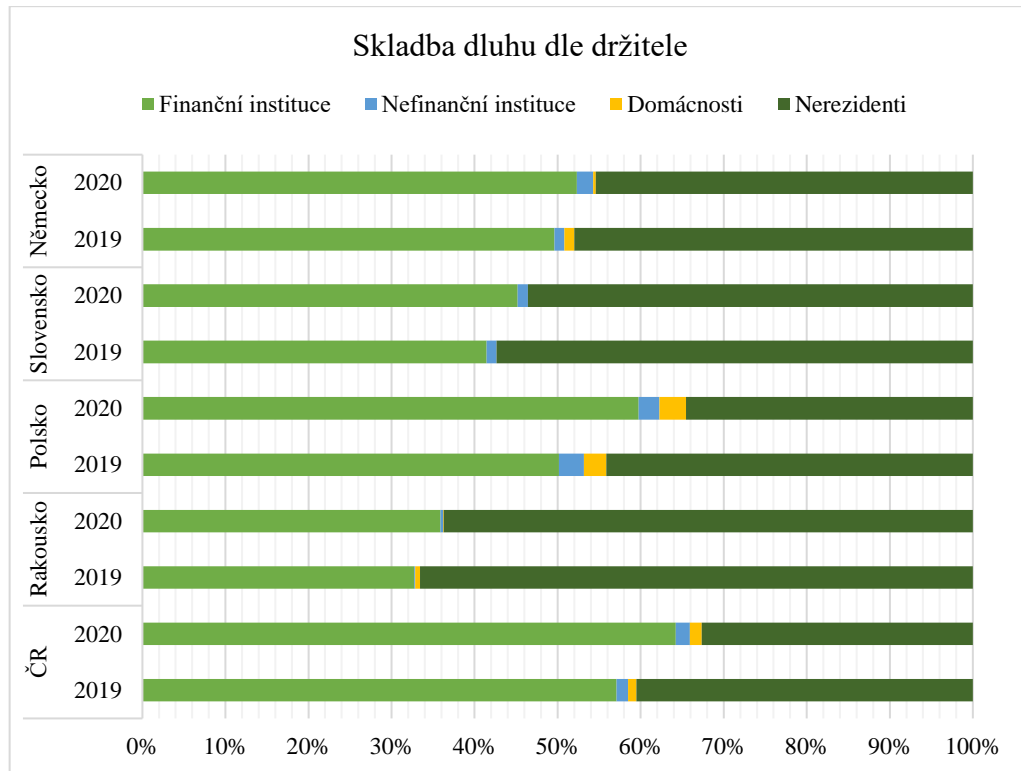
Když se podíváme na graf č. 16, můžeme tvrdit, že skladba dluhu podle držitele je v jednotlivých státech značně odlišná.

V České republice je dlouhodobě menšinový podíl nerezidentů vlastníci vládní obligace na celkové veřejné zadluženosti. Rovněž také v tomto mezinárodním srovnání má ČR nejvyšší podíl domácí zadluženosti oproti ostatním státům. Konkrétně v letech 2019 a 2020 dosahoval český domácí dluh podílu 60-67 %. Více než polovinu domácího dluhu vykazovalo v období 2019-2020 také Polsko a Německo. Polský vnitřní dluh se v těchto dvou letech pohyboval v rozmezí 56-65 % celkového veřejného dluhu. Domácí zadluženost v Německu pak dosahovala 52-55 %.

Nadpoloviční část zahraničních věřitelů vládního dluhu bylo naopak evidováno na Slovensku a v Rakousku. V případě Slovenska se podíl nerezidentských věřitelů pohyboval těsně nad poloviční částí (52-57 % zahraničního dluhu v letech 2019-2020). Rakousko má oproti ostatním státům vysoký podíl vnější zadluženosti. Nerezidenti vlastníci vládní obligace se v této zemi podílí na držbě dluhu z více než 60 %.

Pokud se blíže zaměříme na jednotlivé složky domácího dluhu ve sledovaných státech, všimneme si, že naprostá většina vládních obligací je v držbě tamních finančních institucí. Naopak věřitelé jako nefinanční instituce či domácnosti se na držbě dluhu podílí ve všech analyzovaných zemích pouze zanedbatelnou částí jejich celkového dluhu. Například nejvyšší část dluhových závazků v přímé držbě domácností probíhá v Polsku, kde se domácnosti přímo podílí na celkové držbě dluhu asi ze 3 %. Oproti tomu domácnosti se, jako věřitelé v ČR, podílejí na držbě dluhu pouze z přibližně 1 %.

Graf 16: Držba dluhu v jednotlivých státech

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

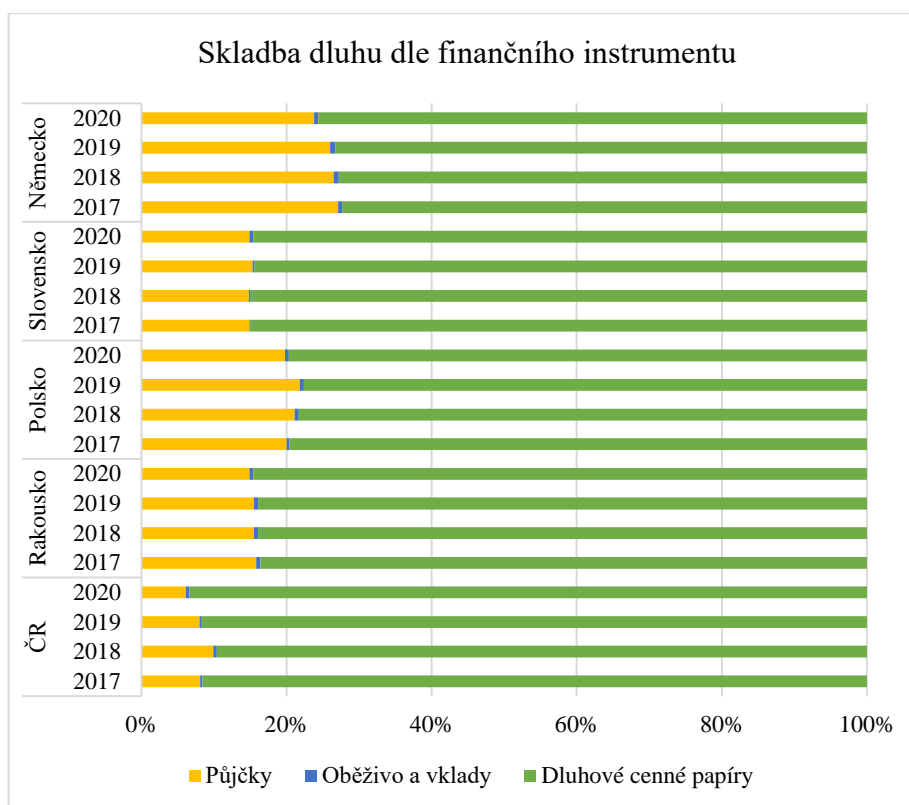
Podle finančního instrumentu

Vládní dluh je rozlišován i podle finančních instrumentů, které jsou k pokrytí dluhu využity. Ve skladbě dluhu ČR a jejích sousedních států jasně dominují dluhové cenné papíry, kterými je kryta zadluženost z více než $\frac{3}{4}$ ve všech těchto zemích. U cenných papírů byl navíc v letech 2017-2020 ve všech státech zaznamenán nárůst jejich podílu na celkovém dluhu oproti půjčkám, u kterých jejich podíl na krytí dluhu oslaboval.

Česká republika používá k pokrytí vládní zadluženosti výhradně cenné papíry, které se na celkovém dluhu podílí z více než 90 %, což je největší část dluhu v porovnání s ostatními státy. Půjčkami je tak kryt dluh z méně než 10 %. Sousední Německo využívá k pokrytí dluhových závazků cenné papíry z přibližně 75 % a půjčky tak tvoří přibližně $\frac{1}{4}$ dluhu. Dluh ve formě oběživa a vkladů se v posledních letech ve všech státech udržuje pod hranicí 1 %.

Graf 17: Zadluženost podle fin. instrumentu v jednotlivých státech

Podle doby splatnosti

Co se týče dluhových závazků státu, je pro dlužníka vždy výhodnější emitovat obligace s dlouhou dobou splatnosti. Ne každá země si to však může dovolit, jelikož záleží i na makroekonomických ukazatelích dané ekonomiky. Například vysoká míra inflace či nestálost měnového vývoje mohou být pro umístění dluhopisů překážkou.⁹²

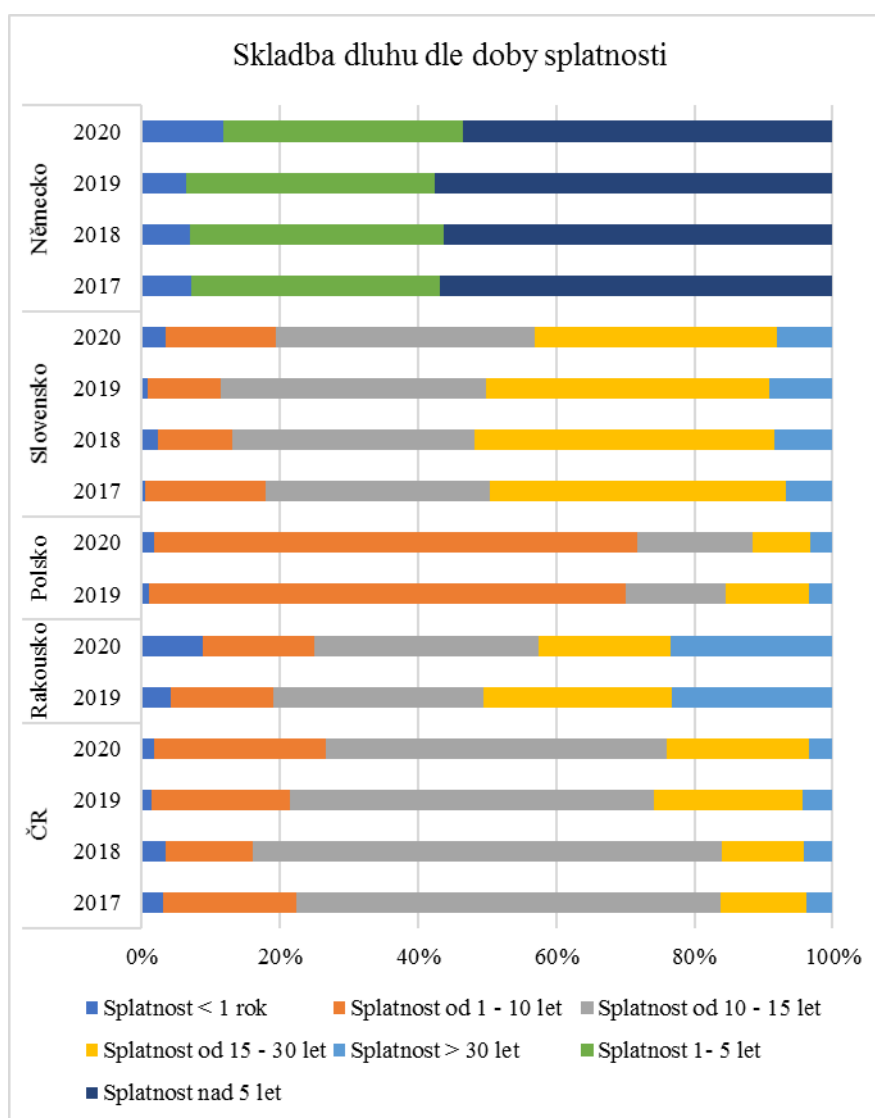
Česká republika, Slovensko a Rakousko lze charakterizovat jako státy s dlouhodobou splatností dluhu, jelikož většinová část jejich zadluženosti je v době emise splatná za více než 10 let. V případě dluhopisů ČR a Rakouska tvoří nejpodstatnější část dluhu obligace se splatností od 10 do 15 let v době vydání. Na Slovensku pak tvoří největší objemu obligace s dobou splatnosti od 15 do 30 let. Oproti tomu Polsko lze označit za zemi s převážně střednědobými státními dluhopisy, jelikož doba jejich splatnosti v době emise je kratší než 10 let.

⁹² DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 87.

Podíl krátkodobých dluhopisů s dobou splatností pod 1 rok v ČR v posledních letech oproti ostatním státům klesá. V Rakousku, Polsku i Slovensku se objem krátkodobého dluhu za období 2017-2020 nepatrně zvýšil.

Skladba dluhu podle doby splatnosti v Německu nelze podle dostupných dat dostatečně zhodnotit. Krátkodobá zadluženost je v Německu nejvyšší ze všech ostatních sledovaných států a nadále přibývá na důležitosti. Společně se splatností od 1 do 5 let tvoří více než 40 % dluhu. Zbytková část dluhu se vyznačuje splatností více než 5 let v době emise, není však blíže specifikovaná.

Obrázek 7: Skladba dluhu dle doby splatnosti

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

5 Zhodnocení výsledků

5.1 Vývoj vládního zadlužení obecně

Na základě zjištěných výsledků analyzovaného vývoje dluhu sektoru vládních institucí lze konstatovat, že se ve sledovaných letech odvíjel vývoj zadluženosti od ekonomické výkonnosti země. V době probouzejícího se a rostoucího ekonomického cyklu se dařilo snižovat míru zadluženosti a alespoň zpomalit růst absolutní hodnoty dluhu. Naopak při propadu české ekonomiky v době pandemie COVID-19 se zadluženost vlivem snížení HDP a zvýšení vládních výdajů značně zvýšila.

Tyto výsledky korespondují s teoretickými východisky, konkrétně souhlasí s publikací Černohorského, který zmiňuje, že na vznik či zvýšení veřejného dluhu působí hospodářský pokles země a označuje tento stav jako pasivní příčinu vzniku veřejného dluhu vlivem zvýšení veřejných výdajů. Naopak ke snížení dluhu podle něj napomáhá vysoké tempo hospodářského růstu.⁹³

Struktura vládního dluhu

Z analýzy struktury vládního dluhu vyplývá, že z hlediska doby splatnosti vládních obligací v domě jejich emise v ČR dominuje převážně dlouhodobá zadluženost, jelikož největší část vládního dluhu má v době emise dobu splatnosti za 10 a více let. Z hlediska skladby dluhu dle finančního instrumentu rovněž roste podíl dlouhodobého zadlužení nad krátkodobým dluhem. Převládají zde zejména dlouhodobé dluhové cenné papíry.

Převážná část českého vládního dluhu je v držení rezidentů státu, a to především v držbě finančních institucí, konkrétně českých bank.

5.2 Vývoj státního dluhu

Nejvyšší část zadluženosti českého vládního sektoru tvoří státní dluh, který se v současnosti podílí z více než 90 % na dluhu vládním. Podíl státního dluhu na dluhu sektoru vládních institucí navíc rostl, a to i v letech, ve kterých relativní i absolutní hodnota státního dluhu klesala. Důvodem tohoto růstu je především snižování zadluženosti ostatních hlavních složek vládního dluhu.

---

⁹³ ČERNOHORSKÝ, J. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. s. 435-438.

Pokud se podíváme na původ vzniku českého státního dluhu, tedy na saldo státního rozpočtu, zjistíme, že se po většinu let hospodařilo s deficitním saldem příjmů a výdajů. U výdajů ústředního rozpočtu bylo zjištěno rychlejší průměrné roční tempo růstu než v případě příjmů. V České republice tak v posledních letech chybí dostatek financí na pokrytí veřejných výdajů a stát si tak musí na jejich financování půjčovat například vydáváním dluhopisů.

Struktura státního dluhu

Ve struktuře státního dluhu byl pozorován nárůst podílu domácího zadlužení. Zvýšení nastalo především u střednědobých a dlouhodobých dluhopisů. Naopak klesal podíl krátkodobého domácího zadlužení, konkrétně pokladničních poukázek.

Pokles byl evidován v případě zahraničního zadlužení. Stejně jako u vnitřního dluhu byl zaznamenán růst podílu dlouhodobých finančních instrumentů oproti těm krátkodobým.

Příjmy státního rozpočtu

Nejvýznamnější složkou příjmové stránky státního rozpočtu byly po analyzované roky daňové příjmy, které tvořily více než 80 % celkových příjmů ústředního rozpočtu. Největší část daňových příjmů rozpočtu tvoří povinné pojistné (více než 30 % celkových příjmů), do kterého spadá pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Největší část povinného pojistného tvoří sociální pojištění.

Daň z přidané hodnoty se na celkových příjmech rozpočtu podílí z asi 20 %, spotřební a jiné zvláštní daně dosahují přibližně 11 % celkových příjmů, DPFO dosahuje okolo 8 % příjmů a DPPO okolo 9 % celkových příjmů rozpočtu.

Druhý nejvyšší podíl na příjmové stránce rozpočtu mají přijaté transfery, které se na celkových příjmech podílely ze 7-15 %.

Nedaňové a kapitálové příjmy představovaly jenom malou část příjmové stránky státního rozpočtu.

Co se týče poměru celkových příjmů rozpočtu ku HDP, lze říci, že po sledované období zůstal tento poměr stabilní. Příjmy státního rozpočtu vyjádřené v % HDP se mezi lety 2012-2020 pohybovaly v rozmezí 26-27 %, z toho asi 22 % byly daňové příjmy.

Výdaje státního rozpočtu

Z pohledu výdajů nejvíce zatěžují státní rozpočet běžné výdaje, které dosahovaly více než 90 % celkových výdajů rozpočtu, a jejich podíl na celkových výdajích se neustále zvyšuje. Nejvíce objemnou položkou běžných výdajů jsou neinvestiční transfery obyvatelstvu, konkrétně sociální dávky, které ve sledovaných letech tvořily přibližně polovinu běžných výdajů a asi 40 % celkových výdajů státního rozpočtu. Další asi ¼ běžných výdajů spadá na neinvestiční transfery veřejnoprávním osobám.

Zbývající část výdajů státního rozpočtu připadá na kapitálové výdaje, které tvoří převážně investiční transfery.

V organizační struktuře výdajů státního rozpočtu si můžeme všimnout, že nejnákladnější kapitolou rozpočtu je dlouhodobě kapitola Ministerstvo práce a sociálních věcí, která ve sledovaných letech spotřebovala více než 40 % výdajů. Druhou nejnákladnější kapitolou státních výdajů bylo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, která se na celkových výdajích stabilně podílela asi z 12 %. Poměrně významná změna ve struktuře výdajů byla zaznamenána u kapitoly Státní dluhu, ve které došlo mezi roky 2012-2020 k poklesu výdajů v absolutním vyjádření, a tak i k poklesu podílu této kapitoly na celkových státních výdajích. V roce 2012 byla kapitola Státního dluhu na čtvrtém místě, co se týče podílu výdajů této kapitoly na celkových výdajích státního rozpočtu, a v roce 2020 zaujímala až devátou příčku. Došlo tedy ke snížení úrokových nákladů na obsluhu státního dluhu. Na základě tohoto zjištění můžeme tvrdit, že splátky českého státního dluhu kvůli poklesu jeho úroků stojí méně finančních prostředků než na začátku analyzovaného období, tedy v r. 2012.

Jedním z důvodů poklesu těchto úrokových výdajů je patrně zavedení dluhopisů se záporným výnosem.

Podíl výdajů na HDP se za sledované období zvýšil celkem o 4 % z 28,4 % HDP na 32,4 % HDP.

5.3 Dluh územních rozpočtů

Druhou největší složkou vládní zadluženosti v ČR je dluh územních rozpočtů. Územní rozpočty v analyzovaném období hospodařily v přebytku, což je jedním z důvodů poklesu objemu jejich zadlužení i relativní míry dluhu.

V rámci zadluženosti územních rozpočtů přispívají největší měrou na dluhu obce, které tvoří stabilně okolo 75 % tohoto dluhu. Zadluženost obcí ve zkoumaných letech rovněž klesala, nicméně podíl zadlužených obcí na celkovém počtu obcí v ČR zůstal téměř stejný. Bylo zjištěno, že přibližně polovina všech obcí v ČR hospodaří s dluhem. Mezi roky 2012-2015 tvořilo více než polovinu zadluženosti obcí česká města Praha, Brno, Plzeň a Ostrava. Od roku 2016 podíl zadluženosti těchto měst na dluhu obcí klesá, a k roku 2020 se pohyboval okolo 40 %.

Necelou ¼ dluhu územních rozpočtů tvoří kraje. Nejvíce zadluženým krajem byl ve sledovaných letech Středočeský kraj, a naopak nejmenší objem dluhových závazků vykazoval Jihočeský kraj.

Zbýlá část dluhu připadá na DSO a RRRS, které se na dluhu územních rozpočtů podílí pouze z asi 2 %.

Struktura dluhu územních rozpočtů

Ve struktuře dluhu územních rozpočtů byla zjištěna změna pouze v případě zadluženosti krajů, kde byl ve sledovaných letech zjištěn pokles podílu dluhu ve formě úvěrů z 91 % na 84 % ve prospěch zvýšení dluhu ve formě přijatých finančních výpomocí, který naopak vzrostl na 16 %. Zadluženost obcí tvoří ze 75 % přijaté úvěry, 15 % tvoří komunální dluhopisy a zbytek dluhu se skládá z přijatých finančních výpomocí. Celková skladba dluhu krajů a obcí je tak z většinové části tvořena právě úvěry, a přibližně stejně velkým podílem PNFV a emitovaných komunálních dluhopisů.

Příjmy a výdaje územních rozpočtů

V případě příjmů a výdajů územních rozpočtů byl zjištěn příznivější výsledek než v případě státního rozpočtu. Saldo hospodaření územních rozpočtů bylo po všechny roky v přebytku, čemuž odpovídá i pozitivní vývoj zadluženosti místních rozpočtů, na které měly tyto přebytky vliv.

Struktura příjmů a výdajů územních rozpočtů zůstala mezi roky 2012-2020 poměrně stabilní. Přibližně ½ příjmů tvoří příjmy daňové, přičemž jejich největší část je inkaso DPH (20-25 % celkových příjmů). Významnou příjmovou složkou místních rozpočtů jsou také přijaté transfery (35-45 %), a především neinvestiční transfery (29-37 %).

Asi 75 % výdajů územních rozpočtů tvoří běžné výdaje, přičemž nejnákladnější položkou jsou neinvestiční transfery příspěvkovým a jiným organizacím (asi 32-39 % celkových výdajů rozpočtu). Zbývající ¼ výdajů připadá na kapitálové výdaje, z nichž nejobjemnější položkou jsou investiční nákupy.

Co se týče podílu příjmů a výdajů územních rozpočtů na HDP byl na příjmové stránce zaznamenán nárůst z 9,4 % na 11,2 % HDP. Podíl výdajů na HDP se rovněž zvýšil, a to z 9,4 % v r. 2012 na 10,9 % HDP v r. 2020.

5.4 Vývoj zadluženosti sousedních států ČR

Rakousko

Rakouské rozpočty hospodařily po většinu let v záporných hodnotách, výjimkou byly pouze přebytky v letech 2018-2019. V roce 2020 bylo v Rakousku dosaženo rekordního schodku vládních rozpočtů, a to ve výši -31,5 mld. €, což odpovídá -8,3 % HDP. Rok 2020 byl také jediným rokem, kdy nebylo ze strany Rakouska splněno fiskální kritérium týkající se deficitu veřejných rozpočtů.

Míra zadluženosti v Rakousku je dlouhodobě velice nepříznivá, ačkoliv až na výjimku v roce 2020 lze vidět snahu o její snižování. Konvergenční kritérium ohledně stavu hrubého vládního dluhu k HDP nebylo ve sledovaných letech splněno ani jednou, a lze tvrdit, že se stav zadluženosti Rakouska ke splnění hranice 60 % příliš nepřibližoval.

Z analýzy skladby vládního dluhu Rakouska vyplývá, že převážná část jejich vládního zadlužení je v rukou nerezidentů státu (více než 60 %). Menší část dluhu je v držení rezidentů, a to převážně finančních institucí. Rakousko se stejně jako ČR řadí mezi země s dlouhodobým zadlužením, jelikož většina jejich vládního dluhu je splatná za více než 10 let.

Polsko

V případě hospodaření Polska byly zjištěny dlouhodobé rozpočtové deficity. Fiskální kritérium rozpočtových deficitů bylo ze strany Polska dodrženo pouze v letech 2015-2019. Míra zadlužení v Polsku se vyvíjela poměrně příznivě. Ve sledovaných letech došlo ke snížení relativní hodnoty dluhu ve vztahu k HDP. Maastrichtské kritérium veřejného dluhu bylo v Polsku ve všech letech splněno, a nikdy tak nepřekročilo hranici 60 % HDP.

V Polsku bylo zjištěno zvýšení podílu dluhu v držení rezidentů státu. Převážná část polského vládního dluhu je v držbě polských bank.

Co se týče doby splatnosti vládního dluhu v Polsku, bylo zjištěno, že se Polsko řadí k zemím se střednědobou zadlužeností. Přibližně 70 % dluhu má v době emise splatnost do 10 let.

Slovensko

Rozpočtové saldo veřejných financí na Slovensku je dlouhodobě deficitní. Referenční hodnota stavu vládních rozpočtů byla ze strany Slovenska porušena pouze v letech 2012 a 2020.

Míra zadluženosti slovenského vládního sektoru rostla do roku 2013. Mezi roky 2013-2019 se dařilo snižovat relativní vládní zadluženost, a v roce 2020 meziročně vzrostl vládní dluh o více než 12 % HDP. Maastrichtské fiskální kritérium týkající se vládního dluhu nebylo splněno pouze v roce 2020, avšak referenční hodnota byla ze strany Slovenska překročena pouze o 0,6 % HDP.

Držba dluhu vládního sektoru je na Slovensku dlouhodobě v rukou nerezidentů státu, kteří mají v držení více než 50 % veřejného dluhu, z čehož více než 40 % mají v držbě finanční instituce. Nejvyšší podíl dluhu má v době emise splatnost mezi 15-30 lety, a Slovensko tak lze označit jako stát s dlouhodobou zadlužeností.

Německo

V případě Německa byl zjištěn pozitivní vývoj u ukazatelů zadluženosti. Saldo veřejných financí bylo v Německu až na rok 2020 pokaždé v přebytku. V roce 2020 bylo dosaženo schodku ve -145,2 mld. €, což odpovídá -4,3 % HDP. Jedná se tak o jediný rok, kdy bylo porušeno konvergenční kritérium rozpočtového schodku ve vztahu k HDP.

U míry zadluženosti v % HDP byl v Německu evidován pozitivní vývoj, jelikož se relativní hodnotu dluhu dařilo ve sledovaných letech snižovat. Ačkoliv míra zadluženosti v Německu překračovala referenční hranici 60 % HDP, tak se snižovala uspokojivým tempem a k této hranici se přibližovala.

Z analýzy struktury vládního zadlužení v Německu bylo zjištěno, že více než polovinu dluhových závazků mají v držení rezidenti státu, z čehož naprostá většinu dluhu mají v držbě banky a jiné finanční instituce. U doby splatnosti dluhu německých vládních institucí jsou v databázi Eurostatu zveřejněna konkrétní data pouze pro krátkodobou splatnost, a nelze tak

s jistotou charakterizovat, zda se Německo řadí mezi země se střednědobou nebo dlouhodobou zadlužeností.

5.5 Mezinárodní srovnání zadluženosti

Deficit veřejných financí

Žádný ze sledovaných států nehospodařil v analyzovaném období výhradně s vyrovnaným či přebytkovým rozpočtem. Nejlépe z mezinárodního srovnání salda veřejných financí vychází Německo, které dosáhlo rozpočtového schodku pouze v roce 2020. Kladných výsledků dosahovala rovněž ČR, která hospodařila ve schodku do roku 2015, a poté do roku 2019 vykazovala rozpočtové přebytky. V roce 2020 se české vládní hospodaření opět ocitlo v deficitu, nicméně v mezinárodním srovnání se jednalo o druhý nejnižší relativní deficit vůči HDP. Rakousko v tomto srovnání obsazuje třetí příčku. Ačkoliv ve sledovaných letech hospodařilo v přebytku pouze dvakrát, dosahuje lepších výsledků hospodaření v porovnání s Polskem a Slovenskem. Tyto dvě země vykazovaly nejvyšší relativní deficity v porovnání s ostatními státy i s průměrem EU.

Maastrichtské fiskální kritérium deficitu veřejných financí nebylo ve všech letech žádným ze zkoumaných států splněno. Pokud bychom však z analýzy vyjmuly rok 2020, ve kterém byly ve všech státech vykázané deficity vládního sektoru, tak by toto kritérium bylo splněno Rakouskem a Německem. Česká republika porušila kromě roku 2020 toto kritérium také v roce 2012. Slovensko překročilo referenční hranici -3 % HDP 3x, a to v letech 2012, 2014 a 2020. Nejhůře z tohoto srovnání vychází Polsko, které čtyřikrát neplnilo požadovanou maximální hranici veřejného deficitu ve vztahu k HDP.

Vládní dluh

V porovnání míry zadluženosti dosahovala nejlepších výsledků Česká republika, která má ve srovnání s ostatními státy nejnižší podíl vládního dluhu na HDP a řadí se tak mezi relativně málo zadlužené státy. Jako středně zadlužené státy z této komparace vyšlo Slovensko a Polsko, které co se týče míry zadluženosti dosahují přibližně stejné úrovně. Slovensko však vykazovalo nejvyšší zvýšení úrovně zadluženosti v porovnání s ostatními státy. Německo a Rakousko lze označit za poměrně vysoce zadlužené země.

Maastrichtské fiskální kritérium veřejného dluhu bylo plně splněno pouze ČR a Polskem, které ani jednou nepřekročily referenční hodnotu 60 % HDP. Špatně si nevedlo ani

Slovensko, které s výjimkou v r. 2020, kdy překročilo tuto hranici o pouhých 0,6 p.b., rovněž toto fiskální kritérium splňovalo. Rakousko a Německo svým poměrem dluhu k HDP dlouhodobě překračují poměr dluhu nad maximální hranicí 60 %.

Predikce vývoje zadluženosti

Nejvyšší zvýšení zadluženosti je podle IMF predikováno České republice, které by se měla úroveň zadluženosti do roku 2026 zvýšit o 15,6 % HDP. Ostatním státům je naopak predikováno snížení relativního vládního dluhu.

Míra růstu absolutního vládního dluhu

Nejrychlejší průměrná roční míra růstu byla zjištěna v případě Slovenska, kde se zadluženost zvyšovala průměrně o 4,2 % ročně. Rychlý průměrný nárůst vládního dluhu zaznamenalo také Polsko, s nárůstem 3,4 % ročně. Třetí nejrychlejší tempo růstu absolutního dluhu bylo zaznamenáno v Rakousku, kde se vládní dluh zvýšil v průměru o 2,1 %. Česká republika a Německo patřily v tomto mezinárodním srovnání mezi státy s nejnižším průměrným ročním tempem růstu. V ČR došlo ročně k průměrnému zvýšení zadluženosti o 1,5 %, nejnižší nárůst byl zjištěn v Německu, kde se dluh v mld. € zvýšil ročním průměrným tempem pouze o 0,5 %.

Skladba vládního dluhu

Nejvyšší podíl domácí zadluženosti vykazovala mezi porovnávanými státy ČR. Více než 50 % vládního dluhu v držbě rezidentů státu evidovalo také Polsko a Německo. Nadpoloviční část zahraničních věřitelů vládního dluhu byla zjištěna v Rakousku a Slovensku.

Ve všech porovnávaných zemích bylo více než $\frac{3}{4}$ vládního dluhu kryto dluhopisy.

Českou republiku, Slovensko a Rakousko lze charakterizovat jako státy s dlouhodobou splatností dluhu, jelikož většinová část vládního dluhu je v době emise splatná za více než 10 let. Polsko lze označit za zemi s převážně střednědobými státními dluhopisy. Nejvyšší podíl krátkodobé zadluženosti byl zjištěn v Německu, avšak z dostupných dat nelze tuto zemi jednoznačně charakterizovat podle délky splatnosti vládního dluhu.

6 Závěr

Tato diplomová práce si kladla za svůj hlavní cíl zhodnotit vývoj zadluženosti sektoru vládních institucí v České republice v letech 2012-2020, a zjistit postavení vládní zadluženosti v porovnání se sousedními státy ČR.

Český sektor vládních institucí po dlouholeté etapě zvyšování relativní zadluženosti evidoval poměrně kladné výsledky, jelikož v době příznivého ekonomického tempa růstu dokázal využít této příležitosti ke snížení úrovně zadluženosti ve vztahu k HDP, zpomalení tempa růstu dluhu, ale rovněž k dosažení rozpočtových přebytků.

Nejobjemnější složkou českého veřejného dluhu je dlouhodobě dluh centrální vlády, tedy státní dluh, který se v analyzovaném období rovněž dařilo snižovat. Zlomový byl pro vývoj dluhu sektoru vládních institucí rok 2020, kdy v důsledku pandemie COVID-19 a s ní souvisejícím růstem veřejných výdajů a poklesem výkonnosti ekonomiky výrazně vzrostla zadluženost. Tyto skutečnosti však neovlivnily výši vládního dluhu pouze v České republice, ale ve všech státech Evropské unie.

V porovnání s Německem, Polskem, Rakouskem a Slovenskem je český vládní dluh vyjádřený v procentech HDP dlouhodobě na poměrně nízké úrovni. Mezi nejlépe hospodařící země se ČR řadí i co se týče deficitu veřejných financí, jelikož ve srovnání s ostatními státy dokázala, stejně jako Německo, dosáhnout ve sledovaných letech rozpočtových přebytků. Česká republika se mezi těmito státy rovněž může pyšnit jedním z nejnižších průměrných ročních temp růstu absolutního dluhu.

Český vládní dluh je také bezpečně pod referenční hranicí 60 % HDP, kterou vymezuje Maastrichtské fiskální kritérium, a je tak společně s Polskem mezi jedinými dvěma státy v tomto srovnání, které toto kritérium neporušují.

Současně je však nutné dodat, že ačkoliv si zadluženost vládního sektoru v ČR nevedla ve sledovaných letech špatně, je nadále potřeba nezanedbávat možná rizika. S ohledem k poklesu výkonnosti světové ekonomiky zapříčiněném celosvětovou pandemií a momentálně probíhajícímu válečnému stavu v Evropě však nelze s jistotou nastínit směr, jakým se bude úroveň českého veřejného zadlužení dále ubírat.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

BERVIDOVÁ, Ludmila a Pavlína VANČUROVÁ. *Ekonomika veřejného sektoru*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2008. ISBN 978-80-213-1816-8.

ČERNOHORSKÝ, Jan. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-2215-8.

ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3.

CUKIERMAN, Alex a MELTZER, Allan H, 1989. "A Political Theory of Government Debt and Deficits in a Neo-Ricardian Framework," *American Economic Review*, American Economic Association, vol. 79(4).

DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0251-8.

KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. *Hospodářská politika: aktualizované vydání*. 2. vyd. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2006. ISBN 80-86572-37-4.

KUKALOVÁ, Gabriela, Lukáš MORAVEC a Marta ŠULCOVÁ-SEIDLOVÁ. *Systém a správa daní v ČR*. Vydání druhé. V Praze: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2018. ISBN 978-80-213-2837-2.

MAAYTOVÁ, Alena. *Veřejné finance*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2012 [i.e. 2014]. ISBN 978-80-86730-90-5.

MAAYTOVÁ, Alena, František OCHRANA a Jan PAVEL. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5561-8.

MRKÝVKA, Petr, Ivana PAŘÍZKOVÁ a Eva TOMÁŠKOVÁ. *Veřejné finance a fiskální právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 164 s. učebnice - č.505. ISBN 978-80-210-6083-8.

PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-358-4.

REINHART, Carmen & Rogoff, KENNETH. (2009). *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly*. Dostupné z: 10.2307/j.ctvc4m4gqx.

SAMUELSON, Paul A. a William D. NORDHAUS, 2010. Economics. 19. vydání. ISBN 978-0-07-351129-0.

SCHILLER, Bradley R. Makroekonomie dnes. Brno: Computer Press, 2004. Business books (Computer Press). ISBN 80-251-0169-X.

STÁTNÍ ROZPOČET 2016 V KOSTCE: kapesní příručka Ministerstva financí ČR. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2017, 122 s. ISBN 978-80-85045-86-4.

STEJSKAL, Jan. *Daňová teorie a politika: pro kombinovanou formu studia*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008-. ISBN 978-80-7395-097-2.

ŠELEŠOVSKÝ, Jan a Robert JAHODA. Veřejné finance v ČR a EU: distanční studijní opora. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2004. ISBN 80-210-3410-6.

TOMÁŠKOVÁ, Eva. Veřejné finance. 1., vyd. Brno, Česká republika: Masarykova univerzita, 2006. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-4177-3.

Internetové zdroje:

5141 - Úroky vlastní - Účetní portál. Účetní portál [online]. Copyright © 2015 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <http://www.ucetniportal.cz/wiki/html?item=14429>

Český statistický úřad. Notifikace deficitu a dluhu vládních institucí - 2014 [online]. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/notifikace-deficitu-a-dluhu-vladnich-instituci-2014-h8wdsbkpwg>

Český statistický úřad. Veřejná databáze - [online]. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=FIN03&z=T&f=TABULKA&katalog=30830&str=v69&u=v4__VUZEMI__97__19

Charakteristika rakouské ekonomiky | Velvyslanectví České republiky v Rakousku. 302 Found [online]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vienna/cz/obchod_a_ekonomika/obecne_obchodni_informace/charakteristika_rakouske_ekonomiky/charakteristika_rakouske_ekonomiky.html

European Commission | Choose your language | Choisir une langue | Wählen Sie eine Sprache [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1__custom_2307224/default/table?lang=en

Database - Eurostat. European Commission | Choose your language | Choisir une langue | Wählen Sie eine Sprache [online]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>

Eurostat: Your key to European statistics [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/economic-globalisation/globalisation-macroeconomic-statistics/global-production-arrangements/merchanting>

European Commission | Choose your language | Choisir une langue | Wählen Sie eine Sprache [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_ggd/default/table?lang=en

INTERNATIONAL MONETARY FUND [online]. [citace 2022-03-03]. Dostupné na WWW: < <http://www.imf.org/external/> >

Monitor Státní Pokladny. Monitor Státní Pokladny [online]. Dostupné z: <https://monitor.statnipokladna.cz/statni-sprava/prehled?rad=t&obdobi=2112>

Monitor Státní Pokladny. Monitor Státní Pokladny [online]. Dostupné z: <https://monitor.statnipokladna.cz/statni-sprava/rozpocet/prijmy-druhovy?rad=t&obdobi=2012>

Monitor Státní Pokladny. Monitor Státní Pokladny [online]. Dostupné z: <https://monitor.statnipokladna.cz/statni-sprava/rozpocet/vydaje-druhovy?rad=t&obdobi=2012>

Německo | BusinessInfo.cz. BusinessInfo.cz - Oficiální portál pro podnikání a export [online]. Copyright © 1997 [cit. 06.03.2022]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/nemecko-souhrnna-teritorialni-informace/2/#2-ekonomika>

Německo. Redirecting to /select-language?destination=/node/1 [online]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/germany_cs

Saldo a dluh sektoru vládních institucí 2020 | 2021 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 03.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2021/saldo-a-dluh-sektoru-vladnich-instituci-41431/>

Slovakia and the euro | European Commission. European Commission | Choose your language | Choisir une langue | Wählen Sie eine Sprache [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro/eu-countries-and-euro/slovakia-and-euro_en

Stát v roce 2016 hospodařil s rekordním přebytkem 62 mld. Kč | 2017 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/stat-v-roce-2016-hospodaryl-s-rekordnim-27109>

Statistika vládního sektoru | Makroekonomika | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/statistika-vladniho-sektoru>

Státní závěrečný účet územních rozpočtů za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 25.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/uzemni-rozpocety/statni-zaverecny-ucet-uzemnich-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-uzemnich-rozpocetu-43735>

Struktura a vývoj státního dluhu | Statistiky | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>

Pokladní plnění státního rozpočtu za leden až listopad 2017 | 2017 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 19.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/pokladni-plneni-sr-leden-listopad-2017-30282>

Poland and the euro | Evropská komise. European Commission | Choose your language | Choisir une langue | Wählen Sie eine Sprache [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro/eu-countries-and-euro/poland-and-euro_cs

Polsko | BusinessInfo.cz. BusinessInfo.cz - Oficiální portál pro podnikání a export [online]. Copyright © 1997 [cit. 05.03.2022]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/polsko-souhrnna-teritorialni-informace/2/#2-ekonomika>

Přebytku hospodaření sektoru vládních institucí by měla ČR dosáhnout nejpozději v roce 2018 | 2016 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2016/prebytku-hospodareni-sektoru-vladnich-in-26624>

Vládní finanční statistika - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/statistika/vladni-fin-stat/>

Zadluženost územních rozpočtů | Územní rozpočty | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/uzemni-rozpocety/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu>

Zadluženost územních rozpočtů v roce 2012 | 2012 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 25.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/uzemni-rozpocety/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu/2012/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu-v-2012-11641>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1: Rozdělení veřejných příjmů	16
Obrázek 2: Daňový systém v ČR.....	17
Obrázek 3: Členění veřejných výdajů.....	19
Obrázek 4: Členění rozpočtové soustavy.....	22
Obrázek 5: Třídění veřejného dluhu	28
Obrázek 6: Hospodářsko-politická opatření prováděná vládou.....	34
Obrázek 7: Skladba dluhu dle doby splatnosti.....	82

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj vládního dluhu a jeho podílu na HDP	38
Tabulka 2: Saldo veřejných rozpočtů v % HDP a mld. €.....	39
Tabulka 3: Podíl příjmů SR na HDP	48
Tabulka 4: Podíl výdajů SR na HDP	52
Tabulka 5: Schválené a skutečné položky státního rozpočtu v mld. Kč.....	53
Tabulka 6: Tempo růstu státního dluhu	55
Tabulka 7: Struktura státního dluhu v %	58
Tabulka 8: Zadluženost územních rozpočtů v mld. Kč	60
Tabulka 9: Příjmy a výdaje územních rozpočtů v mld. Kč a % HDP	62
Tabulka 10: Zadluženost mimorozpočtových fondů	63
Tabulka 11: Zadluženost fondů sociálního zabezpečení	63
Tabulka 12: Zadluženost Rakouska	65
Tabulka 13: Zadluženost Polska	67
Tabulka 14: Zadluženost Slovenska	69
Tabulka 15: Zadluženost Německa.....	71

8.3 Seznam grafů

Graf 1: Struktura vládního dluhu podle instrumentu	40
Graf 2: Vládní dluh podle držitele	42
Graf 3: Vývoj státního rozpočtu ČR a jeho salda	43
Graf 4: Tempo růstu P a V státního rozpočtu	45
Graf 5: Příjmy státního rozpočtu podle tříd a jednotlivých položek.....	47
Graf 6: Výdaje státního rozpočtu podle tříd a jednotlivých položek	49
Graf 7: Organizační struktura výdajů v % k celkovým výdajům státního rozpočtu.....	51
Graf 8: Státní dluh ČR v mld. Kč a v % vládního dluhu	54
Graf 9: Státní dluh v % HDP	56
Graf 10: Struktura státního dluhu v letech 2012-2020	58
Graf 11: Struktura dluhu obcí a krajů	61
Graf 12: Porovnání veřejných deficitů mezi vybranými státy	74
Graf 13: Porovnání míry zadluženosti mezi vybranými státy	76

Graf 14: Míra zadluženosti v jednotlivých státech v r.2020.....	77
Graf 15: Predikce míry zadluženosti v r. 2026	78
Graf 16: Držba dluhu v jednotlivých státech	80
Graf 17: Zadluženost podle fin. instrumentu v jednotlivých státech.....	81

8.4 Seznam použitých zkratk

DPFO	Daň z příjmů fyzických osob
DPH	Daň z přidané hodnoty
DPPO	Daň z příjmů právnických osob
DSO	Dobrovolné svazky obcí
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
PNFV	Přijaté návratné finanční výpomoci
SDSD	Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy
SPP	Státní pokladniční poukázky
SR	Státní rozpočet
RRRS	Regionální rady regionů soudržnosti

Přílohy

Příloha A: Příjmy státního rozpočtu v mld. Kč	99
Příloha B: Příjmy státního rozpočtu v % celkových příjmů	100
Příloha C: Příjmy státního rozpočtu v % HDP	101
Příloha D: Výdaje státního rozpočtu v mld. Kč	102
Příloha E: Výdaje státního rozpočtu v % celkových výdajů	103
Příloha F: Výdaje státního rozpočtu v % HDP	104
Příloha G: Organizační struktura výdajů státního rozpočtu v % celkových výdajů	105
Příloha H: Příjmy územních rozpočtů v % celkových příjmů	106
Příloha I: Výdaje územních rozpočtů v % celkových výdajů	107

Priloha A: Prijmy statniho rozpoctu v mld. Kc

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkové příjmy státního rozpočtu		1051,4	1091,9	1133,8	1234,5	1281,6	1273,6	1403,9	1523,2	1475,5
Daňové příjmy		912,3	922,4	952,5	1002,1	1071,5	1155,6	1240,4	1315,7	1258,7
z toho	DPFO	92,6	94,5	98,2	103,1	113,0	128,6	146,5	164,5	154,1
	DPPO	89,2	81,5	89,4	99,6	111,2	115,2	117,5	123,5	108,4
	DPH	199,7	220,0	230,2	236,6	245,7	266,0	279,0	291,3	287,9
	Spotřební a další zvláštní daně	139,6	136,4	134,0	143,0	150,3	154,7	159,3	158,7	154,8
	Povinné pojistné	371,5	372,2	382,9	404,8	428,5	466,3	513,3	551,7	540,5
	Majetkové daně	11,1	9,1	9,4	6,8	12,5	12,6	13,6	13,9	2,8
Nedaňové příjmy		32,5	35,5	42,0	38,6	33,9	24,4	23,5	21,5	20,2
z toho	Příjmy z vlastní činnosti	24,3	16,1	24,7	26,8	17,5	12,9	11,7	10,8	10,4
	Sankční platby a vratky transferů	2,5	8,0	3,2	5,1	9,7	5,6	3,2	3,9	3,5
	Příjmy z prodeje nekapitálového majetku	3,2	9,0	10,3	3,1	3,7	3,4	5,5	3,6	3,6
Kapitálové příjmy		2,7	5,9	4,9	7,9	6,5	8,4	17,6	18,7	21,4
z toho	Příjmy z prodeje DM a ostatní příjmy	1,7	4,9	3,9	6,9	6,5	8,3	17,6	18,7	21,4
	Příjmy z prodeje DFM	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Přijaté transfery		103,9	128,0	134,4	185,9	169,7	85,2	122,4	167,3	175,2
z toho	Neinvestiční	59,8	62,3	71,5	72,3	74,8	53,2	54,2	101,0	99,4
	Investiční	44,1	65,7	62,9	113,5	94,9	32,1	68,3	66,3	75,8

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

Příloha B: Příjmy státního rozpočtu v % celkových příjmů

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Celkové příjmy státního rozpočtu		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	
v tom	Daňové příjmy	86,8%	84,5%	84,0%	81,2%	83,6%	90,7%	88,4%	86,4%	85,3%	
	z toho	DPFO	8,8%	8,7%	8,7%	8,3%	8,8%	10,1%	10,4%	10,8%	10,4%
		DPPO	8,5%	7,5%	7,9%	8,1%	8,7%	9,0%	8,4%	8,1%	7,3%
		DPH	19,0%	20,1%	20,3%	19,2%	19,2%	20,9%	19,9%	19,1%	19,5%
		Spotřební a zvláštní daně	13,3%	12,5%	11,8%	11,6%	11,7%	12,1%	11,3%	10,4%	10,5%
		Povinné pojistné	35,3%	34,1%	33,8%	32,8%	33,4%	36,6%	36,6%	36,2%	36,6%
		Majetkové daně	1,1%	0,8%	0,8%	0,5%	1,0%	1,0%	1,0%	0,9%	0,2%
	Nedaňové příjmy	3,1%	3,3%	3,7%	3,1%	2,6%	1,9%	1,7%	1,4%	1,4%	
	z toho	Příjmy z vlastní činnosti	2,3%	1,5%	2,2%	2,2%	1,4%	1,0%	0,8%	0,7%	0,7%
		Sankční platby a vratky transferů	0,2%	0,7%	0,3%	0,4%	0,8%	0,4%	0,2%	0,3%	0,2%
		Příjmy z prodeje nekapitálového majetku	0,3%	0,8%	0,9%	0,3%	0,3%	0,3%	0,4%	0,2%	0,2%
	Kapitálové příjmy	0,3%	0,5%	0,4%	0,6%	0,5%	0,7%	1,3%	1,2%	1,5%	
	z toho	Příjmy z prodeje DM a ostatní příjmy	0,2%	0,4%	0,3%	0,6%	0,5%	0,7%	1,3%	1,2%	1,4%
		Příjmy z prodeje DFM	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Přijaté transfery	9,9%	11,7%	11,9%	15,1%	13,2%	6,7%	8,7%	11,0%	11,9%	
	z toho	Neinvestiční transfery	5,7%	5,7%	6,3%	5,9%	5,8%	4,2%	3,9%	6,6%	6,7%
Investiční transfery		4,2%	6,0%	5,5%	9,2%	7,4%	2,5%	4,9%	4,4%	5,1%	

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

Priloha C: Příjmy státního rozpočtu v % HDP

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
HDP		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	
Celkové příjmy státního rozpočtu		25,9%	26,6%	26,3%	26,9%	26,9%	24,9%	26,0%	26,3%	25,9%	
v tom	Daňové příjmy	22,5%	22,5%	22,1%	21,8%	22,5%	22,6%	22,9%	22,7%	22,1%	
	z toho	DPFO	2,3%	2,3%	2,3%	2,2%	2,4%	2,5%	2,7%	2,8%	2,7%
		DPPO	2,2%	2,0%	2,1%	2,2%	2,3%	2,3%	2,2%	2,1%	1,9%
		DPH	4,9%	5,4%	5,3%	5,1%	5,2%	5,2%	5,2%	5,0%	5,1%
		Spotřební a další zvláštní daně	3,4%	3,3%	3,1%	3,1%	3,2%	3,0%	2,9%	2,7%	2,7%
		Povinné pojistné	9,2%	9,1%	8,9%	8,8%	9,0%	9,1%	9,5%	9,5%	9,5%
		Majetkové daně	0,3%	0,2%	0,2%	0,1%	0,3%	0,2%	0,3%	0,2%	0,0%
	Nedaňové příjmy	0,8%	0,9%	1,0%	0,8%	0,7%	0,5%	0,4%	0,4%	0,4%	
	z toho	Příjmy z vlastní činnosti	0,6%	0,4%	0,6%	0,6%	0,4%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%
		Sankční platby a vratky transferů	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
		Příjmy z prodeje nekapitálového majetku	0,1%	0,2%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
	Kapitálové příjmy	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	0,3%	0,3%	0,4%	
	z toho	Příjmy z prodeje DM a ostatní příjmy	0,0%	0,1%	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	0,3%	0,3%	0,4%
		Příjmy z prodeje DFM	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Přijaté transfery		2,6%	3,1%	3,1%	4,0%	3,6%	1,7%	2,3%	2,9%	3,1%
z toho	Neinvestiční	1,5%	1,5%	1,7%	1,6%	1,6%	1,0%	1,0%	1,7%	1,7%	
	Investiční	1,1%	1,6%	1,5%	2,5%	2,0%	0,6%	1,3%	1,1%	1,3%	

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

Příloha D: Výdaje státního rozpočtu v mld. Kč

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Celkové výdaje státního rozpočtu		1152,4	1173,1	1211,6	1297,3	1219,8	1279,8	1401,0	1551,7	1842,9	
v tom	Běžné výdaje	1038,8	1070,8	1100,1	1121,7	1135,6	1198,0	1284,5	1412,6	1670,3	
	Platy a ostatní platby za odvedenou práci	66,8	68,6	70,9	77,4	81,4	89,2	99,4	107,0	112,2	
	Povinné pojistné	23,7	23,8	25,7	26,8	28,5	30,9	34,5	36,7	38,3	
	Neinvestiční nákupy a související výdaje	112,9	114,4	130,2	116,9	99,8	103,8	109,5	106,3	118,3	
	Neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům	50,7	51,5	58,6	53,8	60,4	68,7	74,3	77,3	128,7	
	Neinvestiční transfery veřejnoprávním osobám	249,3	264,0	277,8	284,7	292,9	315,2	342,1	405,8	498,4	
	Neinvestiční transfery obyvatelstvu	502,4	503,1	509,4	520,5	528,3	545,0	572,1	617,3	703,4	
	z toho sociální dávky	488,2	489,7	496,0	506,4	513,1	529,9	556,5	602,1	687,3	
	Neinvestiční transfery do zahraničí	38,0	41,2	43,2	39,8	42,5	41,6	48,4	49,8	60,4	
	Kapitálové výdaje	113,6	102,3	111,5	175,7	84,3	81,7	116,5	139,1	172,6	
	z toho	Investiční nákupy a související výdaje	13,9	12,1	11,4	16,1	11,3	14,2	16,7	23,9	28,4
		Nákup akcií a majetkových podílů	0,2	3,3	0,6	3,3	1,8	0,0	0,2	0,1	3,0
		Investiční transfery	99,3	86,5	99,2	155,7	70,3	66,7	98,8	113,9	139,6

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

Příloha E: Výdaje státního rozpočtu v % celkových výdajů

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Celkové výdaje státního rozpočtu		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	
v tom	Běžné výdaje	90,1%	91,3%	90,8%	86,5%	93,1%	93,6%	91,7%	91,0%	90,6%	
	Platy a ostatní platby	5,8%	5,8%	5,9%	6,0%	6,7%	7,0%	7,1%	6,9%	6,1%	
	Povinné pojistné	2,1%	2,0%	2,1%	2,1%	2,3%	2,4%	2,5%	2,4%	2,1%	
	Neinvestiční nákupy a související výdaje	9,8%	9,8%	10,7%	9,0%	8,2%	8,1%	7,8%	6,9%	6,4%	
	Neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům	4,4%	4,4%	4,8%	4,1%	5,0%	5,4%	5,3%	5,0%	7,0%	
	Neinvestiční transfery veřejnoprávním osobám	21,6%	22,5%	22,9%	21,9%	24,0%	24,6%	24,4%	26,2%	27,0%	
	Neinvestiční transfery obyvatelstvu	43,6%	42,9%	42,0%	40,1%	43,3%	42,6%	40,8%	39,8%	38,2%	
	z toho sociální dávky	42,4%	41,7%	40,9%	39,0%	42,1%	41,4%	39,7%	38,8%	37,3%	
	Neinvestiční transfery do zahraničí	3,3%	3,5%	3,6%	3,1%	3,5%	3,2%	3,5%	3,2%	3,3%	
	Kapitálové výdaje	9,9%	8,7%	9,2%	13,5%	6,9%	6,4%	8,3%	9,0%	9,4%	
	z toho	Investiční nákupy a související výdaje	1,2%	1,0%	0,9%	1,2%	0,9%	1,1%	1,2%	1,5%	1,5%
		Nákup akcií a majetkových podílů	0,0%	0,3%	0,0%	0,3%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
		Investiční transfery	8,6%	7,4%	8,2%	12,0%	5,8%	5,2%	7,1%	7,3%	7,6%

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

Příloha F: Výdaje státního rozpočtu v % HDP

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Celkové výdaje státního rozpočtu		28,4%	28,6%	28,1%	28,2%	25,6%	25,0%	25,9%	26,8%	32,4%	
v tom	Běžné výdaje	25,6%	26,1%	25,5%	24,4%	23,8%	23,4%	23,7%	24,4%	29,3%	
	Platy a ostatní platby za odvedenou práci	1,6%	1,7%	1,6%	1,7%	1,7%	1,7%	1,8%	1,8%	2,0%	
	Povinné pojistné	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%	0,7%	
	Neinvestiční nákupy a související výdaje	2,8%	2,8%	3,0%	2,5%	2,1%	2,0%	2,0%	1,8%	2,1%	
	Neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům	1,2%	1,3%	1,4%	1,2%	1,3%	1,3%	1,4%	1,3%	2,3%	
	Neinvestiční transfery veřejnoprávním osobám	6,1%	6,4%	6,4%	6,2%	6,1%	6,2%	6,3%	7,0%	8,8%	
	Neinvestiční transfery obyvatelstvu	12,4%	12,3%	11,8%	11,3%	11,1%	10,7%	10,6%	10,7%	12,4%	
	z toho sociální dávky	12,0%	11,9%	11,5%	11,0%	10,8%	10,4%	10,3%	10,4%	12,1%	
	Neinvestiční transfery do zahraničí	0,9%	1,0%	1,0%	0,9%	0,9%	0,8%	0,9%	0,9%	1,1%	
	Kapitálové výdaje	2,8%	2,5%	2,6%	3,8%	1,8%	1,6%	2,2%	2,4%	3,0%	
	z toho	Investiční nákupy a související výdaje	0,3%	0,3%	0,3%	0,4%	0,2%	0,3%	0,3%	0,4%	0,5%
		Nákup akcií a majetkových podílů	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
		Investiční transfery	2,4%	2,1%	2,3%	3,4%	1,5%	1,3%	1,8%	2,0%	2,5%

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

Příloha G: Organizační struktura výdajů státního rozpočtu v % celkových výdajů

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkové výdaje státního rozpočtu	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Ministerstvo zahraničních věcí	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%	0,6%	0,6%	0,5%	0,5%	0,4%
Ministerstvo obrany	3,7%	3,5%	3,4%	3,6%	3,7%	4,1%	4,3%	4,4%	4,0%
Ministerstvo financí	1,6%	1,6%	1,4%	1,3%	1,6%	1,7%	1,6%	1,5%	1,4%
Ministerstvo práce a sociálních věcí	43,1%	43,4%	42,9%	41,1%	44,2%	43,7%	42,3%	41,1%	40,8%
Ministerstvo vnitra	4,6%	4,7%	4,6%	4,8%	5,0%	5,2%	5,3%	5,2%	5,0%
Ministerstvo životního prostředí	1,4%	1,6%	2,9%	3,0%	0,7%	1,0%	1,0%	1,1%	1,0%
Ministerstvo pro místní rozvoj	1,8%	1,8%	1,7%	2,2%	1,4%	0,6%	1,6%	1,8%	1,7%
Ministerstvo průmyslu a obchodu	3,0%	2,8%	3,1%	3,6%	2,3%	3,2%	3,2%	3,1%	3,3%
Ministerstvo dopravy	3,4%	3,0%	3,4%	5,7%	4,5%	4,4%	3,7%	4,8%	5,8%
Ministerstvo zemědělství	4,4%	4,1%	4,0%	3,7%	4,5%	4,2%	4,1%	4,1%	3,8%
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	12,0%	11,8%	11,6%	11,1%	11,5%	12,3%	13,4%	13,6%	12,3%
Ministerstvo kultury	0,7%	0,9%	0,9%	0,9%	1,0%	0,9%	1,0%	1,0%	0,9%
Ministerstvo zdravotnictví	0,5%	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,6%	0,6%	0,6%	1,7%
Ministerstvo spravedlnosti	1,8%	1,8%	1,8%	1,9%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	1,7%
Státní dluh	5,0%	4,9%	4,6%	4,1%	3,3%	3,1%	2,9%	2,5%	2,2%
Všeobecná pokladní správa	10,4%	10,6%	10,7%	9,7%	10,9%	10,2%	10,2%	10,5%	11,8%

Zdroj: Monitor státní pokladny, vlastní zpracování

Příloha H: Příjmy územních rozpočtů v % celkových příjmů

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Příjmy územních rozpočtů celkem		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	
v tom	Daňové příjmy	49,8%	52,1%	51,5%	50,5%	55,4%	56,5%	54,6%	53,1%	47,4%	
	z toho	DPFO	11,6%	12,0%	11,6%	11,5%	13,2%	13,4%	13,5%	13,6%	12,2%
		DPPO	11,6%	11,9%	12,1%	12,1%	13,4%	13,0%	11,4%	11,6%	9,0%
		DPH	20,4%	21,9%	21,7%	20,9%	22,7%	24,1%	24,6%	23,1%	21,8%
		Daně a poplatky z vybraných činností	3,7%	4,0%	3,8%	3,6%	3,8%	3,8%	3,1%	2,9%	2,6%
		Daň z nemovitosti	2,5%	2,4%	2,3%	2,3%	2,4%	2,2%	2,0%	1,8%	1,8%
	Nedaňové příjmy	8,9%	8,3%	8,9%	8,2%	7,9%	7,1%	7,2%	7,0%	6,9%	
	z toho	Příjmy z vlastní činnosti	2,0%	2,0%	1,9%	1,9%	2,0%	1,9%	1,8%	1,7%	1,6%
		Odvody přebytků organizací s přímým vztahem	0,6%	0,6%	0,6%	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,4%
		Příjmy z pronájmu	3,0%	3,0%	2,8%	2,7%	2,8%	2,7%	2,4%	2,2%	2,1%
		Příjmy z prodeje majetku a ostatní	1,0%	1,0%	1,0%	0,9%	0,9%	0,8%	0,9%	0,7%	0,7%
	Kapitálové příjmy	2,5%	1,9%	1,6%	1,3%	1,9%	1,4%	1,4%	1,2%	1,1%	
	z toho	Příjmy z prodeje DM a ostatní	2,2%	1,7%	1,3%	1,1%	1,7%	1,3%	1,2%	1,0%	1,0%
	Přijaté transféry		38,8%	37,6%	38,0%	40,1%	34,8%	35,0%	36,7%	38,7%	44,5%
	z toho	Neinvestiční	31,0%	30,1%	29,0%	29,2%	29,7%	31,7%	31,9%	32,9%	37,2%
Investiční		7,8%	7,5%	8,9%	10,9%	5,1%	3,3%	4,8%	5,8%	7,3%	

Zdroj: Český statistický úřad - veřejná databáze, vlastní zpracování

Příloha I: Výdaje územních rozpočtů v % celkových výdajů

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Výdaje územních rozpočtů celkem		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Běžné výdaje		76,2%	77,9%	73,7%	73,7%	83,1%	80,8%	76,2%	77,8%	77,7%
v tom	z toho									
	Platy zaměstnanců	7,5%	7,8%	7,6%	7,6%	8,6%	8,1%	7,8%	7,7%	7,5%
	Povinné pojistné	2,4%	2,5%	2,4%	2,4%	2,7%	2,6%	2,4%	2,4%	2,4%
	Nákupy materiálu	1,1%	1,3%	1,2%	1,3%	1,3%	1,3%	1,3%	1,3%	1,3%
	Úroky	0,7%	0,6%	0,5%	0,4%	0,4%	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%
	Nákup vody, paliv a energie, nákup služeb a ostatní	15,1%	15,8%	14,7%	13,8%	15,7%	15,2%	13,8%	13,3%	12,4%
	Výdaje na dopravní obslužnost	4,7%	4,8%	4,5%	4,1%	4,6%	7,9%	7,1%	7,0%	7,1%
	Neinvestiční transfery podnikatelským subjektům	5,4%	5,5%	5,4%	5,3%	5,8%	2,0%	1,9%	1,9%	2,1%
	Neinvestiční transfery neziskovým organizacím	1,8%	1,9%	1,9%	2,6%	3,1%	3,1%	3,0%	3,1%	3,0%
	Neinvestiční transfery příspěvkovým organizacím	33,5%	33,3%	31,8%	32,6%	37,0%	36,7%	34,8%	37,4%	38,5%
	Neinvestiční transfery obyvatelstvu	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
Kapitálové výdaje		23,8%	22,1%	26,3%	26,3%	16,9%	19,2%	23,8%	22,2%	22,3%
z toho	Investiční nákupy	19,0%	18,0%	21,3%	22,1%	13,0%	15,5%	18,7%	17,5%	17,4%
	Nákup akcií a majetkových podílů	0,2%	0,2%	1,1%	0,4%	0,3%	0,4%	0,3%	0,2%	0,3%
	Investiční transfery podnikatelským subjektům	1,7%	1,4%	1,0%	0,5%	0,4%	0,3%	0,6%	0,5%	0,6%
	Investiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím	1,6%	1,3%	1,6%	2,1%	1,9%	1,7%	2,2%	2,6%	2,3%

Zdroj: Český statistický úřad – veřejná databáze, vlastní zpracování